

Bulletin advokacie

Trestný čin svěření dítěte do moci jiného a problematika náhradního mateřství • Výpověď daná zaměstnavatelem bez udání důvodu • Pokračující škoda a promlčení v německém právu • Povinnosti podnikatelů při zasílání obchodních sdělení zákazníkům • Zástupci ČAK v mezinárodních organizacích informují •

V Y D Á V Á Č E S K Á A D V O K Á T N Í K O M O R A

ČESKÁ ADVOKÁTNÍ KOMORA

Jak řešit autorská práva k dílům vytvořeným generativní umělou inteligencí?

Čtěte v článku doktora Petra Prchala na str. 9-14.

**HLASUJTE
V ANKETĚ
ZÁKON ROKU**

Viz str. 6.

Zákon o preventivní restrukturalizaci

Praktický komentář

Adam Sigmund, Jaroslav Brož, Lucie Kačerová, Petr Kališ, Roman Macháček, Lukáš Mikeska, Antonín Stanislav, Marek Šmůla, Jan Vavřina, Jiří Voda, Michal Žižlavský

Vychází první komentář ke zcela novému zákonu o preventivní restrukturalizaci, jenž nabyl účinnosti 23. 9. 2023 a byl do našeho právního řádu zařazen povinnou transpozicí evropské směrnice o restrukturalizaci a insolvenční.

Preventivní restrukturalizace je zcela novým právním nástrojem, jehož smyslem je:

- pomoci obchodním korporacím ve finančních obtížích, aby mohly pokračovat v podnikání (změnou struktury jejich majetku, závazků, kapitálu či provedením provozních změn);
- přinést řešení, které chrání manažery a vlastníky podniků před žalobami na osobní majetek;
- umožnit uspořádání vztahů s obchodními partnery.

Autorský kolektiv praktického komentáře je složen z advokátů, insolvenčních správců a ekonomických poradců aktivně praktikujících na poli insolvenční. Snahou autorů díky jejich zaměření je nalézt a podat praktický pohled na fungování preventivních restrukturalizací, tedy na možnou budoucí praxi preventivních restrukturalizací, která se teprve bude formovat, stejně jako judikatura.

Komentář je součástí nabídky ASPI – právní obor Korporátní právo a insolvence včetně Průvodce

Komentář je k dispozici také jako e-kniha.

Objednávejte na obchod.wolterskluwer.cz

Bulletin advokacie

Bulletin advokacie vydává
Česká advokátní komora v Praze
(IČ 66 000 777)
v agentuře **impax**, spol. s r. o.
www.impax.cz

Časopis je zapsán do Seznamu recenzovaných
neimpaktovaných periodik ČR.
Vychází 10x ročně, z toho 2 dvojčísla (1-2, 7-8).
Přetisk povolen jen se souhlasem redakce.

Adresa redakce:

Česká advokátní komora
Národní třída 16, 110 00 Praha 1
telefon: 273 193 111
e-mail: bulletin@cak.cz, www.cak.cz
IČ: 66000777
DIČ: CZ 66000777

Redakce:

Šéfredaktorka: JUDr. Hana Rýdlová
Výkonná redaktorka: PhDr. Ivana Cihlářová
Tajemnice redakce: Eva Dvořáková

Předseda redakční rady:

JUDr. Petr Toman, LL.M.

Místopředseda redakční rady:

JUDr. Ondřej Trubač, Ph.D., LL.M.

Členové redakční rady:

JUDr. PhDr. Stanislav Balík, Ph.D.,
prof. Dr. et Mgr. Ing. Alexander Bělohávek,
prof. hon., dr. h. c.,
JUDr. Petr Čáp,
JUDr. Jiří Grygar, Ph.D.,
JUDr. Vladimír Jirousek,
Mgr. Michal Králík, Ph.D.,
prof. JUDr. Alena Macková, Ph.D.,
doc. JUDr. Pavel Mates, CSc.,
doc. JUDr. Filip Melzer, Ph.D., LL.M.,
JUDr. Robert Němec, LL.M.,
JUDr. Monika Novotná,
JUDr. František Púry, Ph.D.,
prof. JUDr. Pavel Šámal, Ph.D.,
JUDr. PhDr. Karel Šimka, Ph.D., LL.M.,
doc. JUDr. Petr Tégl, Ph.D.,
JUDr. Michal Žižlavský

**Pokyny pro autory najdete v Advokátním
deníku pod rubrikou BA online.**

Objednávky předplatného

zasílejte
na adresu: ČAK, Národní třída 16,
110 00 Praha 1,
e-mail: dvorakova@cak.cz
Cena výtisku včetně dvojčísel je 90 Kč,
zvýhodněné roční předplatné 850 Kč kromě
poštovného, balného a DPH. Advokátům
a advokátním koncipientům se rozesílá
zdarma. S reklamacemi při problémech
s distribucí se obraťte na pí Dvořákovou,
e-mail dvorakova@cak.cz, tel. 273 193 165.

Inzertní služby zajišťuje agentura
IMPAX, spol. s r. o. Objednávky inzerce
zasílejte na adresu agency@impax.cz,
případně volejte na tel. 244 404 555
nebo na 606 404 953. Media kit a další
informace naleznete na internetových
stránkách www.impax.cz.

Celé znění každého čísla vychází též
na internetu (www.cak.cz
a www.advokatnidenik.cz).

Toto číslo vyšlo 19. 3. 2024 v nákladu
15 000 výtisků.

Obálka: Impax, spol. s r. o.

Tisk: Impax, spol. s r. o.

MK ČR E 6469
ISSN 1210-6348 (print)
ISSN 2571-3558 (Advokátní deník)

Úvodník

Martin Maisner: **O respektu k právu** 3

Aktuality

Vstupenky na květnový galavečer Právnicka roku 2023

do Obecního domu jsou ještě k dispozici 5

Hlasujte v 15. ročníku ankety Zákon roku, plném novinek Red. 6

z právní teorie a praxe

Články

Generativní umělá inteligence a porušování autorských práv Petr Prchal 9

Trestný čin svěření dítěte do moci jiného a problematika náhradního mateřství

Alena Tibitanzlová 15

Výpověď daná zaměstnavatelem bez udání důvodu Jan Březina 20

K (ne)valorizaci vnosů při vypořádání SJM Vladimír Muzikář 23

Pokračující škoda a promlčení v německém právu Florian Eichel 27

Povinnosti podnikatelů při zasílání obchodních sdělení zákazníkům

Veronika Bernardinová 35

Z judikatury

NS: K věrohodnosti výpovědi svědka zaměstnaného u zástupce

účastníka řízení 42

ÚS: Odměna advokáta za výkon zmocněnce poškozených v trestním řízení 44

ÚS: K určení výše tarifní hodnoty za úkony provedené zmocněncem

poškozeného v adhezním řízení 46

NSS: Následky nedodržení doby pro přípravu k jednání 48

ESLP: Zdanění příjmů advokátů musí mít „rozumný základ“ 50

Z odborné literatury

Pavel Herman, Vlastimil Fidler a kolektiv: **Komentář k zákonu**

o zadávání veřejných zakázek (Alexander J. Bělohávek) 52

Zdeněk Dufek a kolektiv: **Rukověť znalce v oblasti**

oceňování majetku (Ivo Telec) 53

Alexander, J. Bělohávek: **Zákon o rozhodčím řízení.**

Zákon o mezinárodním právu soukromém (vybraná ustanovení).

Komentář (Vít Horáček) 54

z advokacie

Z kárné praxe Petra Vrábliková 55

Odešli do nebeské síně 56

I v roce 2024 se na nás obraťte ve všech záležitostech pojištění:

Zajistíme vám atraktivní podmínky šité na míru Tereza Poláková 57

Zástupci ČAK v mezinárodních organizacích informují 58

informace a zajímavosti

Měli byste vědět

Přednášky a semináře pro advokáty a advokátní koncipienty

pořádané ČAK 62

Nakonec

Kresba Lubomíra Lichého 64

Víte, že... Stanislav Balík 64

Základy obchodního práva

3. aktualizované vydání

Ivana Štenglová, Jan Dědič, Milan Tomsa a kolektiv

Nové vydání populární učebnice nabízí aktualizovaný výklad všech důležitých institutů a souvislostí, které jsou nutné k pochopení nelehké materie obchodního práva. Zabývá se i právem obchodních korporací či ochranou hospodářské soutěže.

496 stran, 720 Kč

Autorské právo a práva související

3. aktualizované a rozšířené vydání

Jiří Srstka a kolektiv autorů

Nové vydání učebnice systematicky vykládá problematiku autorského práva, reaguje na novelizace autorského zákona a unijní úpravy a zařazuje i nově zpracované kapitoly o umělé inteligenci či závazcích souvisejících s digitálním obsahem.

510 stran, 760 Kč

Správa majetku srovnatelná s obhospodařováním

Petr Pivko

Publikace analyzuje právní úpravu minifondů podle zákona o investičních společnostech a investičních fondech. Rozebírá práva a povinnosti spojené s touto správou, právní vztahy s investory a také povinnosti vůči České národní bance.

120 stran, 380 Kč

Střet zájmů veřejných funkcionářů

Jiří Kapras

Monografie komplexně zpracovává střet zájmů jako problém při výkonu veřejné funkce. Zabývá se kumulací funkcí, zákazem účasti na soutěži o veřejné prostředí, zákazem vlastnictví médií či povinností podávat majetková priznání.

328 stran, 780 Kč

Zbrojní průkaz Právní předpisy a testy ke zkoušce odborné způsobilosti

8. aktualizované vydání podle stavu k 1. 1. 2024

Jiří Záruba

Praktická příručka přináší souhrn všech právních norem a informací, jejichž znalost je nutná k úspěšnému vykonání zkoušky odborné způsobilosti žadatele o zbrojní průkaz. Testové soubory jsou doplněny klíčem.

320 stran, 480 Kč

Osudová setkání Československa s velmocemi na poli mezinárodního práva 1918, 1938, 1968

Jiří Malenovský

Publikace reflektuje zlomové okamžiky československých dějin pohledem mezinárodního práva. Nepoužívá kategorie „hrdinství“ a „zrady“, ale hodnotí činy velmocí i našich představitelů použitím pravidel uznávaných mezinárodním společenstvím.

352 stran, pevná vazba, 680 Kč

0 respektu k právu

Rád bych se zmínil o dvou věcech, které mně jako právníkovi a advokátovi dělají starost. V době zcela nedávné proběhla velmi vyostřená debata, která se týkala podmíněného rozsudku ve věci pohlavního zneužívání nezletilé. Nebudu se vyjadřovat k rozsudku samotnému. Jako právník vím, jak je ošidné vyjadřovat se k rozhodnutí bez znalosti úplného znění rozsudku včetně odůvodnění a hlubší znalosti celého případu, a také, že je nemožné si udělat na jakýkoliv případ alespoň základní názor na základě toho, co o celé věci píše média.

Zaujalo mě to, kolik odborníků na právo, trestní proces, trestní politiku, penologii, sociologii se na sociálních sítích vynořilo. Že je většina z nich samozřejmě ovlivněna nedostatkem základních odborných znalostí. Na druhé straně mne velmi nepříjemně překvapilo, kolik jsem zaregistroval výzev směřujících k ministru spravedlnosti, aby zasáhl a zmíněný rozsudek přezkoumal a změnil, dokonce jsem objevil i jednu směřující k prezidentovi, aby svým rozhodnutím zasáhl. Tyto výzvy jsou s ohledem na to, čeho dotyční vyzývatele chtěli dosáhnout, poněkud prostomyslné. Předpokládal jsem, že pokud kdokoliv cítí potřebu se k něčemu vážně vyjádřit, alespoň si k tomu nejdříve něco přečte, ale tato úvaha byla zjevně naivní. Moudrý člověk Milan Lasica kdysi smutně podotkl, že před vznikem internetu jsme se domnívali, že lidská hloupost je způsobena nedostatečným přístupem k informacím, a svůj povzdech zakončil slovy „tým to zjavne nebolo“.

Právní povědomí a základní znalosti poměrně značné skupiny obyvatelstva jsou překvapivě slabé. To, že chybí respekt k aktuální vládě, parlamentu, poslancům a politikům v podstatě chápu. Respekt člověk nezískává zároveň se získáním úřadu (alespoň ne ten vnitřní, opravdový). Druhou věcí je respekt vůči právu jako základnímu fenoménu, kterým se právní stát zásadně řídí (v angličtině se pojem „právní stát“ překládá většinou jako „rule of law“ neboli „vláda práva“). Kdo nerespektuje právo se všemi jeho důsledky (včetně toho, že pravomocné rozhodnutí prostě platí a je ho třeba respektovat, i když se nám třeba nelíbí), nemůže očekávat, že ho právo bude chránit a že se na něj může spolehnout při obhajobě svých zájmů.

Podstatné je, že pokud je právní stát skutečně „vládou práva“ a právo není občany respektováno, nebude systém zcela funkční. Právo nelze respektovat je do té míry, do jaké je to pro nás výhodné – například jen to, jaká máme práva, ale v té míře, kdy nám právo ukládá povinnosti a závazky, už tak moc ne. Stejně tak nelze respektovat jen taková soudní rozhodnutí, která jsou v náš prospěch. Je sice pravda, že někteří nedávní ústavní činitelé nám v tomto směru příliš dobrý příklad nedávali, ale vymlouvat se na to by bylo nemravné. Stát, v němž není respektováno právo ani občany, ani státními orgány důsledně, je právním státem jen nominálně, nikoliv skutečně. Tak trochu jako stůl s jednou nohou kratší, ještě stojí, ale hodně se viklá.

Jsem nenapravitelný optimista. Je sice pravda, že termíny „právo“, „spravedlnost“ a „justice“ spolu souvisí, ale rozhodně nezname-

nají totéž. Víím, že na soudech všech stupňů fungují skvěle odborně vybavení soudci, kteří rozhodují rychle a fundovaně, a že jsou tam také někteří, kteří této specifikaci neodpovídají. Jako v každé profesi. Víím, že soudy mají nezadatelné právo rozhodovat nezávisle, a jsem ten poslední, který by toto právo zpochybňoval, ale při krácení odměn za právní pomoc poskytnutou zmocněncem poškozenému v trestní věci pod záminkou, že určité úkony nebyly potřebné, bych se této nezávislosti raději nedovolával. Jak říkal kdysi jeden z mých učitelů – soudy mají rozhodovat nezávisle, nikoliv však nezávisle na právu a jeho principech.

JUDr. MARTIN MAISNER, PhD., MCI Arb,
místopředseda ČAK

Česká advokátní komora a EPRAVO.CZ pořádají 18. ROČNÍK PRESTIŽNÍ CELOJUSTIČNÍ SOUTĚŽE

právník roku 2023

**Soutěž již tradičně probíhá pod záštitou
předsedy vlády ČR a ministra spravedlnosti.**

Nominace na ocenění cenou sv. Yva byly přijímány na webu
www.pravnikroku.cz do 29. 2. 2024.

**Podrobnosti o prodeji vstupenek na galavečer
hledejte v BA, v Advokátním deníku
a na sociálních sítích ČAK.**

Stálé kategorie:

Občanské právo
Trestní právo
Právo IT
Insolvenční právo
Právo duševního vlastnictví

**Kategorie
se speciálními kritérii:**

Talent roku
Pro bono
Právníká síň slávy

Partneři soutěže:

Soudcovská unie ČR
Notářská komora ČR
Exekutorská komora ČR
Unie státních zástupců ČR
Unie podnikových právníků ČR
Unie obhájců ČR
Jednota českých právníků
Český helsinský výbor

Galavečer se koná 17. května 2024 v Obecním domě v Praze.

právníkroku 2023

Vstupenky na květnový galavečer **Právníka roku 2023** do Obecního domu jsou ještě k dispozici

Chcete strávit příjemný večer s kolegy a přáteli v krásném prostředí? Přijďte či přijedte na galavečer Právníka roku 2023, který se bude konat dne 17. května 2024 historicky poprvé v nádherné Smetanově síni Obecního domu v Praze.

Cena vstupenek, které mohou posloužit i jako pěkný dárek, je stejně jako vloni 1 500 Kč/1ks.

Jak si vstupenky zakoupit?

Elektronicky a komfortně – platbou přes platební bránu, jako když si kupujete vstupenky na sportovní akce či velké koncerty. Na webu ČAK – www.cak.cz či na webu Advokátního deníku – www.advokatenidenik.cz stačí kliknout na tento banner Právníka roku 2023:

Budete přesměrováni na stránku s informacemi o Právníkovi roku 2023, kde naleznete onu platební bránu, která vás po zadání evidenčního čísla ČAK zavede na stránky GoOut.net.

Zde, v online ticketingu zadáte své údaje stejně, jako když nakupujete na e-shopu. Vstupenky obdržíte po zaplacení do e-mailu s QR kódem. Stačí mít tuto elektronickou vstupenku na galavečer s sebou v mobilu či vytištěnou z e-mailu, jejich kontrola bude probíhat u vstupu do Obecního domu.

A na co se můžete v rámci galavečera letos těšit?

Kromě slavnostního vyhlášení vítězů v jednotlivých kategoriích Právníka roku 2023 jsme pro vás na 17. 5. 2024 do Obecního domu v Praze připravili následující program:

- 19.00 slavnostní předávání ocenění Právník roku v jednotlivých kategoriích, Smetanova síň
- 21.00 společenský večer s hudbou a občerstvením ve všech sálech Obecního domu
- 21.00 skupina Aqua Congas – soul, funk, jazz s tanečními prvky a slavné světové i české melodie k poslechu i tanci, Sladkovského sál
- 21.00 Neoveská cimbálová muzika, Grégrův sál
- 23.00 QUEENIE – World Queen Tribute Band – koncert jedné z nejuznávanějších revivalových kapel na světě, která v roce 2021 historicky zcela poprvé do posledního místa vyprodala O, Arénu se svou megashow QUEEN RELIVED; Smetanova síň
- 24.00 DJ Marty – popůlnoční diskotéka s živým hudebním doprovodem; Smetanova síň

✦ icha

zákon roku

Hlasujte v 15. ročníku ankety Zákon roku, plném novinek

S novou koncepcí přichází letošní, již 15. ročník Zákona roku, společný projekt firem, asociací a dalších subjektů, které se angažují v oblasti kvality regulace českého podnikání. Nově můžete hlasovat ve třech kategoriích, novinkou je i dotazník, který bude sloužit pro podrobnější analýzu dopadů nové legislativy na veřejnost a podniky.

Hlasovat můžete až do 31. března 2024 na www.zakonroku.cz, kde najdete přehled nominovaných zákonů a veškeré důležité informace o celém projektu, a to v těchto kategoriích:

I. Nejlepší zákon roku pro byznys –

právní předpis s největším přínosem pro podnikatelské prostředí

Hodnotí se obsah předpisu z hlediska jeho věcné regulace (např. snížení administrativy pro podnikatele, nová regulace na správném místě apod.). Nominovány mohou být právní předpisy vyhlášené v uplynulém roce (2023) ve Sbírce zákonů, Sbírce mezinárodních smluv a Úředním věstníku Evropské unie; lze zahrnout i rozhodnutí Ústavního soudu v pozici „negativního zákonodárce“, tj. rušící právní předpis nebo jeho část. Lze nominovat i jen dílčí část předpisu (tj. ne nutně celý předpis).

II. Legislativní počín za rok 2023 – příklad dobré praxe v rámci legislativního procesu v oblasti regulace podnikání

Může jít například o počín konkrétního jednotlivce, kdy se podaří odstranit administrativní překážku, či pozitivní věcnou změnu. Může jít také o přijetí právního předpisu, kdy se podaří zapojit odborná veřejnost, přijme se právní předpis, který je srozumitelný pro jeho adresáty apod. V rámci této kategorie se pořadatel snaží ukázat příklady a situace, které posouvají regulaci podnikání v ČR tím správným směrem.

III. Legislativní přešlap za rok 2023 – v rámci Zákona roku chtějí pořadatelé konstruktivně debatovat také o legislativních přešlepech za rok 2023, reagovat na případy a situace v rámci legislativního procesu a regulace podnikání, které naopak nevedou správným směrem, a nalézat jejich řešení.

Vítěz bude vyhlášen dne 25. 4. 2024 v pražské pobočce Deloitte při slavnostním galavečeru.

Hlasujte pro Zákon roku – i váš hlas může ovlivnit podnikání v ČR!

BESTSELLER

Chci
nakoupit
v e-shopu

Bělina • Drápal a kol.

Zákoník práce

Komentář. 4. vydání

12/2023 | vázané s přebalem

1 688 | 3 590 Kč

obj. číslo EVK35

- čtvrté, aktualizované vydání reaguje na poslední legislativní vývoj
- obsahuje výklad velké novely účinné od 1. 10. 2023 a dílčí novely účinné od 1. 1. 2024
- komentuje novelu zákoníku práce a zákona o zaměstnanosti
- zahrnuje komentář k dopadu konsolidačního balíčku na pracovněprávní vztahy
- přináší komplexní přehled judikatury českých soudů i ESD
- díky aktualizaci přehledu odborné literatury předkládá nejaktuálnější odborný pohled na současnou právní úpravu

Komentář
reaguje
na **nejnovější**
legislativní
vývoj

Objednávejte na www.beck.cz • 733 734 348 • beck@beck.cz

Dvouletá záruka nyní i pro firmy!

Komplexní program pro firmy
i živnostníky se spoustou výhod.

- Speciální ceník dle obratu firmy
- Možnost nastavení delší splatnosti faktur
- Vrácení zboží ve 14denní lhůtě bez poplatků
- Využití programu AlzaPlus+ i Alza NEO

Registrujte se na alza.cz/pro-firmy

ASPI

U nás vyhledávají profesionálové v právu.

Chytrý svět ASPI nabízí aktualizované právní zdroje společně s pomocnými komentáři od těch nejlepších v oboru.

Spolupracujeme se špičkovými profesionály a vytváříme s nimi propojenou síť vysvětlených odborných zdrojů.

www.aspi.cz

Odborné komentáře

Spolupracujeme se špičkovými experty, kteří k paragrafům přidávají své zkušenosti, komentáře a praktické poznámky.

Orientace na řešení

Místo hrubé informace nabízíme cestu ke konkrétní odpovědi. U každého výsledku si tak můžete vybrat z nabídky souvisejících právních zdrojů.

Unikátní nástroje

Čím více zdrojů nabízíme, tím větší důraz klademe na jejich snadné vyhledávání a logickou propojenost.

Vždy aktuální

Stále čerstvý obsah ASPI zajišťujeme prostřednictvím průběžných aktualizací. Nastavte si sledování předpisů a paragrafů, které vás zajímají.

Školení zdarma

Uvědomujeme si, že ASPI je svět obrovského množství právních zdrojů. Abyste se v něm dobře vyznali, nabízíme vám bezplatná online školení.

Vyzkoušejte na 14 dní zdarma

Generativní umělá inteligence a porušování autorských práv

Následující příspěvek pojednává o některých významných otázkách autorského práva z hlediska soudobého způsobu používání umělé inteligence, který je zaměřen na sběr chráněného obsahu a reprodukci stávajících výtvorů do nově vzniklých výtvorů. Příspěvek se v té souvislosti blíže zaměřuje na problematiku napodobování uměleckých stylů. Autor prezentuje možná řešení několika modelových situací. Vychází přitom z premisy ochrany vstupního obsahu do procesu strojového učení umělou inteligencí, jakož i ochrany před následným rozšiřováním takto produkovaných děl a jiných výtvorů z hlediska autorského práva a práva proti nekalé soutěži, při zohlednění ochrany tvůrčí investice.

JUDr. Petr Prchal, Ph.D.,
je advokátem a odborným asistentem
na PF UP v Olomouci.

Začátek roku 2023 jednoznačně definoval, že v oblasti práva a využívání nástrojů umělé inteligence nastanou složité právní otázky. Nikoli však v oblasti řízení autonomních vozidel či strojního inženýrství, jak se ještě donedávna nesprávně předpokládalo, nýbrž v oblasti **využívání softwarových aplikací umělé inteligence**, dostupných každému uživateli prostřednictvím sítě internet.¹

Přitom v otázce nakládání s chráněným obsahem prostřednictvím těchto nástrojů umělé inteligence (dále jen „AI“) v procesu tzv. strojového učení,² se konkrétně jako potenciálně právně obtížné jeví na první pohled **dva okruhy otázek**.

- První z nich se týká **sběru chráněného i nechráněného obsahu**, v nejobecnějším významu lze pro takový obsah použít termín data, se kterým pracuje i současné znění zák. č. 121/2000 Sb., o právu autorském, který byl naposledy novelizován zák. č. 429/2022 (dále jen „aut. zák.“), kterým zákonodárce transponoval směrnici Evropského parlamentu a Rady (EU) 2019/789, kterou se stanovují pravidla pro výkon autorského práva a práv s ním souvisejících, jež se použijí na některá online vysílání vysílacích organizací a převzatá vysílání televizních a rozhlasových programů, a dále i směrnici Evropského parlamentu a Rady (EU) 2019/790 o autorském právu na jednotném digitálním trhu (známá také jen jako „směrnice DSM“). Současně přitom dle aktuálně platné právní úpravy platí, že **tento sběr dat a proces strojového**

učení AI není nijak právně upraven a lze s trochou nadsázky uvést, že celosvětová síť internetu funguje v tomto směru jako jedna velká, volně a všem přístupná databáze dat, ze které si nástroje AI v podobě softwarových aplikací načítají obsah, jež dále analyzují za účelem dalšího možného použití, které může směřovat k vytvoření nového výtvoru. Pokud uživatel internetu má své webové stránky, jedno s jakým obsahem, pak s velkou pravděpodobností jsou veškeré informace, texty, fotografie a další obsah z jeho webových stránek zahrnutý do popsaného způsobu strojového učení AI.

- Druhý z okruhu právních otázek se týká toho, **co je po proběhlém procesu analýzy a zpracování dat AI následně vytvořeno, jakým způsobem a jaká práva a komu mají být zákonem přiznána**. Jako složité k právnímu posouzení se přitom jeví zejm. tzv. přetvářecí či transformativní (srov. anglické *transformative use*) způsoby užití, založené na silné či slabé reprodukci původního díla. Nově vytvořené dílo, které ne zřídka může být pouhým odvozením od díla původního, může představovat konkurenci pro již existující chráněné výtvoř, a tudíž znamenat riziko ohrožení zájmů stávajícího nositele práv. Vycházíme přitom z premisy, že veškerý soudobý, systémem práva duševního vlastnictví chráněný obsah je vytvořen lidmi.³ Jako až sekundární je pak možné označit právní otázky týkající se následného, potenciálně protiprávního rozšiřování takto produkovaných výtvorů, např. prodejem výtisků či šířením digitálních rozmnoženin uměle generova-

1 U nás srov. zejména vědecké práce Jana Zibnera, který se tématu softwarových aplikací z hlediska autorského práva začal na odborné úrovni věnovat mezi prvními. Např. J. Zibner: Umělá inteligence jako technologická výzva autorskému právu, Wolters Kluwer, Praha 2022.

2 Strojové učení se v obecné rovině chápe jako jedna z oblastí umělé inteligence, která je zaměřena na změnu stavu systému, nejčastěji pomocí nových algoritmů tak, aby systém byl schopen větší adaptability na změny prostředí.

3 Viz např. I. Telec in I. Telec, P. Tůma: Autorský zákon, Komentář, 2. vyd., C. H. Beck, Praha 2019, str. 91-92.

ných děl, licencováním filtrů na sociálních sítích a dalších. Je logické, že mnozí nositelé práv k původním výtvorům nemusí za těchto okolností zcela důvodně souhlasit s „produkcí“ tohoto typu nově vznikajícího „umění“.

Lze říci, že k datu sepsu příspěvku, tj. ve druhé polovině roku 2023, jsou výše popsané dva okruhy právních otázek spojených s nástupem nástrojů umělé inteligence v podobě softwarových aplikací již v odborné debatě delší dobu popisovány.⁴ Kde ovšem rezonují s ohledem na dynamický technologický vývoj, je oblast napodobování uměleckých stylů. Jedná se o ty nástroje AI, pomocí kterých může uživatel internetu vytvořit zadání, a softwarové aplikace AI podle něj vyprodukovat výtvar v určitém uměleckém stylu. Příklad, který výše uvedené dokáže více přiblížit, se může týkat uměleckého stylu malíře, který pro něj typický způsob tvorby piloval k dokonalosti celý svůj život, aby posléze nástroje AI byly na základě strojové analýzy několika desítek děl tohoto malíře schopny v jeho uměleckém stylu vytvořit podle slovního zadání uživatele internetu téměř jakýkoli myslitelný výtvar, i třeba hrubě hanlivý.

Každá oblast umění přitom bude mít v souvislosti s používáním nástrojů AI svá specifika. Vezměme opět za příklad, že fotografie tvořená nástroji AI už není fotografií v technickém slova smyslu jejího vzniku předpokládaném autorským zákonem, tedy že fotograf ovládá fotoaparát a zachycuje konkrétní objekt. Jde o uměle vytvářené dílo digitálním sestavováním obrazu na bázi hyperrealismu.⁵ Je takto vytvořené dílo a jemu podobné pojmově vzato fotografií? Jelikož se jedná jen o jiný technický způsob tvorby, spíše se názorově přikláníme k závěru, že není např. nutné zavádět v právní úpravě pro tyto a jim podobné případy nové kategorie děl a přizpůsobovat systém ochrany, nýbrž ve zmiňovaném případě posuzovat takto vzniklé dílo jednoduše a běžně jako dílo výtvarné. Ostatně již delší dobu jsou známé umělecké přístu-

py za použití různých technologických a elektronických vymožeností a nástrojů, včetně zapojení aktivity zvířat. Podstatné však je, že vytvořený výtvar vždy musí být odrazem tvůrčí duševní aktivity člověka. Lze říci, že autorské právo od svého vzniku čelí stále novým výzvám, ať už to historicky byl vynález zvukového a zvukově obrazového záznamu, včetně následné možnosti jejich „domácího“ rozmnožování, nebo nástup celosvětové sítě internet. Nástup nástrojů umělé inteligence se nijak tomuto předpokládanému vývoji nevymyká, a proto jej ani v tomto příspěvku nehodnotíme jako něco mimořádného.

V neposlední řadě se pak společenská diskuse týká **řádného označování díla vytvořeného AI, stejně jako kategorizace systému AI podle rizikovitosti**, což ale souvisí s naplňováním obecného zájmu, odlišného od zájmu soukromého v otázkách autorství. V tomto ohledu předepisujeme, že lze považovat za vhodné doplnit stávající právní úpravu harmonizovanou napříč právními řádami, jak je zamýšleno v připravovaném nařízení Evropského parlamentu a Rady, kterým se stanoví harmonizovaná pravidla pro umělou inteligenci,⁶ v rovině naplňování pořádkových pravidel.

Význam nositelství práv k použitému obsahu

Chceme-li vést odbornou debatu nad vytčenými právními otázkami spojenými s nástroji generativní umělé inteligence, pak je nutné je rozdělit do několika skupin. Otázce týkající se nakládání s použitým obsahem (daty) a porušování autorských a jiných práv by měla předcházet otázka, **jaké osobě přiznat jaká práva ve vztahu k novému výtvaru**. Pokusíme se proto posunout dále odpovědi na otázky, které jsou již soudobé doktríně známé.

V případech, kde se s nástroji AI setkáme typicky **u jednoduchých textových či fotografických editorů**, kde kontrola nad výsledkem je plně v gesci uživatele, je zřejmé, že **autorem nově vzniklého výtvaru bude vždy tento uživatel, který s podobnými editory pracuje**. Na opačném pólu se setkáváme se **složitými nástroji AI**, které používají tzv. *black box*,⁷ tedy „černou schránku“, nejen pro uživatele, ale i pro programátora nástroje AI, který není schopen určit, co bude výsledkem a jaký výtvar vznikne. V tomto druhém případě zatím doktrína ani zákonodárce nedospěli k žádnému jednoznačnému výsledku, jak podobné případy posuzovat.

Na řešení přitom závisí pochopitelně i ostatní situace, které se nacházejí mezi těmito dvěma póly. Mohli bychom říci, že by se jevílo jako právně důvodné pro dosažení správného výsledku **u druhé ze situací zkoumat, jaký je podíl tvůrce na výsledku a jaký je podíl vloženého obsahu na výsledku**. A třebaže by šlo o reprodukci (přetvoření) díla původního, podle učiněných zjištění určit, kdo bude autorem či jiným nositelem práv. Není vyloučeno příp. určit podíly na nově vzniklém výtvaru podle poměru tvořivé činnosti a vloženého obsahu. Pro unijní legislativu je východiskem⁸ možných řešení, které bylo odsouhlaseno Evropským parlamentem v roce 2020, to, že nástrojům umělé inteligence nebudou přiznávána autorská práva a že výtvary vytvořené těmito nástroji budou označeny.

V českých odborných publikacích⁹ se zmiňuje v té souvislosti možná právní inspirace, kterou je právní úprava dle § 178 autorského zákona Spojeného království (CDPA)¹⁰ týkající se děl vytvořených počítačem, kterými jsou díla vzniklá za takových okolností, že zde chybí zásah člověka.¹¹ Dle § 9 odst. 3 CDPA se za autora považuje osoba, která učinila nezbytná opatření k vytvoření takového díla.¹² Můžeme říci, že jde ve své podstatě o otázku zhodno-

4 Srov. P. B. Hugenholtz, J. P. Quintais: Copyright and Artificial Creation: Does EU Copyright Law Protect AI-Assisted Output? IIC – International Review of Intellectual Property and Competition Law, roč. 52, 2021, str. 1190-1216.

5 Srov. M. Zhang: This AI Creates Photo-Realistic Faces of People Who Don't Exist, PetaPixel [online], [cit. 2023-01-10], dostupné z: <https://petapixel.com/2017/11/07/ai-creates-photo-realistic-faces-people-dont-exist/>.

6 Viz stav schvalovacího procesu, 2021/0106(COD), Akt o umělé inteligenci, [https://oeil.secure.europarl.europa.eu/oeil/popups/ficheprocedure.do?lang=en&reference=2021/0106\(COD\)](https://oeil.secure.europarl.europa.eu/oeil/popups/ficheprocedure.do?lang=en&reference=2021/0106(COD)) (cit. 2023-05-23).

7 Termínem se označuje v informatice výpočetní systém, u kterého lze sledovat vstupy a výstupy, ale nikoli již způsob dosažení výstupu, tj. systém, u kterého není známé jeho vnitřní fungování, a to nejen uživateli, ale ani tvůrci takového systému.

8 Bod 13 a 14 usnesení Evropského parlamentu 2020/2015(INI) ze dne 20. 10. 2020 o právech duševního vlastnictví při vývoji technologií umělé inteligence.

9 Viz např. J. Hroch: Autorskoprávní ochrana výtvarů umělé inteligence, diplomová práce, Masarykova univerzita, Právnická fakulta, Brno 2019, str. 44. Podobně také V. Marxová: Autorské právo k dílu vytvořenému za použití umělé inteligence, Právní prostor [online], [cit. 2023-01-10], dostupné z: <https://www.pravniprostor.cz/clanky/pravo-it/autorske-pravo-k-dilu-vytvorenemu-za-pouziti-umele-inteligence>.

10 Copyright, Designs and Patents Act 1988, C. 48, autorský zákon Spojeného království z roku 1988.

11 Ust. § 178 CDPA: „computer-generated“, in relation to a work, means that the work is generated by computer in circumstances such that there is no human author of the work;“

12 Ust. § 9 odst. 3 CDPA: „In the case of a literary, dramatic, musical or artistic work which is computer-generated, the author shall be taken to be the person by whom the arrangements necessary for the creation of the work are undertaken.“

cení vložené investice. Máme na výběr, zda podle míry investice přiznat práva buď tvůrci obsahu, který se vkládá do procesu strojového učení nástrojů AI, anebo tvůrci-uživateli, který je tak kreativní při ovládnání nástroje AI, že vytvoří chráněný výtvar. Právně spornou otázkou může být, zda zohledňovat práva tvůrce vkládaného obsahu, kdy však důvodem této úvahy je právě zohlednění vložené investice. Východiskem k této úvaze je pak skutečnost, že zohlednění tvůrčí investice je v systému autorskoprávní ochrany významný ekonomicko-právní princip.

Modelová situace A

Pokud by uživatel začal používat nástroj AI v podobě softwarové aplikace, do které napíše např. pouze slovo „stůl“ či „židle“ apod. a nástroj AI vytvoří stůl či židli v uměleckém stylu např. malíře Pabla Picassa, pak lze těžko učinit závěr, že uživatel do tvorby díla svým tvůrčím vnosem přispěl.

Zde bude právně možné dospět k závěru, že autorem či nositelem práv takto vzniklého díla nebude žádná osoba. Takový výtvar by tedy měl být v souladu s obecným zájmem označen, že jde o dílo AI, bez přiznání práv.

Modelová situace B

Odlišně bychom měli řešit situaci, kdy uživatel nástroje AI v podobě softwarové aplikace definuje několik desítek či stovek programovacích parametrů, které má nově vzniklý výtvar splňovat. Pak se jeví právně důvodný závěr o tom, že by takovému uživateli měl svědčit autorský podíl na vzniklém díle nebo autorství celé, a to v závislosti na tom, zda v testu poměrnosti převládá význam vkládaného obsahu.

Bez vlivu na výsledek se můžeme setkat s tím, že vkládaný obsah nebude požívat žádné ochrany a půjde o volný nechráněný obsah typu prostých informací. To však v případě napodobovaných uměleckých stylů nebývá běžné.

Modelová situace C

Do třetice lze uvést příklad, kdy relevanci bude mít chráněný vkládaný obsah, tedy opět případ, ve kterém hraje roli zohlednění podstatnosti investice. Uvažme, že do nástroje AI její programátor či běžný uživatel vloží obsah deseti románů spisovatele, např. Michala Viewegha, s požadavkem, aby tento nástroj AI vytvořil další román v uměleckém stylu spisovatele.

Pak se jeví správným závěr, že o vytvoření takového románu se spíše přičinil sám spisovatel než uživatel či programátor nástroje AI, a to by se mělo zohlednit v přiznání práv k takto vzniklému výsledku, příp. významném zohlednění ve výši autorského podílu.

V každém z uvedených příkladů by mělo zásadní roli důsledné označování výtvarů vzniklých pomocí či prostřednictvím AI, k čemuž pravděpodobně budou směřovat i očekávaná doplnění ustanovení týkajících se AI. Pak lze říci, že i dle současné právní úpravy a jejích principů lze předvídatelně jednotlivé situace vyřešit s právně předvídatelnými výsledky. V souvislosti s tím, že řešení vzniklých situací může spočívat ve vzniku spoluautorství (autorských podílů), je třeba důsledně zkoumat fakticitu tvorby, tedy jak skutečně jednotlivé osoby přispěly tvůrčím vnosem k vytvoření díla. Je tomu tak z důvodu, že dle § 8 odst. 2 aut. zák.¹³

nemůže být spoluautorem osoba, která přispěla pouze poskytnutím pomoci nebo rady technické, administrativní nebo odborné povahy nebo poskytnutím dokumentačního nebo technického materiálu, anebo která pouze dala ke vzniku díla podnět. Minimální tvůrčí vnos uživatele dle modelové situace A proto nezbude než vyhodnotit jako podnět. Podobně jako technickou pomoc by bylo třeba posoudit minimální tvůrčí vnos tvůrce (autora) AI v případě modelové situace C.

Porušování práv umělou inteligencí

K otázce porušování autorských a jiných práv nástroji AI je zapotřebí uvést, že **porušování práv jako nežádoucím právnímu jevu lze účinně bránit regulací možnosti čerpat chráněný obsah do procesu učení AI.** Předně je třeba na tomto místě uvést, že Česká republika transponovala směrnici Evropského parlamentu a Rady (EU) 2019/790 o autorském právu na jednotném digitálním trhu, která kromě jiných ustanovení zavedla do českého autorského zákona **nově licenci dle § 39c aut. zák. k rozmnožování díla pro účely automatizované analýzy textů nebo dat a nově také licenci dle § 39d aut. zák. k rozmnožování díla pro účely automatizované analýzy textů nebo dat k vědeckému výzkumu.**

Při analýze těchto nových ustanovení autorského zákona je možné zjistit, že § 39c aut. zák. upravuje licenci k rozmnožování díla pro účely automatizované analýzy textů nebo dat (angl. *data mining*).¹⁴ Oprávněnou osobou je každý, kdo zhotoví rozmnoženinu díla za účelem automatizované analýzy textů nebo dat v digitální podobě, prováděné za účelem získání informací zahrnujících mj. vzory, tendence a souvztáznosti; takto zhotovenou rozmnoženinu je oprávněn uchovat pouze po dobu nezbytnou pro účely této automatizované analýzy textů nebo dat. Zákon upravuje možnost autora zapovědět tento způsob užití díla. Musí tak ovšem s ohledem na okolnosti učinit zjevně. Uvedená výjimka najde své uplatnění např. při strojovém učení nástrojů AI, tedy při jakémkoli vytěžování dat z digitální předlohy. Výjimka je pojmově omezena pouze na texty a data. Jde o pojmy, které autorský zákon nově zavádí až v souvislosti s touto výjimkou od roku 2023. Problematický může být výklad toho, co se rozumí daty, kdy však dle smyslu a účelu výjimky by mělo jít nejen o prosté nechráněné informace, ale i autorsky chráněná díla, příp. i jiný chráněný obsah.

Vedle toho § 39d aut. zák. upravuje licenci k rozmnožování díla pro účely automatizované analýzy textů nebo dat k vědeckému výzkumu. Oprávněnou osobou je pouze vysoká škola nebo právnická osoba provádějící vědecký výzkum, který je prováděn ve veřejném zájmu nebo neziskově, a dále instituce kulturního dědictví (ty jsou uvedeny v § 37b aut. zák.). Rozdíl ve způsobu užití se liší od výjimky dle § 39c aut. zák., a sice že spočívá v časovém testu. Oprávněné osoby jsou povinny takto zhotovenou rozmnoženinu uložit s vhodnou úrovní zabezpečení a mohou ji posléze uchovávat pro účely vědeckého výzkumu, vč. ověření výsledků výzkumu, a tedy nikoli pouze na dobu nezbytně nutnou.

Dle současné právní úpravy proto možnost čerpat chráněný obsah v zásadě limituje § 30 aut. zák. ve spojení s nově zavedenou výjimkou dle § 39c aut. zák. (příp. § 39d aut. zák.), která

¹³ Podobně je tomu i v zahraničních právních řádech.

¹⁴ Termínově synonymické jsou angl. pojmy *knowledge discovery* nebo *data science*. Je tím myšleno vytěžování dat za účelem získání užitečných informací.

umožňuje pouze analýzu obsahu (dat). Z hlediska kategorizace právních otázek s tím souvisejících je třeba rozlišovat porušování autorských práv na vstupu, dále porušování autorských práv na výstupu vč. možného deliktu nekalé soutěže (§ 2976 o. z.) a dále je třeba se zabývat otázkou právního systému limitace použitého vstupního obsahu, příp. licenčním systémem, vyvažujícím zájmy nositelů práv ke vstupnímu obsahu, tvůrců a uživatelů AI.

Praktický problém limitace či regulace možnosti čerpat chráněný obsah do procesu strojového učení AI ovšem zůstává, neboť se v praxi vůbec velmi obtížně odhaluje, zda chráněný obsah či jeho část byl převzat, či nikoli. Pokud dojde k převzetí chráněného obsahu, někdy samotní tvůrci chráněného obsahu nejsou schopni pomoci v současnosti známých a dostupných technických nástrojů tuto skutečnost zjistit. Třebaže i vstup dat a nakládání s nimi v procesu strojového učení AI musí být legální, právní úprava se více soustředí na výsledek tohoto procesu, kterým je vzniklý výtvor, neboť to je právně známé a relevantní dlouhou dobu předtím, než se objevily první nástroje AI. Historicky totiž z hlediska práva na ochranu duševního vlastnictví a nekalé soutěže nebylo prakticky významné, že někdo vytváří nové dílo na základě původního. Navíc často se tak odehrávalo v soukromí, které je zcela postaveno mimo dosah těchto práv. Rozhodný proto byl až okamžik, kdy výtvor vznikl a začal být sdílen veřejností. Okamžik vzniku a sdílení veřejností ovšem spadá v případě nástrojů AI založených na bázi softwarové aplikace v jeden a tentýž okamžik, což je optikou současné právní úpravy novum. Z toho důvodu lze učinit dílčí závěr, že **s nástupem nástrojů AI do procesu tvorby autorských a jiných výtvorů je třeba rozlišovat porušování práv při vstupu do procesu strojového učení AI a porušování práv vytvořením výtvoru.** Lze také předpokládat, že zvláštní relevanci bude mít zejména v kontinentálním systému práva v této otázce právo nekalosoutěžní, neboť hlavně u tzv. přetvářecích (transformativních) způsobů užití autorskoprávně chráněných výtvorů půjde většinou o konkurenci původnímu dílu nebo dílům, vzniklou na základě těžení z cizího úsilí (tzv. *freeriding*).

K hypotetické otázce možného zavedení právně nového systému limitace použitého vstupního obsahu lze předeslat, že jde o problematickou otázku, a to především z důvodu, že **vše, co má potenciální ekonomickou hodnotu vyjádřitelnou v penězích, je chráněno již stávajícím systémem ochrany práv duševního vlastnictví.** V nejšířím slova smyslu i pomocí posesorní ochrany, tj. držby v občanském zákoníku ve vztahu k prostým nechráněným informacím.¹⁵ Z toho důvodu by bylo nejprve nezbytné se vypořádat s premisou, že odpovědnost za porušení je již upravena ve stávající podobě dostatečně. Problém je zde ale praktický, že přebírání obsahu do procesu strojového učení AI nelze nijak zabránit. Není daleko od reality, že AI jako nový a moderní technický jev zkouší maxima možností společnosti; právních či etických hodnot si nevšímá. Proto se zřejmě ještě v budoucnu projeví, zda současné limity právní úpravy a právních omezení jsou dostateč-

né i z hlediska praktického fungování. **Nyní lze leda uvažovat o možnosti doplnění stávající úpravy o systém veřejnoprávních bezpečnostních kontrol a reportů, jaký obsah je do strojového učení vkládán, a možné technické blokaci,** jako tomu bylo dříve u hmotných nosičů s chráněným zvukovým či zvukově obrazovým obsahem.¹⁶

Posledním souvisejícím bodem této kapitoly, ke kterému je třeba se vyjádřit, je licenční systém vyváženosti, která také souvisí s ochranou před porušováním autorských práv. Pomyslným ideálním modelem by nepochybně byl model založený na licencování veškerého chráněného obsahu a z toho plynoucí licenční zisky nositelům práv. Ovšem důkazem toho, že takový model není celosvětově akceptovatelný, je to, že se neprosadil ani v dosavadním vývoji. Nepochybně je, že takový systém není slučitelný s majetkovými zájmy průmyslu týkajícího se AI. Sřetávají se zde protichůdné zájmy a není ani možné komplexně licenčně řešit veškerý obsah volně dostupný na internetu. **Jediné prosaditelné řešení je proto možné zřejmě spatřovat v systému licencování, založeném na analogickém principu fungování licenčního modelu v hudebním a filmovém průmyslu.** Tento model, ačkoli ne celosvětově funkční a použitelný, ovšem nese dlouhou známý neduh komplikovanosti, která s postupem času a vývojem nových technologií roste. Stejně tak s sebou nese nežádoucí vedlejší efekt ekonomické preference majetkových zájmů zúčastněných osob na úkor tvůrců.

Harmonizace právních aspektů umělé inteligence a autorského práva

Harmonizace právních aspektů AI a autorského práva předpokládá sledování dalšího vývoje v oblasti AI a práva duševního vlastnictví zejména v EU a USA. V této kapitole popíšeme, co se jeví, že by mohlo mít v této otázce vliv na další právní vývoj.

Předně, shoda u obou regionálních právních úprav EU a USA spočívá v tom, že zde **nejsou přiznávána autorská práva k dílu vytvořenému jinak než fyzickou osobou.** Je tedy, jak bylo i výše uvedeno, vyloučeno, aby autorské dílo vzniklo jinak než na základě lidské tvůrčí duševní činnosti, lapidárně řečeno, **je vyloučeno, aby autorem díla byl stroj.** Právní úprava autorského práva USA se ale odlišuje v otázce užití autorského díla, neboť se v USA široce uplatňuje tzv. doktrína *fair use*. Na tuto rozdílnost jako významnou poukazují již recentní publikační výstupy k tématu umělé inteligence.¹⁷ Je tomu tak z důvodu, že pomocí doktríny *fair use* se bude hodnotit jak problematika porušování práv na vstupu do procesu strojového učení AI, tak i samotný výtvor a nakládání s ním. Rozdílně pak v České republice a obecně v kontinentální právní úpravě budeme problematiku porušování práv posuzovat pomocí právní úpravy dovolených užití, tj. výjimek a omezení a práv proti nekalé soutěži.

V případě obou systémů právní úpravy bude mít význam vložená investice a její zohlednění s těmi důsledky, aby tvůrce vloženého obsahu mohl získat podíl na výsledku. Zohlednění podstatnosti tvůrčí investice do vloženého obsahu by pak nejspíše odpovídalo shora navrženému řešení u modelové situace A, kdy zadání několika klíčových slov uživatelem AI by neznamenal vznik autorství, naopak „naprogramování“ výsledků či jiné vynaložené podstatné úsilí uživatele (modelová situace B) by s sebou neslo vznik autorství uživatele či vznik spoluautorství (autorského podílu) na vzniklém výtvoru.

V USA by rozdílně od kontinentální právní úpravy mohl dále mít význam princip registrace u Patentového a známkového úřadu,¹⁸

15 Blíže k tomu zejména srov. I. Telec: Držba informací, Právní rozhledy č. 4/2014, str. 115-121; I. Telec: Není informace jako informace, Právní rozhledy č. 15-16/2014, str. 515-523.

16 Tzv. DRM technologie.

17 J. Vincent: The scary truth about AI copyright is nobody knows what will happen next, The Verge [online], 2022 [cit. 2023-10-21], dostupné z: <https://www.theverge.com/23444685/generative-ai-copyright-infringement-legal-fair-use-training-data>.

18 § 411 CA (Copyright Act, autorský zákon USA z roku 1976, část 17 zákoníku U. S. C., § 101-1332).

a to z důvodu, že tento úřad bude muset ještě dříve než soud posoudit otázku zápisné způsobilosti děl vytvořených pomocí AI. Princip formální registrace je přitom známý i jiným zahraničním úpravám, ale celosvětově se liší. Může jít o registraci dobrovolnou, povinnou pouze pro některé druhy autorských děl, anebo může jít o procesní podmínku uplatnitelnosti nároku u soudu.¹⁹ Dle právní úpravy USA jde o omezení *sui generis* bránící tomu, aby soud přiznal práva a ochranu danému výtvoru. Na druhé straně však stojí argument, že registrace autorských děl dle autorského práva USA je spíše než cokoli jiného zejména procesní podmínkou možnosti žalovat porušení autorských práv u děl vytvořených na území USA před příslušnými soudy. Proto je otázkou, zda prvotní kontakt patentového úřadu může být věci nějak nápomocný, např. v tom směru, aby nepřímo určil směr posuzování děl vzniklých pomocí nástrojů AI. Konečné rozhodnutí, a to platí jak dle angloamerické, tak i kontinentální právní úpravy, bude nicméně záviset na soudu.

Diskusně je možné se zabývat otázkou, zda se prvního soudního rozhodnutí ve věci výtvorů vytvořeného nástroji AI dočkáme v kontinentálním, či angloamerickém právním prostředí. Celosvětová pozornost v oblasti autorského práva se nyní soustřeďuje na **recentní rozhodnutí Nejvyššího soudu USA ve věci Andyho Warhola**, týkající se sitotiskového vyobrazení barevných portrétních variací zpěváka Prince.²⁰ Je tomu tak z důvodu, že se daný případ týká jednak doktríny *fair use*, jakož i přetvářecích (transformativních) způsobů užití autorského díla s možným hospodářsko-konkurenčním dopadem na trh. **Nejvyšší soud USA přitom rozhodl v neprospěch Andyho Warhola s odůvodněním, že jeho dílo nebylo dostatečně transformativní ve vztahu k fotografickému dílu původního autora** (Goldsmith), jinými slovy, že jde o dílo odvozené, vytvořené reprodukcí díla původního. Dle Nejvyššího soudu USA drobné změny díla chráněného autorským právem nejsou transformativní v rámci principu *fair use*, pokud bylo změněné dílo užito komerčně pro v podstatě shodný účel jako původní dílo; soudy musí analyzovat konkrétní užití díla údajně porušujícího autorská práva, než určí, zda takové užití bylo transformativní. Rozhodnutí se týká umělecké licence (svobody) na užití chráněného díla jiného autora. **Věc ovšem není tak jednoduchá, jak by se mohlo na první pohled jevit.**²¹ K danému závěru totiž Nejvyšší soud USA dospěl především s ohledem na komerční zaměření a stejný účel obou posuzovaných autorských děl. Významné proto při hodnocení bylo kritérium tržního dopadu dle doktríny *fair use*. Lze proto předpokládat, že pokud by účel a komerční zaměření bylo odlišné, mohl by soud dospět k opačnému závěru. Rozhodnutí Nejvyššího soudu přitom předcházela ještě rozhodnutí Okrskového soudu Spojených států pro jižní okres New Yorku²² a Odvolacího soudu pro 2. obvod.²³ Prvostupňový soud rozhodl

19 Srov. S. von Lewinski: Copyright Throughout the World, Thomson West, 2022.

20 Rozhodnutí Nejvyššího soudu USA ve věci *Andy Warhol Foundation for the Visual Arts, Inc. v. Goldsmith*, 598 U. S., 2023, ze dne 18. 5. 2023.

21 Podobně B. Davis: Why Andy Warhol's 'Prince' Is Actually Bad, and the Warhol Foundation v. Goldsmith Decision Is Actually Good [online], [cit. 2023-09-28], dostupné z <https://news.artnet.com/opinion/warhol-foundation-v-goldsmith-fair-use-2311801>.

22 Rozhodnutí Okrskového soudu Spojených států pro jižní okres New Yorku, 382 F. Supp. 3d 312, ze dne 1. 7. 2019.

23 Rozhodnutí Odvolacího soudu pro 2. obvod, 992 F.3d 99, 11 F.4th 26, ze dne 26. 3. 2021.

Vás zve na odborná školení

Přednáší předseda senátu Nejvyššího soudu specializovaného na problematiku věcných práv

Mgr. Michal Králík, Ph.D.

WEBINÁŘ

8. 4.

9.30–12.30

Zrušení a vypořádání podílového spoluvlastnictví

Webinář bude zaměřen na aktuální rozhodovací praxi Nejvyššího soudu ČR v oblasti zrušení a vypořádání podílového spoluvlastnictví. Webinář je určen pro všechny, kteří se chtějí seznámit s aktuální judikaturou a dozvědět se více na praktických příkladech s vysvětlením významu podstaty přijatých rozhodnutí.

Virtuální místnost
(Microsoft Teams)

SEMINÁŘ

4. 6.

9.00–15.00

SJM v aktuální rozhodovací praxi Nejvyššího soudu ČR

Seminář bude zaměřen zejména na výklad nových významných rozhodnutí přijatých Nejvyšším soudem ČR v roce 2023 (a 2024), která se vztahovala k tématům probíraným na školeních Akademie C. H. Beck v letech 2023/2024 (parita a disparita SJM, vnosi, nakládání s majetkem v SJM a procesní aspekty vypořádání SJM), ale která v době jejich konání ještě nebyla vydána.

Prague Marriott Hotel

Pro více informací a registraci navštivte

www.beck-seminare.cz

jinak, a to s odůvodněním, že díla mají jiný význam a poselství. S tímto závěrem odvolací soud nesoehlasil, což odůvodnil tak, že nový význam a poselství nestačí k tomu, aby se vytvořené dílo neposuzovalo jako dílo odvozené, podobně jako je tomu v případě filmových adaptací knižních děl. V návaznosti na rozhodnutí odvolacího soudu Nejvyšší soud USA nepřiznal význam ani odlišnému způsobu tvorby díla, kdy v prvním případě šlo o fotografii a ve druhém o síťotisk. K rozhodnutí Nejvyššího soudu USA byla vyjádřena dvě disentanční stanoviska, která v obecné rovině argumentují tak, že rozhodnutí omezuje tvůrčí svobodu, která musí být alespoň zčásti založena na svobodě užití díla již existující.

Předmětné rozhodnutí Nejvyššího soudu USA zde rozebíráme z toho důvodu, že může být významné i z hlediska kontinentálního práva, neboť i když kritérium dopadu na trh je jedním z kritérií doktríny *fair use*, tak lze dané kritérium zohlednit i v našem právním prostředí pomocí práva proti nekalé soutěži, resp. jako jednání, které tržně proti dobrým mravům působí negativně na konkurenci či spotřebitelskou veřejnost. To je i dle kontinentální právní úpravy považováno za nekalosoutěžní. Podle Gervaise²⁴ mají dvě kritéria z doktríny *fair use* vyšší váhu než ostatní, a sice způsob užití díla a dopad na trh. Podle Gervaise tak bude právně v pořádku použití obsahu a dat na vstupu do procesu strojového učení AI, byť by šlo o chráněný obsah. V pořádku, tj. souladně s doktrínou *fair use*, dle něj již ale nebude jakýkoli způsob zpracování, tzn. proces vzniku nového díla do podoby výstupu AI.

V ČR je zatím k dané otázce zřejmé, že **lze na danou situaci a typově podobné případy aplikovat § 30 a 39c aut. zák.** Dle § 30 aut. zák. je zapovězeno právníce osobě užívat dílo i pro vnitřní potřebu. Ust. § 39c aut. zák., které se týká výjimky z autorskoprávní ochrany za účelem analýzy textů a dat, se týká pouze textů. Dosud ovšem nevyloženou zůstává otázka možné šíře výkladu užitého pojmu data, neboť jde o pojem plynoucí z provedené transpozice směrnice, který dosud české autorské právo neznalo. V nejšířším možném slova smyslu může jít i o prostou nechráněnou informaci. Spolu s tím lze samozřejmě aplikovat i právní úpravu proti nekalé soutěži (§ 2976 o. z.). Proto se jeví jako důvodné, že dle současné tuzemské právní úpravy dospějeme minimálně k podobným výsledkům jako dle právní úpravy USA s tím, že navíc určitým způsobem limitujeme i proces sběru obsahu (dat) na vstupu a jeho vkládání do procesu strojového učení.

Co je třeba brát v potaz, je, že mezi dovoleným a protiprávním (zakázaným) jednáním může existovat mnoho proměnných, tzv. hraničních případů a jevů. Výhodou právní úpravy USA stojící na doktríně *fair use* je možnost individuálního hodnocení bez ohledu na technologický vývoj. Oproti tomu je kontinentální systém výjimek a omezení, který se navíc v posledních letech co každé dva roky harmonizovaně novelizuje o nové typové výjimky, v tomto směru poněkud limitující.

Je třeba uzavřít, že **náborové proudy týkající se omezení vstupního obsahu do procesu strojového učení AI zatím nejsou konkretizované, nositelé práv zatím zůstávají v probíhající diskusi pasivní,** byť se postupně začínají objevovat první žalobní návrhy.²⁵ Lze tak říci, že se spíše prosadí až zkoumání protiprávnosti zpracování obsahu.

Současně se shora uvedeným souvisí problematika tzv. „praní dat a chráněného obsahu“. To se týká možného očišťování dat a jeho následného použití. Takové postupy přitom nemusí opět být vždy právně bezvadné. Může přitom jít o sběr jakýchkoli dat, např. jak se děje běžně na sociálních sítích, kdy uživatel poskytuje provozovateli sociální sítě licenčně zdarma především své údaje a fotografie, se kterými může provozovatel sociální sítě dále volně nakládat. Takový obsah může být vhodný např. pro AI softwarovou aplikaci zaměřenou na rozpoznávání obličejů nebo osobních údajů, kdy bude veškerý použitý obsah legální a tvůrce AI nebude nést odpovědnost za použití a zpracování takového obsahu.

Závěrem

Z výše uvedeného rozboru právního stavu plyne především to, že **výzvou autorskému právu do budoucna může být vytvoření a nastavení systému licencování děl vzniklých pomocí umělé inteligence.** Je třeba říci, že takový model může vzniknout pouze na podkladě širší diskuse zapojených stran, kdy konflikt zájmů tvůrců AI a autorů děl a jiných chráněných výtvořů bude vyžadovat, aby tvůrce své právní zájmy hájili diskusně v širší míře, než tak činí doposud, neboť jejich současná aktivita a názory k dané problematice zůstávají veřejnosti skryty. Technologický pokrok je tak alespoň v současné době stále pomyslně hlasitější.

Dále pak z výše uvedeného plyne druhý závěr, že vizí a současně i **výzvou pro blízkou budoucnost bude právně sjednotit způsob označování děl vytvořených AI,** a to minimálně v angloamerickém a kontinentálním systému práva, ideálně však s ohledem na současnou technologickou propojenost celosvětově. S tím souvisí i **možnost sjednotit způsob zapovězení použití chráněných děl či jiného chráněného obsahu nástroji AI,** stejně jako i **povinnost provozovatelů AI odstraňovat použitý obsah a data na požádání nositele práv.** V tomto směru je velké očekávání vkládáno do dosud neschváleného nařízení Evropského parlamentu a Rady, kterým by se měla stanovit jednotná pravidla pro umělou inteligenci.

Je proto patrné, že tyto vize a výzvy pro recentní právní úpravu mají spíše pořádkový charakter z hlediska obecného zájmu společnosti, a nikoli charakter spočívající v zájmu soukromém, resp. soukromoprávně nárokovém. Jinými slovy, jde věcně o regulaci provozování AI v otázkách označování, vyloučení obsahu, kategorizace systému umělé inteligence a systému licencování. Naopak v souvislosti s nástupem a používáním nástrojů AI v otázce posuzování vzniku autorského díla, vzniku nároku na ochranu z titulu autorského práva či nekalé soutěže není zapotřebí činit žádné zásadní koncepční změny, a to i přes v současnosti ne zcela zřejmá řešení některých modelových situací, popsanych zde v příspěvku. Dle české právní úpravy pak lze primárně procesně využít žaloby o zdržení se užití chráněných výtvořů nástroji AI, event. využít lze i veškerých dalších běžných autorskoprávních a nekalosoutěžních nároků. ❀

24 D. J. Gervais: AI Derivatives: the Application to the Derivative Work Right to Literary and Artistic Productions of AI Machines, Vanderbilt Law Research Paper č. 22-12/2022, dostupné z <https://ssrn.com/abstract=4022665> nebo <http://dx.doi.org/10.2139/ssrn.4022665>.

25 L. Zoulová: Pořádně přituhuje. Prominentní američtí spisovatelé ženou tvůrce ChatGPT k soudu [online], [cit. 2023-09-28], dostupné z <https://www.novinky.cz/clanek/internet-a-pc-software-poradne-prituhuje-prominentni-americti-spisovatele-zenou-tvurce-chatgpt-k-soudu-40444563>.

Trestný čin svěřením dítěte do moci jiného a problematika náhradního mateřství

Tématem následujícího příspěvku je medializovaná kauza Kliniky profesora Feskova, spojená s kontroverzní problematikou náhradního mateřství. Autorka tohoto příspěvku rozebírá, podle jejího názoru zjevně nesprávný, postup orgánů činných v trestním řízení v dotčeném případě, a to především, jde-li o nepřílehavou právní kvalifikaci domnělého skutku podezřelých.

JUDr. Alena Tibitzová, Ph.D., působí jako advokátka a současně na Katedře trestního práva Policejní akademie ČR v Praze.

Podle policejního orgánu měla trestná činnost v dotčeném případě **Kliniky profesora Feskova** spočívat v tom, že „(...) členové organizované skupiny na území Ukrajiny za úplatu sjednávají a najímají ženy ukrajinské národnosti, aby se staly náhradními matkami, a kterým následně v posledním stadiu gravidity zorganizují vycestování na území ČR za účelem sepsání zápisu o určení otcovství k dosud nenarozenému dítěti před příslušným matričním úřadem ČR s předem domluvenými muži pocházejícími převážně ze států západní Evropy, kdy k zápisu dochází vždy za přítomnosti a pod vedením člena organizované skupiny, tzv. mediátora. Operativně pátrací činností bylo zjištěno, že klient by měl klinice za dítě zaplatit cca 60 000 až 75 000 eur. Operativně pátrací činností bylo dále zjištěno, že náhradní matky by měly obdržet finanční odměnu ve výši cca 10 000 USD přímo od Kliniky profesora Feskova. Operativně pátrací činností bylo dále zjištěno, že potenciální otcové uzavírají smlouvy se společnostmi stojícími mimo Ukrajinu, avšak fakticky jsou tyto smlouvy sepsány vždy s V. Feskovem. Po uzavření těchto smluv jsou klienty následně zasílány finanční prostředky na kyberské účty (...)“

Absence znaků skutkové podstaty trestného činu svěřením dítěte do moci jiného podle § 169 tr. zákoníku

Pro účely tohoto příspěvku je zřejmě nejzásadnější ta skutečnost, že **předmětné trestní řízení bylo od počátku vedeno pro skutky, které ovšem ve skutečnosti vůbec nebyly trestnými činy.**

Ve výše uvedené citaci byl policejním orgánem v popsáném jednání spatřován trestný čin svěřením dítěte do moci jiného podle § 169 odst. 1, odst. 2 písm. c), odst. 3 písm. b), c) zákona č. 40/2009 Sb., trestní zákoník (dále „tr. zákoník“). Tato úvaha policejního orgánu byla však zjevně nesprávná.

Pachatelem trestného činu svěřením dítěte do moci jiného může být ten, „kdo za odměnu svěří dítě do moci jiného za účelem adopce nebo pro jiný obdobný účel, přičemž takový čin spáchá opětovně, v úmyslu získat pro sebe nebo pro jiného prospěch velkého rozsahu a ve spojení s organizovanou skupinou působící ve více státech“.

„Skutková podstata trestného činu svěřením dítěte do moci jiného se týká jen svěřením dítěte za účelem adopce nebo za jiným obdobným účelem (např. k pěstounské péči nebo péči obdobného typu, a to i v cizině) (...). Jiným obdobným účelem je svěřením dítěte za odměnu do moci jiného za účelem jeho výchovy a výživy, aniž toto jednání směřuje k adopci, např. do pěstounské péče nebo jiné obdobné péče nahrazující původní rodinnou nebo jinou výchovu, a to nejen v České republice, ale i v cizině (může jít o péči rodinného typu, ale i o péči kmenovou, popř. v rámci jiné komunity apod., neboť zákon ji blíže nevynezuje). Přitom musí jít o účel obdobný adopci (arg. slovo „obdobný“).“¹ Shodně srov.: „Jiným obdobným účelem se rozumí účel podobný adopci, tedy například pěstounská péče či jiná péče nahrazující původní rodinnou nebo jinou výchovu, jak v České republice, tak v cizině (srov. § 953 a násl. o. z.).“²

V tomto případě bylo ovšem dítě vždy právně i fakticky svěřováno z moci/péče náhradní matky do moci/péče jeho biologického otce, kterému náleží, a to je také velmi podstatné, vlastní rodičovská odpovědnost podle ust. § 865 a násl. zák. č. 89/2012 Sb., občanského zákoníku (tento dále také jen jako „o. z.“) – u všech dětí byly provedeny DNA testy, které potvrdily, že otcové jsou skutečnými biologickými otci.

To znamená, že zde nedocházelo k adopci, vzniku pěstounské péče anebo k čemukoli těmito formám náhradní péče o dítě obdobnému. To je přitom samozřejmě zásadní rozdíl od skutkové podstaty trestného činu svěřením dítěte do moci jiného tak, jak je ust. § 169 tr. zákoníku konstruováno a zamýšleno.

Dítě si v tomto případě ponechával a o ně dále pečoval jeho biologický rodič. Za takové jednání nemohou být náhradní matka, která dítě svěří do péče jeho biologickému otci, objednatelský pár, profesor Feskov a ani kdokoli jiný postihováni. Jiný (policejním orgánem v tomto případě aplikovaný) výklad by byl ve zjevném rozporu se samotným účelem, smyslem, posláním anebo cílem předmětného trestného činu. V takovém případě bychom (nedo-

1 P. Šámal a kol.: Trestní zákoník. Komentář, C. H. Beck, Praha 2012, komentář k ust. § 169 tr. zákoníku.

2 F. Ščerba a kol.: Trestní zákoník. Komentář, C. H. Beck, Praha 2021, komentář k ust. § 169 tr. zákoníku.

voleně) analogicky rozšiřovali dopad předmětného trestného činu i na situace úplně jiné (k problematice analogie v trestním právu hmotném srov. dále).

Pokud jde pak o policejním orgánem zmiňované **plnění ukrajinským náhradním matkám ve výši 10 000 USD**, pak na tomto místě je nutné upozornit na skutečnost, že se „úplatou nerozumí náhrada nákladů, které náhradní matce vznikají v souvislosti s těhotenstvím a porodem. Těmito náklady typicky bude náhrada ušlé mzdy či zisku, náhrada za nezbytné léky, oblečení, zvláštní výživu, zdravotní zákroky, pobyty v nemocnici atp.“³ V případě tohoto finančního plnění **jde tedy o právně přípustnou náhradu i) výživného a ii) nákladů souvisejících s těhotenstvím a porodem neprovdané matce** (srov. ust. § 920 o. z.). Dále shodně srov. např.: „Svěření dítěte do péče jiného bezúplatně není trestné, stejně tak pouhé vyžadování uhrazení nákladů náhradní matce, které jí vznikly v souvislosti s těhotenstvím a porodem.“⁴

Dále k této problematice srov. také nutnost uvažovat o ní ve smyslu následujícím: „Otázkou zde bude, jaká částka, vedle částky pokrývající náklady donošení a porodu dítěte (typicky náhrada ušlé mzdy či zisku, náhrada za nezbytné léky, oblečení, zvláštní výživu, zdravotní zákroky, pobyty v nemocnici), by byla vyplácena. Jednalo by se o částku, pokrývající nebezpečí spočívající v odnošení a porodu dítěte. Výši částky je mimo jiné též určována míra škodlivosti činu. V našem právním řádu, pokud jde o výši odměny, nic neznáme, a tak by bylo důležité posuzovat případ od případu. Pokud by částka byla odpovídající míře rizika spojeného s donošením a porodem dítěte, tak by škodlivost jednání byla jistě mizivá.“⁵ K problematice zásady subsidiarity trestní represe také srov. dále v textu tohoto příspěvku.

Vedle dříve uvedeného není možné souhlasit ani s tím, že členové rodiny profesora Feskova měli být členy organizované skupiny a že měli za úplatu sjednávat a najímat ženy ukrajinské národnosti. K tomuto je nutné uvést, že to **byly právě samy ženy/budoucí matky, které do Kliniky profesora Feskova přicházely a oslovovaly jej s nabídkou, že by chtěly být součástí daného procesu.**

Policejní orgán tedy vykládal skutkovou podstatu předmětného trestného činu velmi zjednodušeným, resp. zjednodušujícím, způsobem, či ji přímo deformoval, když ve vztahu k ní tak, jak bylo dříve uvedeno, aplikoval nedovolenou analogii v neprospěch pachatele.

Zásada *nullum crimen sine lege* (jedině zákon stanoví, která činnost je trestná) je pravidlem již ústavněprávní úrovně. Jako taková je tato zásada obsažena v čl. 39 Listiny základních práv a svobod, dále „LZPS“ („jen zákon stanoví, které jednání je trestným činem“) a v čl. 40 odst. 6 LZPS („trestnost činu se posuzuje podle zákona účinného v době, kdy byl čin spáchán, pozdějšího zákona se použije, jestliže je to pro pachatele příznivější“). „Skutečnost, že některé ze základních zásad trestního práva LZPS přenáší do roviny ústavní, resp. přiznává jim ústavní ochranu, přitom zdůrazňuje jejich zvlášt-

ní význam pro výkon spravedlnosti v právním státě.“⁶ Zásadu *nullum crimen sine lege* pak zakotvuje také Všeobecná deklarace lidských práv (čl. 11 odst. 2), Mezinárodní pakt o občanských a politických právech (čl. 15) anebo Úmluva o ochraně lidských práv a základních svobod (čl. 7).

Trestní zákoník tuto zásadu vyjadřuje v ust. § 12 odst. 1 („jen trestní zákon vymezuje trestné činy“), v ust. § 2 odst. 1 („trestnost činu se posuzuje podle zákona účinného v době, kdy byl čin spáchán, podle pozdějšího zákona se posuzuje jen tehdy, jestliže je to pro pachatele příznivější“).

O zásadě *nullum crimen sine lege* je vykládáno ve čtyřech souvislostech, ve čtyřech rovinách. Jde o čtyři atributy, které uvedenou zásadu konkretizují do určitých požadavků. Pro tuto trestní věc je ve světle předcházejícího výkladu přitom zásadní i) *nullum crimen sine lege stricta*, tj. zákaz analogie v neprospěch pachatele, a dále ii) *nullum crimen sine lege praevia*, tj. zákaz retroaktivity v neprospěch pachatele.⁷

„Princip *nullum crimen sine lege stricta* můžeme interpretovat jako zákaz analogie v neprospěch pachatele trestného činu. Podmínky trestní odpovědnosti nesmí být rozšiřovány cestou analogie. Analogii nelze tvořit nové skutkové podstaty. V trestním právu hmotném je dovoleno použít analogie jen ve prospěch pachatele (jde o zužování trestní represe), použití analogie v neprospěch pachatele je vyloučeno.“⁸

Dále shodně srov.: „V trestním právu hmotném je dovoleno použít analogii pouze ve prospěch pachatele, použití analogie v neprospěch pachatele (in malam partem) je vyloučeno. Analogie v trestním právu je zakázána mj. pokud jde o rozšiřování podmínek trestní odpovědnosti. Zákaz použití analogie k tíži pachatele je projevem zásady *nullum crimen sine lege*, *nulla poena sine lege*, přesněji řečeno jednoho z atributů této zásady – principu *nullum crimen sine lege stricta*. Zákaz analogie dovozujeme zejména ze čl. 2 odst. 4 Ústavy vyjadřujícího zásadu ‚co není zakázáno, je dovoleno‘. Z těchto postulátů lze především dovodit, že jestliže zákon určité jednání neprohlašuje jako trestné, nemůžeme jej označit jako zakázané. Jestliže není zakázané, pak jej musíme považovat za jednání dovolené. Aplikace analogie by pak znamenala, že na jednání, které nebylo jako zakázané označeno, se bude následně (ex post) aplikovat ustanovení, které se tohoto jednání netýká, neboť se vztahuje pouze na jednání podobné. Aplikace analogie by tak ve svém důsledku znamenala pravou retroaktivitu v neprospěch pachatele, neboť trestnost jednání by nebyla stanovena dopředu zákonem, nýbrž následně (retroaktivně) soudním rozhodnutím per analogiam.“⁹

Uváděného, tedy **použití analogie v neprospěch pachatele, se přitom, jak vyplývá ze dříve vyloženého, policejní orgán právě v tomto případě dopustil.**

„Posledním požadavkem vyplývajícím ze zásady *nullum crimen sine lege* je požadavek zákazu retroaktivity trestních předpisů v neprospěch pachatele, tj. zásada *nullum crimen sine lege praevia* (žádný trestný čin bez předchozího zákona). Tato zásada znamená, že je zakázáno zpětné působení trestního zákona, který zhoršuje postavení pachatele, na posouzení činu se použije toho zákona, který byl účinný v době spáchání činu. Nikdo nemůže být postižen za čin, který nebyl trestný podle zákona v době, kdy byl spáchán (srov. výše citované mezinárodní smlouvy o lidských právech, čl. 40 odst. 6 LZPS, ustanovení § 2 odst. 1 tr. zákoníku). Je tedy zakázáno zpětné působení trestního zákona, který zhoršuje postavení pachatele. Je zakázáno dodatečně stanovit podmínky trestní odpovědnosti a aplikovat je dodatečně a zpětně na případy z doby předchozí. Novějšího

3 K. Burešová: Surogátní mateřství a jeho (nejen) právní aspekty, Právní rozhledy 2016, str. 193.

4 J. Sívák: Náhradní mateřství v českém právu a související otázky, Wolters Kluwer, Praha 2021, str. 27-28.

5 R. Svatoš, H. Konečná: Náhradní mateřství v trestněprávních konsekvencích, Trestněprávní revue 2019, str. 7.

6 J. Jelínek a kol.: Trestní právo hmotné, Leges, Praha 2017, str. 28.

7 Tamtéž, str. 29.

8 Tamtéž, str. 31.

9 Tamtéž, str. 64-65.

*zákona se použije, a to ve všech směrech, jen je-li to pro pachatele příznivější, i když byl trestný čin spáchán za účinnosti starého zákona.*¹⁰

V této souvislosti, tedy v souvislosti s tím, že se policejní orgán snažil zjevně uměle kriminalizovat jednání, které ovšem uvedeným trestným činem vůbec nebylo, lze mít za to, že snad mohla být důvodem takového nesprávného (nezákonného) postupu policejního orgánu, potažmo dozorující státní zástupkyně, snaha o medializaci nedostatečné právní regulace předmětné oblasti (problematiky náhradního mateřství) v České republice, resp. snaha akcentovat to, že je jí zapotřebí co nejdříve *pro futuro* legislativně řešit.¹¹

Tak nebo tak, i ve vztahu k nyní rozebíranému případu, ať už by bylo náhradní mateřství v České republice za určitých podmínek do budoucna kvalifikovaně povoleno, anebo naopak zcela zakázáno, je zřejmé, že by se zvýšila právní jistota jakožto jeden ze základních atributů právního státu, a to jak ze strany náhradní matky, tak ze strany subjektů realizujících asistovanou reprodukci, zprostředkovatelů anebo samotných objednatelů. V souladu s výše uvedeným teoretickým výkladem je ovšem nutné dospět k závěru, že i v případě, kdy by bylo náhradní mateřství v České republice do budoucna zakázáno, nemohlo by se v rozebírané trestní věci samozřejmě ani poté (zpětně, v rozporu se zásadou *nullum crimen sine lege praevia*) jednat o uvedený trestný čin.

Také na informacích z médií je možné jasně ukázat, že v tomto případě k žádné trestné činnosti nedošlo. Z prvního článku s názvem *Operace Španěl: V Praze se prodávají děti „vyrobené“ na zakázku* ze dne 1. 6. 2022¹² je třeba se konkrétně zaměřit na tento úryvek: *„Česko nemá zákony, které by jasně řekly, jak má náhradní mateřství vypadat, za jakých podmínek je možné a jaký postup je už za hranou trestního zákoníku (...). V České republice není náhradní mateřství nijak upraveno, souhlasí už citovaná dozorující státní zástupkyně Adámková.“*

Dále je ve vztahu k tomuto článku vhodné odkázat také na sdělení mluvčího Národní centrály proti organizovanému zločinu Jaroslava Ibeheje, který uvedl, že *„zjednodušeně řečeno, princip, kdy muž osloví kliniku, zaplatí požadovanou částku, odevzdá sperma buď přímo na klinice, nebo je zašle na kliniku a po roce přijíždí do České republiky převzít novorozené dítě, přičemž dítě je pouhou komoditou, směnou za peníze, se skutečně z laického pohledu jeví jako obchod s dětmi, nikoli však z pohledu trestněprávního“.*

Konečně, v článku ze dne 8. 7. 2022 s názvem *Policejní šéf bude jednat s politiky, chce zastavit prodej dětí na zakázku*¹³ se vyjádřil ředitel Národní centrály proti organizovanému zločinu Jiří Mazánek následovně: *„Chtěli bychom zahájit diskusi s různými partnery v bezpečnostní a legislativní oblasti a bavit se o možných změnách v naší legislativě. Chtěli bychom přijít s konkrétními návrhy tak, aby na území České republiky toto už nemohlo být legální.“*

Jak tedy ze všeho výše uvedeného vyplývá, jak samotná státní zástupkyně dozorující dotčenou trestní věc, tak ředitel Národní centrály proti organizovanému zločinu, jakož i její mluvčí, měli za to, že v případě řešené trestní věci nejde o nezákonnou činnost, ač se může laikovi na první pohled zdát snad jako nemorální. **V České republice chybí zákonná úprava, která by daný postup zakazovala, a tedy je nutné vycházet především z již analyzované zásady *nullum crimen sine lege*.** Je tedy otázkou, resp. je přinejmenším poněkud zarážející, z jakého důvodu bylo ve vedení předmětného trestního řízení vůbec dále pokračováno.

Předmětnou činnost nelze nuceně, vehementně a násilím „šroubovat“ pod skutkovou podstatu předmětného trestného činu, pokud pod ni zjevně nesedí.

Následný postup policejního orgánu a státní zástupkyně tedy představoval postup neehospodárny, resp. takový, který působí státu jen zbytečné náklady. Toto trestní řízení nebylo možné nadále „protahovat“, naopak bylo zjevně namíste trestní věc neprodleně odložit.

V trestním řízení přitom nebylo možné pokračovat jen formálně, resp. uměle, snad jen proto, že Česká republika byla členem společného vyšetřovacího týmu. *„Předmětem trestního řízení je totiž vždy určitý skutek (srov. ustanovení § 220 odst. 1 tr. řádu). Úkolem trestního řízení je o tomto skutku rozhodnout, což znamená zjistit skutek, zjistit jeho pachatele, správně skutek posoudit podle trestního práva hmotného (zjistit, zda je skutek trestným činem, a je-li tomu tak, podle jakého ustanovení je třeba jej posuzovat) (...).“¹⁴*

V tomto případě bylo tedy evidentně nezákonně vedeno trestní řízení, resp. v něm bylo pokračováno, pro skutek, resp. skutky, které ovšem vůbec nebyly trestnými činy (nenaplnovaly znaky žádného trestného činu uvedeného ve zvláštní části trestního zákoníku). To je návazně také v rozporu se zásadou zákonnosti trestního řízení uvedenou v tr. řádu v ust. § 2 odst. 1 (*„nikdo nemůže být stíhán jinak než ze zákonných důvodů a způsobem, který stanoví tento zákon“*), a tedy opět neakceptovatelné. Mj. také proto nemohlo být v této trestní věci ani zahájeno trestní stíhání (srov. podmínky zahájení trestního stíhání uvedené v ust. § 160 odst. 1 tr. řádu: *„Nasvědčují-li prověřováním podle § 158 zjištěné a odůvodněné skutečnosti tomu, že byl spáchán trestný čin, a je-li dostatečně odůvodněn závěr, že jej spáchala určitá osoba, rozhodne policejní orgán neprodleně o zahájení trestního stíhání této osoby jako obviněného“*).

Nad vše dříve uvedené, orgány činné v trestním řízení musely taktéž vést úvahy pro tuto trestní věc relevantní, týkající se: i) zásady subsidiarity trestní represe, resp. společenské škodlivosti předmětné prověřované činnosti, ii) okolnosti vylučující protiprávnost podle ust. § 30 tr. zákoníku, tj. svolení poškozeného, a konečně také iii) problematiky právního omylu. To však orgány činné v trestním řízení v případě ani jednoho z uvedených bodů nikdy neučinily.

10 J. Jelínek a kol., op. cit. sub 6, str. 32.

11 Tomu mj. nasvědčuje i veřejné komentování přípravného řízení orgány činnými v trestním řízení, které by však mělo probíhat samozřejmě neveřejně. Srov. např. *Operace Španěl: V Praze se prodávají děti „vyrobené“ na zakázku*, Seznam Zprávy, dostupné z [www: <https://www.seznamzpravy.cz/clanek/domaci-kauzu-operace-spanel-v-praze-se-prodavaji-deti-vyrobeny-na-zakazku-203870>](http://www.seznamzpravy.cz/clanek/domaci-kauzu-operace-spanel-v-praze-se-prodavaji-deti-vyrobeny-na-zakazku-203870), cit. dne 26. 6. 2023. Dále srov. Úřady měly informace o „výrobě a prodeji“ dětí v Praze. Ale neudělaly nic, Seznam Zprávy, dostupné z [www: <https://www.seznamzpravy.cz/clanek/domaci-kauzu-urady-mely-informace-o-prodeji-deti-ale-nesnazily-se-ho-zastavit-204603>](http://www.seznamzpravy.cz/clanek/domaci-kauzu-urady-mely-informace-o-prodeji-deti-ale-nesnazily-se-ho-zastavit-204603), cit. dne 26. 6. 2023. Konečně srov. např. *Piráti slibují zastavit byznys s dětmi. Sepíše proti němu zákon*, Seznam Zprávy, dostupné z [www: <https://www.seznamzpravy.cz/clanek/domaci-kauzu-pirati-slibuji-zastavit-byznys-s-detmi-sepisi-proti-nemu-zakon-204772>](http://www.seznamzpravy.cz/clanek/domaci-kauzu-pirati-slibuji-zastavit-byznys-s-detmi-sepisi-proti-nemu-zakon-204772), cit. dne 26. 6. 2023.

12 Srov. *Operace Španěl: V Praze se prodávají děti „vyrobené“ na zakázku*, op. cit. sub 11.

13 Srov. *Policejní šéf bude jednat s politiky. Chce zastavit prodej dětí na zakázku*, Seznam Zprávy, dostupné z [www: <https://www.seznamzpravy.cz/clanek/domaci-kauzu-policejni-sef-bude-jednat-s-politiky-chce-zastavit-prodej-deti-na-zakazku-208348>](http://www.seznamzpravy.cz/clanek/domaci-kauzu-policejni-sef-bude-jednat-s-politiky-chce-zastavit-prodej-deti-na-zakazku-208348), cit. dne 26. 6. 2023.

14 J. Jelínek a kol.: *Trestní právo procesní*, Leges, Praha 2018, str. 27-28.

Navazující problematika zásady subsidiarity trestní represe, resp. společenské škodlivosti

V rámci zjišťování toho, zda došlo, anebo nedošlo ke spáchání trestného činu svěření dítěte do moci jiného, je třeba vycházet z definice trestného činu obsažené v ust. § 13 odst. 1 tr. zákoníku: „Trestným činem je protiprávní čin, který trestní zákon označuje za trestný a který vykazuje znaky uvedené v takovém zákoně.“ Uvedené je pak třeba vykládat ve spojení a v souladu s ust. § 12 odst. 2 tr. zákoníku: „Trestní odpovědnost pachatele a trestněprávní důsledky s ní spojené lze uplatňovat jen v případech společensky škodlivých, ve kterých nepostačuje uplatnění odpovědnosti podle jiného právního předpisu“ (zásada subsidiarity trestní represe).

„Zásada subsidiarity trestní represe vyjadřuje myšlenku, že trestní právo je nejpřísnější prostředek, který má stát k dispozici k ochraně taxativně vymezených zájmů, doplňuje ochranu poskytovanou normami jiných odvětví práva, nastupuje tam, kde ostatní prostředky právní nebo mimoprávní se ukážou jako neúčinné. Obvykle se tato myšlenka vyjadřuje formulací, že trestní právo představuje prostředek poslední instance (ultima ratio). Uplatnění ochranné funkce trestního práva je omezeno zásadou pomocné role trestní represe (zásadou ekonomie trestní hrozby). Na protiprávní jednání je třeba reagovat prostředky trestního práva až v krajních případech.“¹⁵

„Ze zásady subsidiarity trestní represe vyplývá, že trestným činem by nemělo být jakékoli jednání, které naplňuje znaky skutkové podstaty trestného činu, ale mělo by se jednat o jednání společensky škodlivé. Zásada počítá s tím, že by nemělo jít o jakékoli společensky škodlivé jednání, ale společenská škodlivost by měla dosáhnout určité výše, ve které by nepostačovalo uplatnění odpovědnosti podle jiného právního předpisu. Trestní odpovědnost by měla být vrcholem v hierarchii právní odpovědnosti. Kritérii společenské škodlivosti budou prakticky hlediska povahy a závažnosti činu, které zákonodárce uvádí demonstrativně jako hlediska pro ukládání trestů v § 39 odst. 2 tr. zákoníku. Společenská škodlivost činu bude tedy v konkrétním případě zejména dána významem chráněného zájmu, který byl trestným činem dotčen, způsobem provedení činu a jeho následky, okolnostmi, za kterých byl trestný čin spáchán, osobou pachatele, mírou zavinění pachatele a jeho pohnutkou, záměrem nebo cílem. Společenská škodlivost se vztahuje na čin jako celek. Jelikož jsou uvedena kritéria stanovená demonstrativně, mohou orgány činné v trestním řízení v konkrétním případě při posouzení společenské škodlivosti vzít v úvahu i jiné vlivy, např. podíl (participaci) oběti na spáchání trestného činu nebo příčiny a podmínky, za kterých byl trestný čin spáchán. Není přitom vyloučen ani případ, kdy by se použila zásada subsidiarity trestní represe na základě nedostatečné míry společenské škodlivosti, aniž by se uplatnila odpovědnost podle jiného právního předpisu.“¹⁶

Společenskou škodlivost činu přitom současně vylučuje i dále v tomto příspěvku analyzované svolení poškozeného (srov. „svolením se stává čin, jenž by jinak byl nedovoleným zásahem do práv

poškozeného, činem dovoleným, oprávněným; svolení poškozeného je zároveň důvodem, který vylučuje v určitých případech škodlivost činu“¹⁷).

I kdyby se tak snad mělo v daném případě jednat o trestný čin, s čímž ovšem nelze tak, jak bylo dříve vyloženo, souhlasit, vzhledem ke všem okolnostem předmětné trestní věci, mj. v tomto příspěvku popsáním, je zřejmé, že by zde společenská škodlivost absentovala, pročez by se o trestný čin opět vůbec nejednalo.

Ještě pro doplnění, osoby toužící po dítěti pro ně chtějí jistě jen to nejlepší. I v tomto smyslu je společenská škodlivost takového jednání nulová. Navíc, jak plyne i z vyjádření policejního orgánu prezentovaného v medializovaných člancích, neexistoval žádný prokázaný případ toho, že by mělo být s některým z dětí špatně nakládáno, že by se děti dostaly do nevhodných podmínek, že by jim bylo ubližováno, že by byly zneužívány pro dětskou pornografii či něco podobného.

Úplně naopak, každý z otců musel vždy prvotně projít vstupní prohlídkou, hloubkovým průzkumem parametrů spermií, v některých případech byla zapotřebí i vyčerpávající léčba zahrnující dlouhodobou hormonální terapii, následně i dalšími lékařskými vyšetřeními. Klinika také souhrnně analyzovala informace o daném páru, a jakmile se jevílo, že by pár nebyl vhodnými a řádnými rodiči, byl odmítnut a nebyl vůbec zařazen do programu garantované léčby. Takto byla přitom odmítnuta účast na programu asi 60 % potenciálních klientů.

Ke svolení poškozeného podle ust. § 30 tr. zákoníku

Ust. § 30 tr. zákoníku uvádí, že „trestný čin nespáchá, kdo jedná na základě svolení osoby, jejíž zájmy, o nichž tato osoba může bez omezení oprávněně rozhodovat, jsou činem dotčeny; svolení podle odst. 1 musí být dáno předem nebo současně s jednáním osoby páčající čin jinak trestný, dobrovolně, určitě, vážně a srozumitelně; je-li takové svolení dáno až po spáchání činu, je pachatel beztrestný, mohl-li důvodně předpokládat, že osoba uvedená v odst. 1 by tento souhlas jinak udělila vzhledem k okolnostem případu a svým poměrům; s výjimkou případů svolení k lékařským zákrokům, které jsou v době činu v souladu s právním řádem a poznatky lékařské vědy a praxe, nelze za svolení podle odst. 1 považovat souhlas k ublížení na zdraví nebo usmrcení“.

Ve vztahu k výše uvedeným předpokladům aplikace této okolnosti vylučující protiprávnost, v tomto případě dávaly všechny zúčastněné osoby, včetně biologických rodičů, kteří byli jako takoví oprávněni rozhodovat za dosud nenarozené dítě (srov. „zastoupení ve svolení nelze vyloučit, bude záležet na konkrétní situaci a charakteru zájmu, který má být jednáním zasažen, připustit lze zejména zastoupení, pokud jde o výlučně majetkové zájmy poškozeného, za předpokladu, že je zástupce k takovému svolení oprávněn a neexistuje kolize mezi zástupcem a zastoupeným“¹⁸), vážný, dobrovolný, určitý a srozumitelný souhlas, který byl obsažen ve smlouvě – ty zde tedy jednaly se svolením učiněným předem.

Jednalo se zde přitom o zájmy jednotlivce, o kterých ten může sám, resp. prostřednictvím svých biologických rodičů, jakožto zákonných zástupců, rozhodovat, přičemž jejich porušení se nedotýkalo zájmů společnosti. V této souvislosti „svolení poškozeného může vylučovat protiprávnost pouze v případě, je-li poškoze-

15 J. Jelínek a kol., op. cit. sub 14, str. 33.

16 Tamtéž, str. 130-131.

17 Tamtéž, str. 268.

18 Op. cit. sub 1, komentář k ust. § 30 tr. zákoníku.

Shodně také op. cit. sub 2, komentář k ust. § 169 tr. zákoníku.

ný oprávněn vzdát se určitého konkrétního zájmu, proto je svolení poškozeného například vyloučeno u trestných činů proti životnímu prostředí nebo proti pořádku ve věcech veřejných¹⁹. Shodně srov.: „Svolení připadá typicky v úvahu i u trestných činů (...) proti svobodě a právům na ochranu osobnosti, soukromí a listovního tajemství (hlava II).“²⁰ V tomto případě bylo tedy svolení poškozeného akceptovatelné.

Pro shora uvedené je možné se domnívat, že **také institut svolení poškozeného by bylo možné v tomto případě aplikovat, čímž se ovšem orgány činné v trestním řízení taktéž nezabývaly**. Pak by se o trestný čin opět vůbec nejednalo, neboť by zde chyběl jeden ze znaků trestného činu, a to jeho protiprávnost. Jinými slovy, svolením se stává čin, jenž by jinak byl nedovoleným zásahem do práv poškozeného, činem dovoleným, oprávněným.

Právní omyl ve smyslu ust. § 19 tr. zákoníku

Na základě všeho dříve uvedeného lze dospět k závěru, že **předmětná činnost anebo jednání nenaplnovalo znaky žádného z trestných činů uvedených ve zvláštní části tr. zákoníku**.

Každopádně, ještě v teoretické rovině, podle ust. § 19 odst. 1 tr. zákoníku platí, že „kdo při spáchání trestného činu neví, že jeho čin je protiprávní, nejedná zaviněně, nemohl-li se omylu vyvarovat; omylu bylo možno se vyvarovat, pokud povinnost seznámit se s příslušnou právní úpravou vyplývala pro pachatele ze zákona nebo z jiného právního předpisu, úředního rozhodnutí či ze smlouvy, z jeho zaměstnání, povolání, postavení nebo funkce, anebo mohl-li pachatel protiprávnost činu rozpoznat bez zřejmých obtíží“²¹ (odst. 2 předmětného ust. § 19 tr. zákoníku).

„Právní omyl tedy spočívá v neznalosti nebo mylném výkladu norem trestního práva nebo právních norem mimotrestních, relevantních pro trestněprávní posouzení (...). V případě právního omylu negativního pachatel neví, že jeho jednání naplňuje skutkovou podstatu trestného činu, tedy se domnívá, že jeho jednání neporušuje trestní zákon a není trestně postižitelné, přitom je tomu právě naopak a pachatel ve skutečnosti páchá trestný čin.“²²

V tomto případě žádná z osob podezřelých z předmětné, údajně trestné činnosti rozhodně nevěděla a ani vědět nemohla, že by se mělo jednat o činnost nezákonnou. Takový náhled na věc vyplývá již ze samotného, dříve podrobně rozebraného znění dotčené skutkové podstaty. Objektivně, snad nikoho by nenapadlo, že by mohla tato činnost naplňovat znaky skutkové podstaty trestného činu svěření dítěte do moci jiného, která je však konstruována úplně jiným, na tuto trestní věc nedopadajícím způsobem, a trestný čin z prověřované činnosti „nově vytvořily“ až orgány činné v trestním řízení.

V návaznosti na to tak bylo v tomto případě nutné uvažovat i nad tzv. negativním právním omylem omluvitelným, tedy omylem, jehož se pachatel nemohl vyvarovat, tj. právním omylem, který trestní odpovědnost vylučuje („omluvitelný omyl vylučuje pachatelovo zavinění, tudíž i jeho trestní odpovědnost“²³).

Závěr

Problematika náhradního mateřství je ožehavým, kontroverzním a mj. vzhledem k výše rozebrané medializované trestní kauze v současné době i velmi diskutovaným tématem.

Právě analyzovaná trestní věc, ve které bylo vedeno trestní řízení tehdy, když vedeno být vůbec nemělo, ukázala, jak nezbytně zapotřebí je v České republice právní regulace náhradního mateřství. Pro zjevně (ne)umělou právní kvalifikaci domnělých skutků podezřelých jako trestného činu svěření dítěte do moci jiného, jehož skutková podstata se přitom jeví být na první pohled vcelku jasná, se podezřelí do dnešní doby potýkají s velmi negativními následky. ❖

19 Op. cit. sub 14, str. 268.

20 Op. cit. sub 1, komentář k ust. § 30 tr. zákoníku.

21 Op. cit. sub 14, str. 248.

22 Tamtéž.

23 Tamtéž, str. 249.

Christian Bibelriether

Advokát • Rechtsanwalt

Právní služby v Německu

(již od roku 1998)

Česky hovořící německý advokát nabízí právní poradenství a pomoc v oblasti německého a mezinárodního práva soukromého včetně zastoupení před německými soudy.

Luragogasse 5
94032 Passau/SRN

tel.: 0049 851 33403
00420 910 259 869
ID datové schránky: g3jhyji

www.advokanc.de

advokat@advokanc.de

Již 30 let pro Vás překládáme

- Odborné právní texty
- Texty pro publikování
- Ověřené překlady
- Elektronické ověřené překlady

EXPRESNÍ
TERMÍNY

☎ 233 331 627
www.spevacek.info

SPĚVÁČEK
překladačská agentura

inzerce

Výpověď daná zaměstnavatelem bez udání důvodu

Národní ekonomická rada vlády (NERV) v nedávné době předložila vládě návrh 37 opatření, jejichž cílem je oživení české ekonomiky, resp. dlouhodobě udržitelný ekonomický růst.¹ Významný společenský ohlas a diskusi vyvolalo především opatření č. 10, kterým je navrhována celková modernizace zákoníku práce, mimo jiné i zavedení možnosti propuštění zaměstnance bez udání důvodu. Odpůrci tohoto návrhu poukazují na snížení ochrany zaměstnance jakožto slabší smluvní strany, příznivci na pružnění trhu práce. Předkladatelé návrhu odkazují na dánskou právní úpravu, v jejímž rámci zaměstnavatel pracovní poměr bez udání důvodu vypovědět může.

JUDr. Jan Březina, MLaw,
působí jako advokát v AK Březina
Krzyszczyniak v Praze.

Výpověď bez udání důvodu však není výsadou Dánska; setkat se s ní můžeme v mnoha jiných (nejen evropských) státech. Příkladem budiž některé státy německojazyčného prostoru, v jejichž pracovním právu převládá tzv. princip výpovědní svobody (něm. Kündigungsfreiheit).

Cílem tohoto článku není návrh zavedení výpovědi bez udání důvodu hodnotit, nýbrž **analyzovat právní úpravy vybraných zahraničních států, které zaměstnavateli vypovědět pracovní poměr bez udání důvodu umožňují, porovnat je se současnou českou právní úpravou a případně nalézt inspiraci pro citlivou implementaci výpovědi bez udání důvodu do českého právního prostředí.**

Současná česká právní úprava

Zákon č. 262/2006 Sb., zákoník práce (dále také jen „zák. práce“), upravuje v současně účinném znění právo výpovědi pro zaměstnance a zaměstnavatele odlišně a nerovnoměrně. Zatímco totiž zaměstnavatel může dát zaměstnanci výpověď jen z důvodu výslovně stanoveného v § 52 (§ 50 odst. 2 zák. práce), zaměstnanec může naopak zaměstnavateli dát výpověď z jakéhokoli důvodu, nebo i bez uvedení důvodu (§ 52 odst. 3 zák. práce).

Důvody, pro které může dát v ČR výpověď zaměstnanci zaměstnavatel, jsou taxativně vypočteny v § 52 zák. práce. **Těchto osm důvodů lze zjednodušeně rozdělit do kategorií:**

- 1. organizační důvody** [§ 52 písm. a) až c) zák. práce];
- 2. dlouhodobé zdravotní důvody na straně zaměstnance** [§ 52 písm. d) a e) zák. práce];

- 3. nesplňování stanovených předpokladů nebo požadavků pro výkon práce ze strany zaměstnance** [§ 52 písm. f) zák. práce];
- 4. důvody pro okamžité zrušení pracovního poměru nebo závažné či soustavné méně závažné porušování povinností zaměstnance** [§ 52 písm. g) zák. práce];
- 5. porušení povinnosti dodržovat stanovený režim dočasné práce neschopného pojištěnce** [§ 52 písm. h) zák. práce].²

Dá-li zaměstnavatel zaměstnanci výpověď z jiného důvodu, či dokonce bezdůvodně, je výpověď neplatná a zaměstnanec se podle § 72 zák. práce může ve lhůtě dvou měsíců ode dne, kdy měl pracovní poměr v důsledku takové výpovědi skončit, soudně domáhat určení neplatnosti výpovědi. Oznámí-li zaměstnanec po doručení neplatné výpovědi zaměstnavateli, že i nadále trvá na tom, aby jej zaměstnavatel zaměstnával, trvá pracovní poměr i nadále a zaměstnavatel je povinen poskytnout zaměstnanci náhradu mzdy nebo platu (§ 69 odst. 1 zák. práce).

Návrh NERV

Návrh možnosti výpovědi dané zaměstnavatelem bez udání důvodů není příliš specifický. NERV navrhuje toliko v obecné rovině modernizovat zákoník práce tak, aby nově mohl i zaměstnavatel (tak jako nyní zaměstnanec) dát, podle dánského vzoru tzv. flexibility, výpověď i bez udání důvodu, a to „v rozumné lhůtě s odstupným závislým například na výši odpracovaných let apod.“³

Tento návrh NERV odůvodňuje tím, že současný zákoník práce „momentálně řeší spíše ochranu zaměstnance a už ne tolik práva zaměstnavatele“.⁴ Zdůrazňuje, že problémoví či nevykonní zaměstnanci jsou v ČR prakticky nepropustitelní, pokud hrubě neporuší pracovní kázeň, což brzdí růst produktivních firem, které mají zájem nabírat výkonnější zaměstnance, avšak současný zákoník práce jim v tomto ohledu svazuje ruce, což ve svém důsledku vede ke ztrátě konkurenceschopnosti českých firem na světových trzích. Navrhovatel dále argumentuje tím, že vysoké náklady spojené s nabíráním a propouštěním zaměstnanců podle současného zákoníku práce nejsou pro zaměstnavatele motivující, ti se proto v důsledku toho často uchylují k tzv. švarcsystému.

Švýcarská právní úprava

Výpověď z pracovního poměru upravuje ve Švýcarsku zákon ze dne 30. 3. 1911 o obligačním právu (něm. *Obligationenrecht* – OR).

1 <https://vlada.gov.cz/assets/ppov/NERV/aktuality/navrhy-NERV.pdf>.

2 M. Bělina a kol.: Pracovní právo, C. H. Beck, Praha 2012, str. 246.

3 Viz op. cit. sub 1, str. 14.

4 Tamtéž.

Ten ve svém čl. 335 odst. 1 stanoví plně v souladu s tamějším pracovněprávním principem výpovědní svobody (něm. *Kündigungsfreiheit*)⁵ stručně a jasně, že pracovní poměr na dobu neurčitou může být vypovězen kteroukoli smluvní stranou. Zaměstnavatel tedy může pracovní poměr uzavřený na dobu neurčitou vypovědět, stejně jako zaměstnanec, bez uvedení důvodu.

Podanou výpověď je nicméně zaměstnavatel (ale i zaměstnanec) povinen písemně odůvodnit, pokud o to druhá strana požádá (čl. 335 odst. 2 OR). Důvodem je zjednodušení případného následného zkoumání, zda výpověď není neoprávněná (viz níže).⁶ Nevyhoví-li vypovídací strana požadavku na písemné odůvodnění, může tuto skutečnost soud zohlednit při rozhodování o náhradě nákladů řízení.⁷

Ani ve Švýcarsku však zaměstnavatel (ale ani zaměstnanec) nemůže výpověď dát z jakéhokoliv důvodu; čl. 336 OR vymezuje pět obecných důvodů, pro které výpověď nemůže dát ani jedna strana, a dále speciální tři, pro které nemůže výpověď dát zaměstnavatel. **Výpověď tak nelze ve Švýcarsku dát z důvodu:**

1. vlastnosti, která vychází z osobnosti druhé strany – tj. rasa, víra, věk, sexuální orientace apod.;⁸
2. že druhá strana vykonává ústavně zaručené právo;
3. zamezení vzniku nároků druhé strany z pracovního poměru;
4. že druhá strana uplatňuje nároky z pracovního poměru;
5. že druhá strana plní povinnou vojenskou či jinou službu.

Speciálně zaměstnavatel pak nemůže pracovní poměr vypovědět pro činnost zaměstnance v odborovém svazu, případně při hromadném propouštění bez předchozí povinné konzultace s odborovým svazem (čl. 336 odst. 2 ZGB).

Na rozdíl od české právní úpravy však **důsledkem neoprávněné výpovědi není neplatnost;** pracovní poměr tedy zaniká i v případě výpovědi dané ze zakázaného důvodu. **Druhá strana má v takovém případě nicméně právo na poskytnutí odškodnění,** které může být přiznáno až do výše šestinásobku měsíční mzdy (čl. 336a OR).

Výpověď daná v ochranné době (těhotenství, dočasná pracovní neschopnost apod.) **je naproti tomu nicotná** a zánik pracovního poměru nezpůsobuje (čl. 336c OR).

Je zjevné, že švýcarský zaměstnavatel má oproti svému českému protějšku v případě potřeby ukončení pracovního poměru mnohem jednodušší pozici; postačí mu pracovní poměr jednoduše vypovědět, a to dokonce bez nutnosti uvedení důvodu, pakliže na odůvodnění zaměstnanec netrvá. Obranou zaměstnance proti podané výpovědi je v zásadě pouze prokázání toho, že výpověď byla dána z nepřijatelného důvodu – tedy že byl podáním výpovědi diskriminován, případně že byla dána z důvodu zamezení zaměstnanci ve výkonu jeho subjektivních práv či naopak pro plnění zákonné povinnosti. Výpověď podaná z těchto nepřijatelných důvodů přesto způsobuje zánik pracovního poměru, zaměstnanec se tak vůči zaměstnavateli může domáhat toliko odškodnění.

Rakouská právní úprava

Princip výpovědní svobody (něm. *Kündigungsfreiheit*) je v plné šíři uplatňován i u našich jižních sousedů.⁹ Ani podle rakouského práva nemá zaměstnavatel povinnost výpověď odůvodňovat. **Přesto je zaměstnanec chráněn několika okruhy důvodů neplatnosti (příp. i nicotnosti),** na jejichž základě může výpověď soudně napadnout.

Prvním důvodem je rozpor výpovědi s dobrými mravy; dů-

sledkem je nicotnost výpovědi, což vyplývá z obecné úpravy obsažené v § 879 ABGB. Podle judikatury Nejvyššího soudního dvora Rakouské republiky je výpověď v rozporu s dobrými mravy zejména tehdy, je-li jejím skutečným důvodem politické či náboženské přesvědčení zaměstnance.¹⁰

Druhý okruh důvodů neplatnosti výpovědi z pracovního poměru je vymezen v zákoně č. 22/1974 Sb., o pracovní ústavě (něm. *Arbeitsverfassungsgesetz* – ArbVG). Podle jeho § 105 odst. 3 bodu 1. lze výpověď napadnout u soudu, **byla-li dána z důvodu výkonu konkrétních zaměstnaneckých práv,** tedy např. z důvodu členství v odborech či jiných orgánech, jakož i z důvodu toho, že **zaměstnanec vůči zaměstnavateli uplatnil nárok vyplývající z pracovního poměru,** který není zjevně neoprávněný (podobnost se švýcarskou právní úpravou je zřejmá).

Zvláštním důvodem pro napadnutí výpovědi u soudu je dále tzv. **sociální nespravedlnost výpovědi** (něm. *Soziale Ungerechtfertigkeit*) (§ 105 odst. 3 bod 2. ArbVG), byl-li zaměstnanec zaměstnán po dobu alespoň šesti měsíců. Sociálně nespravedlivou se rozumí výpověď, která narušuje podstatné zájmy zaměstnance. Podstatným zájmem se však nerozumí pouhá ztráta pracovního místa; jde např. o vyšší věk zaměstnance, předpoklad delší nezaměstnanosti či povinnost péče zaměstnance o další osoby.¹¹ **Sociální nespravedlnost tedy funguje jako materiální korektiv tvrdosti bezdůvodné výpovědi.** Na druhou stranu, i sociálně nespravedlivá výpověď může být v souladu s právem, pokud zaměstnavatel prokáže, že byla dána na základě okolností na straně zaměstnance (typicky porušování pracovních povinností), které se negativně dotýkají provozních zájmů, případně na základě provozních potřeb, které se s dalším zaměstnáváním zaměstnance neslučují – tedy z organizačních důvodů (§ 105 odst. 3 bod 2. ArbVG). I v takovém případě však zákon poskytuje zvláštní ochranu zaměstnancům vyššího věku (§ 105 odst. 3b ArbVG).

Třetí okruh důvodů neplatnosti výpovědi je rozset v několika zvláštních zákonech chránících znevýhodněné skupiny zaměstnanců; výpověď je takto nepřijatelná na základě:

1. pohlaví, etnicity, náboženství, přesvědčení, věku či sexuální orientace (zákon č. 66/2004 Sb., antidiskriminační zákon, něm. *Gleichbehandlungsgesetz*);
2. těhotenství či mateřství (zákon č. 221/1979 Sb., o ochraně matky, něm. *Mutterschutzgesetz*);
3. otcovské péče o dítě (zákon č. 651/1989 Sb., o otcovské karenci, něm. *Väter-Karenzgesetz*).

Důsledkem úspěšné žaloby proti podané výpovědi je, podobně jako u nás, právní neúčinnost výpovědi (§ 105 odst. 7 ArbVG).

5 W. Portmann, R. Rudolph: Art. 335 OR, in C. W. Lüchinger, D. Oser: Basler Kommentar Obligationenrecht I, Helbing Lichtenhahn Verlag, Basilej 2020, str. 3.

6 Tamtéž, str. 9.

7 Např. rozhodnutí pracovního soudu Kantonu Curych, in *Jahrbuch des Schweizerischen Arbeitsrechts*, 1993, str. 202.

8 Viz op. cit. sub 5, str. 6.

9 B. Trost: Kündigungsfreiheit versus Kündigungsschutz (dargestellt am Beispiel des § 105 ArbVG), Linde, 6. 2. 2021, dostupné online na: <https://indemedia.at/uncategorized/kuendigungsfreiheit-versus-kuendigungsschutz-dargestellt-am-beispiel-des-%C2%A7-105-arbvg-2>.

10 Rozhodnutí Nejvyššího soudního dvora ze dne 22. 12. 1997, sp. zn. 8 ObA 262/97f.

11 Op. cit. sub 9.

Rakouská právní úprava tedy rovněž umožňuje zaměstnavateli vypovědět pracovní poměr bez udání důvodu; na rozdíl od právní úpravy švýcarské je však zaměstnanci rakouskému přiznána proti bezdůvodné výpovědi širší ochrana, která zohledňuje zejména nepříznivé sociální důsledky zániku pracovního poměru. Korektiv sociální nespravedlnosti zaměstnance chrání před vystavením situaci, ve které by byl v důsledku ztráty příjmu vystaven nepříznivé životní situaci, typicky riziku chudoby, a to nikoliv vlastní vinou.

Korektiv sociální nespravedlnosti se však neužije v situacích, ve kterých může pracovní poměr vypovědět i český zaměstnavatel. Jisté není náhodou, že je zaměstnavateli v Rakousku umožněno pracovní poměr jednostranně ukončit z organizačních důvodů, nebo naopak z důvodu porušování povinností na straně zaměstnance – paralela s výpovědními důvody vymezenými v českém zákoníku práce je zjevná. Rozdíl tkví v tom, že zatímco český zaměstnavatel musí pečlivě volit, pod který výpovědní důvod podanou výpověď podřadí, rakouský zaměstnavatel výpověď zdůvodňovat nemusí s tím, že v případě potřeby organizačních změn či zaměstnancových pochybení zaměstnanec ztrácí nárok na ochranu před nepříznivými sociálními aspekty výpovědi.

Závěr, úvahy *de lege ferenda*

Cílem tohoto článku bylo v první řadě poukázat na to, že flexibilnější úprava výpovědi není výlučnou doménou Dánského království, naopak se jedná o standard v řadě států po celém světě, Evropu nevyjímaje. Zároveň je třeba konstatovat, že případným inspiračním zdrojem pro zavedení možnosti výpovědi dané zaměstnavatelem bez udání důvodu nemusí být pouze Dánsko, ale i jiné státy, které nám přitom svou právní kulturou jsou blízké.

Z porovnávaných právních řádů má pro zaměstnavatele nejbenevolentnější úpravu Švýcarsko. Zaměstnavatel podanou výpověď odůvodnit nemusí, pakliže na tom zaměstnanec netrvá, a není-li výpověď podána prokazatelně z důvodu, který zákon zakazuje (diskriminace zaměstnance apod.), je po právu. Případná protiprávnost výpovědi neznamená její neplatnost, nýbrž zakládá pouze nárok zaměstnance na poskytnutí odškodnění.

Rakouské právo chrání zaměstnance o něco více. Zaměstnavatel ani zde nemusí výpověď odůvodňovat, zaměstnance však před nepříznivými dopady výpovědi chrání korektiv sociální nespravedlnosti.

Ačkoliv mají zaměstnavatelé v obou těchto státech možnost vypovědět pracovní poměr bez udání důvodu, nepotýká se jejich ekonomika s nijak vysokou mírou nezaměstnanosti. Zatímco dle údajů zveřejněných statistickým úřadem Evropské unie (Eurostat) činila míra nezaměstnanosti v ČR v prosinci 2023 2,8 %, jednalo se v Rakousku o 5,6 % při průměrné míře nezaměstnanosti EU ve výši 5,9 %.¹² **Nezaměstnanost v ČR je tak sice oproti Rakousku poloviční, na druhou stranu téměř shodná s nezaměstnaností švýcarskou, kde má přitom zaměstnavatel možnos-**

ti co do bezdůvodné výpovědi nejširší – dle údajů zveřejněných švýcarskou vládou činila míra nezaměstnanosti v prosinci 2023 2,3 %.¹³ Toto porovnání podporuje tezi, že **mezi zjednodušením podání výpovědi zaměstnavatelem a mírou nezaměstnanosti nemusí nutně existovat přímá úměra** – to je přitom hlavním argumentem odpůrců navrhované změny. To samo o sobě na druhou stranu pochopitelně neznamená, že by zákonodárce při zvažování této změny měl a mohl přecházet obavy společnosti bez povšimnutí.

Mám za to, že pakliže do českého zákoníku práce bude zavedena možnost výpovědi bez udání důvodu i ze strany zaměstnavatele, měl by zákonodárce převzít z rakouské právní úpravy korektiv sociální nespravedlnosti. Touto částečnou inspirací od našich jižních sousedů by dle mého názoru byla dána dostačující záruka, že důsledkem „rozvázání rukou“ zaměstnavatelům nebudou zaměstnanci vystaveni riziku hmotné nouze. Zaměstnavatel by tak měl možnost buď, tak jako doposud, dát výpověď z jednoho z taxativních důvodů uvedených v § 52 zák. práce, nebo dát výpověď bez uvedení důvodu, avšak v takovém případě by zaměstnavatel musel zohlednit, zda výpovědi neuvrhne zaměstnance do tíživé životní situace. Korektiv sociální nespravedlnosti by tak před bezdůvodnou výpovědí chránil zejména zranitelné skupiny společnosti, tedy např. starší zaměstnance, matky samoživitelky či hendikepované. Bezdůvodnou, zároveň však také sociálně necitlivou výpovědí by zaměstnavatel riskoval její neplatnost a s tím spojené finanční výdaje.

Pokud jde o švýcarskou právní úpravu jako inspirační zdroj, mám za to, že by ke zpružnění pracovního trhu mohla vést receptce možnosti domáhat se v důsledku neoprávněné výpovědi přiměřeného odškodnění – to však při zachování možnosti domáhání se určení neplatnosti výpovědi. Současná právní úprava § 69 zák. práce totiž dává zaměstnanci možnost domáhat se pouze určení neplatnosti podané výpovědi. Má-li přitom neoprávněná výpověď mít negativní dopady i do majetkové sféry zaměstnavatele, a tedy přinést zaměstnanci kýžené odškodnění (o což zaměstnancům v těchto sporech leckdy jde primárně), musí zaměstnanec zaměstnavateli oznámit, že na dalším zaměstnávání trvá. To však v praxi znamená, že se tím zaměstnanec dostane do situace, ve které s jiným zaměstnavatelem novou pracovní smlouvu uzavřít bez omezení nemůže, neboť do budoucna existuje možnost, že dosavadní pracovní poměr bude shledán i nadále platným. Je zároveň pochopitelné, že po letech soudního sporu již zaměstnanec nemusí mít leckdy chuť pro zaměstnavatele – proti stranu – pracovat, a naopak. Pokud však zaměstnanec na zachování pracovního poměru netrvá, nárok na náhradu mzdy či platu podle současné právní úpravy nemá.

Považuji proto za vhodné, aby zaměstnanec měl při ne-souhlasu s podanou výpovědí právo domáhat se buď určení neplatnosti podané výpovědi s vyslovením zájmu o pokračování pracovního poměru, nebo poskytnutí přiměřeného odškodnění s tím, že zaměstnanec o pokračování pracovního poměru již zájem nemá, může si nalézt nové zaměstnání a po bývalém zaměstnavateli se domáhat náhrady ušlého výdělků, do-rovnání nižšího výdělků u nového zaměstnavatele za určité období apod. ❀

12 Dostupné online na: https://ec.europa.eu/eurostat/statistics-explained/index.php?title=Special:ListFiles&offset=20240201101241%7CWeights_of_the_main_components_of_the_euro_area_HICP_-_2024_%28estimated%29.png.

13 Dostupné online na: <https://www.admin.ch/gov/de/start/dokumentation/medienmitteilungen.msg-id-99617.html>.

K (ne)valorizaci vnosů při vypořádání SJM

Dne 27. 9. 2022 přijal Nejvyšší soud pod sp. zn. 22 Cdo 1172/2022 rozsudek, jímž se vyjádřil k možné valorizaci vnosů učiněných ve formě investice ze SJM do výlučného majetku jednoho z manželů při vypořádání SJM po jeho zániku v důsledku rozvodu manželství účastníků. Na toto rozhodnutí již dříve způsobem reagoval článek uveřejněný v Bulletinu advokacie č. 7-8/2023.¹ Podle mého názoru si však tato problematika zaslouží hlubší rozbor a citované rozhodnutí více polemiky.

JUDr. Vladimír Muzikář,
působí jako advokát
v AK Muzikář & Partners, Brno.

Po prostudování výše uvedeného rozsudku musím konstatovat, že se s řadou závěrů Nejvyššího soudu neztotožňuji, některé argumenty považuji za problematické a úvahy za poněkud zjednodušené a nedostatečně zdůvodněné.

Rozhodnutí na mě působí dojmem, jako by byl předem definován cíl, k němuž mělo dospět, a v odůvodnění se hledaly za každou cenu argumenty podporující dosažení tohoto cíle, aniž by bylo dostatečně přihlédnuto k argumentům jiným, které by mohly vést k opačným závěrům.

Shrnutí obsahu citovaného rozhodnutí

O co se v dotčeném rozhodnutí a rozhodnutích jemu předcházejících jednalo? Soud prvního stupně rozhodoval ve sporu o vypořádání SJM, které zaniklo rozvodem manželství účastníků, o vypořádání masy SJM, přičemž spor byl veden zejména ohledně investic (vnosů) vynaložených ze SJM za trvání manželství na výlučný majetek jednoho z bývalých manželů – žalovaného při rekonstrukci domu v jeho vlastnictví, resp. spoluvlastnictví.

Soud prvního stupně nařídil zpracování znaleckého posudku na tržní cenu nemovitosti před investicí a ke dni zániku SJM a z rozdílu těchto cen vypočetl hodnotu vnosu. **Soud prvního stupně tedy připustil valorizaci učiněného vnosu a z takto valorizované hodnoty vyšel v rámci vypořádání SJM při výpočtu částky, která měla být vyplacena na vyrovnání podílů ze SJM vyplývajících.**

Krajský soud rozsudek ve sporné části týkající se valorizace vnosu změnil tak, že s odkazem na § 742 odst. 1 písm. b) zákona č. 89/2012 Sb., občanského zákoníku (dále jen „o. z.“), připustil pouze náhradu toho, co bylo ze společného vynaloženo na výlučný majetek. Krajský soud vytkl soudu prvního stupně, že v rozporu s citovaným ustanovením vyčíslil investice ze společného na výlučný majetek tak, že vyšel ze zvýšení hodnoty domu v důsledku vynaložených investic, nikoli tedy z toho, co bylo na tento dům

jako investice vynaloženo. **Krajský soud tedy nepřipustil valorizaci provedeného vnosu a rozhodl pouze o náhradě investice v její prokázané výši.**

Proti tomuto rozhodnutí bylo podáno dovolání s následujícími dovolacími důvody:

- a) Žalobkyně namítla, že krajský soud nesprávně aplikoval ust. § 742 odst. 2 o. z., podle něhož „hodnota toho, co ze společného majetku bylo vynaloženo na výlučný majetek manžela, stejně jako hodnota toho, co z výlučného majetku manžela bylo vynaloženo na společný majetek, se při vypořádání SJM započítává zvýšená nebo snížená podle toho, jak se ode dne vynaložení majetku do dne, kdy SJM bylo zúženo, zrušeno nebo zaniklo, zvýšila nebo snížila hodnota té součásti majetku, na niž byl náklad vynaložen“. Tento dovolací důvod míří na otázku valorizace vnosu, tedy zda při vypořádání SJM se má vycházet ze zhodnocení nemovitosti, nebo pouze z hodnoty vynaložených investic (vnosů).
- b) Dovolatelka byla toho názoru, že zhodnocení nemovitosti se má s odkazem na rozsudek Nejvyššího soudu sp. zn. 22 Cdo 2020/2018 stanovit ke dni vypořádání, nikoli ke dni právní moci rozsudku o rozvodu manželství.
- c) Dovolatelka připustila, že nebyla schopna specifikovat konkrétní částky a přesný účel jejich použití při rekonstrukci domu. Je však toho názoru, že postačí prokázání, že došlo ke zhodnocení věci při použití prostředků ze SJM, není třeba dokazovat konkrétní úhrady na rekonstrukce a přesný způsob jejich použití.

Nejprve se pojďme podívat, co Nejvyšší soud dovodil ve výše citovaném rozhodnutí. **Dovolací soud především připustil částečnou důvodnost dovolání.**

K jednotlivým otázkám se pak vyjádřil následovně:

K možné valorizaci vnosů Nejvyšší soud s odkazem na § 742 odst. 1 písm. b) a c) o. z. uvedl, že **jde o nahrazení výše vnosu (hodnoty, která byla vynaložena), nikoli o nahrazení toho, o č se zvýšila v důsledku investice hodnota věci.** Nejde o odčerpání toho, o č se výlučný majetek obohatil, ale náhradu toho, o č se společný majetek ochudil. Nelze přisvědčit dovolatelce, že by měl soud při zjišťování výše vnosu vycházet ze zhodnocení nemovitosti v době vypořádání SJM; naopak platí, že **výše vnosu se určí tak, že se zjistí výše vynaložených prostředků v době vynaložení vnosu** [tím se dovolací soud fakticky vyjádřil i k druhému dovolacímu důvodu, uvedenému výše

¹ M. Bernardová: Valorizace vnosů při vypořádání SJM a tzv. „nepravá zakrytá mezera v právu“, Bulletin advokacie č. 7-8/2023, str. 35-36.

pod písm. b), tedy k tomu, k jakému okamžiku se má zjišťovat výše realizované investice].

Ke třetímu dovolacímu důvodu [viz výše pod písm. c)], tedy k postupu při prokazování výše vnosu, Nejvyšší soud konstatoval, že se odvolací soud odchýlil od rozsudku Nejvyššího soudu ze dne 26. 10. 2021, sp. zn. 22 Cdo 1541/2021. Uvedl, že v řízení o vypořádání SJM nelze vždy trvat na podrobném a exaktním vyúčtování všech dílčích investic z důvodu značné obtížnosti vyčíslení a prokazování – nejedná se o vyúčtovací spor. Přesné vyčíslení nákladů na rekonstrukci nemovitosti je značně obtížné, investice probíhaly v době funkčního manželství, kdy nebyl důvod uchovávat doklady a dokumentovat provedené práce a vynaložené částky. Nemožnost zjištění přesné či alespoň přibližné hodnoty vnosu však nemůže vést k tomu, že by se účastníkovi nedostalo žádné náhrady a že tato skutečnost bude zohledněna jen disparitou podílů. V takové situaci, **pokud není možné přesně zjistit výši a způsob použití vynaložených nákladů, je namísto je stanovit volnou úvahou soudu dle § 136 o. s. ř. či nařídit zpracování znaleckého posudku.**

Argumenty Nejvyššího soudu na podporu přijatých závěrů ohledně valorizace vnosů

Dovolací soud se dále podrobněji vyjádřil k problematice tzv. valorizace vnosů. K odůvodnění přijatých závěrů uvedl řadu dílčích argumentů, z nichž podstatné dále uvádím.

Především konstatoval, že ust. § 742 odst. 2 o. z. je třeba vykládat v kontextu právní úpravy majetkových vztahů mezi manželi. Poukázal na to, že k realizaci vnosů ze společného do výlučného majetku dochází na základě dohody manželů. O návratnosti investice se obvykle neuvažuje, neboť je prováděna v době fungujícího manželství, kdy manželé jsou schopni se o nakládání se společným majetkem dohodnout, přičemž dohody mívají převážně ústní či konkludentní charakter. Jde tedy o darování *sui generis*.

Na podporu svých úvah Nejvyšší soud dále uvedl, že i při zápůjčce mezi manželi vydlužitel platí úroky, jen byly-li sjednány, pravidlem je vrácení zapůjčené částky bez úroků; není tedy žádný rozumný důvod, aby režim těchto vztahů byl odlišný od vztahů založených vnosem. Stejně tak náhrada škody se stanoví podle obvyklé ceny věci před a po poškození, k cenovým pohybům se v zásadě nepřihlíží.

Pokud se manželé dohodnou použít součást SJM ve prospěch výlučného majetku jednoho z nich, zpravidla neuvažují o tom, že by tato částka měla být nějakým způsobem kompenzována, natož v rozsahu dokonce vyšším, než byla vynaložena.

Zvýšení hodnoty věci velmi často nebude důsledkem vynaložené investice, ale důsledkem růstu poptávky, inflace či obecného zdražování, mezi investicí a zvýšením ceny věci nezdědka chybí příčinná souvislost.

Zákon nepředpokládá valorizaci jiných nároků mezi manželi než těch, které vyplývají z vnosů, a to dokonce ani v případě, že jsou založeny protiprávním jednáním jednoho z nich. Soukromé právo nekompensuje zdražování či inflaci bez dohody. **Občanský zákoník nevychází ze zásady valorizace dluhů a pohledávek bez dalšího jen kvůli růstu hodnoty věci; není žádný rozumný důvod takovou zásadu stanovit jen pro případy vypořádání SJM.**

Částky vynaložené na investici by byly v době rozhodování soudu zhodnocovány nad míru, kterou by bylo možné dosáhnout ulo-

žením stejné částky u peněžního ústavu nebo v důsledku nejistých investic na kapitálovém trhu.

Manžel, na jehož výlučný majetek byl vnos vynaložen, by byl v trvalé nejistotě ohledně částky na náhradu vnosu, což by bylo v rozporu s principem jeho legitimního očekávání. Účastníkům nic nebrání, aby si v souvislosti s vnosem sjednali jeho valorizaci, příp. podmínky, za kterých dojde ke zhodnocení věci. **Cílem vypořádání vnosu není odčerpat to, oč se majetek, na který byl vynaložen, ať již výlučný, či společný, obohatil, ale nahradit to, co bylo na takový majetek vynaloženo.**

Dle Nejvyššího soudu je § 742 odst. 2 o. z. tzv. nepravou zakrytou mezerou v právu, jedná se o text zákona, který je formulován příliš široce, takže je nutné jej za pomoci teleologické redukce interpretovat úžeji, než jak by se zdálo podle jeho jazykového znění; jde o odepření aplikace daného ustanovení na případy, na které sice dopadá jeho dikce, nikoli však smysl a účel. Jazyková formulace § 742 odst. 2 o. z. je velmi široká a nijak neomezuje dosah tohoto ustanovení a jeho aplikaci v různých situacích; jeho text se vymyká řešení podobných situací v občanském právu a z těchto řešení vyplývajících principů zohlednění cenového vývoje na právní vztahy.

Nejvyšší soud uzavřel, že hodnota toho, co ze společného majetku bylo vynaloženo na výhradní majetek manžela, se při vypořádání SJM započítá zvýšená podle toho, jak se ode dne vynaložení majetku do dne, kdy SJM bylo zúženo, zrušeno nebo zaniklo, zvýšila hodnota té součásti majetku, na niž byl náklad vynaložen (tzv. valorizace), jen pokud se tak účastníci dohodli.

V případech nezohlednění valorizace vnosu v rozporu s dobrými mravy nebo vedoucí ke krutosti nebo bezohlednosti urážející obvyčejné lidské cítění by bylo třeba k těmto okolnostem přihlídnout v rámci stanovení výše podílů na společném majetku (tzv. disparita podílů).

Polemika s některými závěry rozhodnutí

Jak jsem již uvedl, s některými závěry výše uvedeného rozhodnutí se neztotožňuji. Na jedné straně souhlasím se závěry, které se týkají problematiky dokazování rozsahu a ceny vnosů, neboť je logické, že s odstupem času již velmi často není možné prokázat rozsah a účel jednotlivých investic. **Je tedy nanejvýš správné, že dle Nejvyššího soudu není zapotřebí z důvodu obtížnosti prokazování trvat na přesném vyúčtování jednotlivých investic a otevírá se prostor pro stanovení jejich výše volnou úvahou soudu či zpracováním znaleckého posudku.**

Na druhé straně nemohu souhlasit se závěry Nejvyššího soudu, které se týkají tzv. valorizace investic. Nejsem a nikdy jsem nebyl přílišný formalista a nezastávám ani přepjatý právní pozitivismus, nicméně vyloučení použití ust. § 742 odst. 2 o. z. na právní vztahy mezi manželi se zdůvodněním, že se jedná o tzv. nepravou zakrytou mezeru v právu, se podle mého názoru příčí právní logice a může vést k nespravedlivému vypořádání majetkových vztahů mezi bývalými manželi v rámci vypořádání SJM a porušení principu právní jistoty a legitimního očekávání. Podle mého názoru zákonodárce v ust. § 742 odst. 2 o. z. zcela jasně vyjádřil svůj úmysl a je otázkou, nakolik může soud v podmínkách vymezených naším právním řádem, který moci soudní nepřiznává zákonodárnu pravomoc, svým rozhodnutím (byť zdůvodněným existencí nepravé zakryté mezery v právu) vyloučit aplikaci zákonného textu na řešení právních vztahů. Pokud má Nejvyšší soud pochybnost o zákonitosti či smyslu zákonného ustanovení, měl by spíše využít záko-

nodárné iniciativy ke změně dotčeného zákonného ustanovení, příp. iniciovat test jeho ústavnosti.

Nepovažují za správné, že dovolací soud při úvahách o možné valorizaci vnosů za použití teleologického výkladu zužuje (rozuměj fakticky vylučuje) možnost aplikace ust. § 742 odst. 2 o. z., zatímco za použití čistě gramatického výkladu preferuje použití § 742 odst. 1 písm. b), c) o. z. Nejvyšší soud se gramatickým výkladem odvolává na to, že ze slov zákona „co bylo vynaloženo“, resp. „co vynaložil“, se jasně podává, že jde o nahrazení výše vnosu (hodnoty, která byla vynaložena), nikoli o nahrazení toho, o čem se v jeho důsledku zvýšila hodnota věci, naproti tomu však zcela ignoruje zákonný text ust. § 742 odst. 2 o. z. a jeho možné dopady na řešení majetkověprávních vztahů mezi bývalými manželi. I když si odmyslí úvahu, zda „náhrada toho, co bylo vynaloženo“ musí znamenat vrácení investice v původní výši (zákon nic o vrácení v původní výši nestanoví, náhrada pak může znamenat i nahrazení toho, co investujícímu v důsledku provedené investice mohlo ujít), zcela postrádám úvahu o vztahu druhého odstavce § 742 k odstavci prvnímu a jejich možné logické návaznosti.

Nejvyšší soud poukázal na potřebu ochrany legitimního očekávání toho bývalého manžela, na jehož vylučný majetek byl vnos ze SJM vynaložen, aniž by se však blíže zabýval postavením a právními jistotami druhého z manželů a aniž by jakkoli zohlednil principy spravedlivého vypořádání SJM a spravedlivou ochranu zájmů obou bývalých manželů. Znamená to tedy, že právní jistotu a legitimní očekávání druhého z bývalých manželů není zapotřebí posuzovat a chránit?

Pro lepší ilustraci si vezměme praktický, byť poněkud zjednodušený příklad: Za trvání manželství byla ze společných prostředků investována částka 2 mil. Kč do nemovitosti ve vylučném vlastnictví jednoho z manželů. Za tuto částku se přistavělo patro, které zdvojnásobilo hodnotu nemovitosti (z původní částky 2 mil. Kč na 4 mil. Kč). O příčinné souvislosti mezi vynaloženou investicí a zhodnocením nemovitosti není pochyb. Po 15 letech od investice dochází k rozvodu manželství, ke dni právní moci rozvodu má nemovitost hodnotu 20 mil. Kč. Došlo tedy k pětinásobnému navýšení ceny nemovitosti. Podle názoru Nejvyššího soudu obdrží při vypořádání vnosu ten z bývalých manželů, který není vlastníkem nemovitosti, částku z původního vnosu na něho připadající, tedy částku 1 mil. Kč (vnos byl učiněn ze SJM, na každého z manželů tedy připadá jedna polovina vnosu). Při připuštění valorizace vnosu by tentýž bývalý manžel obdržel částku 5 mil. Kč (pětinásobek investice na tohoto manžela připadající, odpovídající míře zhodnocení nemovitosti), tedy o 4 mil. Kč více, než pokud by investice nebyla valorizována. Pokud tuto částku neobdrží, platí, že se o ni obohatí druhý z bývalých manželů, tedy vlastník nemovitosti. Kde je pak legitimní očekávání toho z bývalých manželů, který není vlastníkem nemovitosti? Jak tento z bývalých manželů přijde k tomu, že jeho peníze vynaložené na věc, jejíž hodnota se ke dni vypořádání několikanásobně zvýšila (a to navíc za situace, kdy již původní investice zdvojnásobila hodnotu nemovitosti), se vůbec nezhodnotí a po mnoha letech obdrží pouze hodnotu původní investice, jejíž reálná cena je mnohem nižší než v době vynaložení investice (reálná cena peněz je na zcela jiné úrovni), zatímco druhý z manželů požívá výhody mnohonásobného navýšení nejen části investice na něho připadající, ale i části připadající na druhého z manželů? Jinými slovy řečeno, pokud na každého z bývalých manželů připadla investice 1 mil. Kč, pak bývalý manžel – vlastník nemovitosti obdrží tuto investici pětinásobně zhod-

nocnou, zatímco druhý z bývalých manželů obdrží investici v původní výši, jejíž reálná kupní cena bude výrazně nižší než v době jejího vynaložení. Kdyby pak manžel – nevlastník nemovitosti stejnou investici místo do nemovitosti ve vlastnictví druhého manžela učinil do své vlastní nemovitosti, která by se podobala výše zmíněné nemovitosti a zhodnocovala by se stejným způsobem, došlo by k jejímu pětinásobnému zhodnocení a tento manžel by disponoval ke dni vypořádání částkou 5 mil. Kč místo investovaného 1 mil. Kč. V čem spočívá spravedlnost této úvahy, mi zůstává záhadou.

Pokud jde o další důvody, kterými Nejvyšší soud podporil svoji úvahu o nevalorizaci vnosů, ani s těmi nelze většinou souhlasit.

Nejvyšší soud konstatuje, že investice je ve svém důsledku darováním *sui generis*. Již z této úvahy je patrná určitá nejistota v rozhodování o dané problematice a snaha najít všemožné argumenty na podporu přijatého závěru. Nelze přece jedním dechem tvrdit, že se jedná o dar (byť *sui generis*), a současně dovozovat návratnost investice. Musí platit, že buď je investice darem, pak se nevrací (pokud nejsou splněny zákonné podmínky pro vrácení daru), nebo se o dar nejedná a lze uvažovat o vrácení investice. **Považovat investici za dar a současně rozhodovat o jejím vrácení (ať už ve valorizované, nebo v původní výši) je nesmyslné.**

Argument, že i při zápůjčce mezi manželi se úroky platí, jen byly-li sjednány, přičemž není žádný rozumný důvod, aby režim těchto vztahů byl odlišný od vztahů založených vnosem, nemůže obstát. Dochází totiž k porovnávání neporovnatelného. Je zapotřebí si uvědomit, že zápůjčka je principiálně bezúročná, nejsou-li úroky dohodnuty. To vychází z principu zápůjčky, kdy vylučitel vrací zápůjčce věc stejného druhu a množství, která mu byla přenechána, není-li dohodnuto jinak. Naproti tomu lze protiargumentovat tím, že manželé mohou stejně dobře uzavřít smlouvu o úvěru, která je naopak charakterizována tím, že se vrací úročené peněžní prostředky, což by, držíme-li se logiky úvahy Nejvyššího soudu, naopak znamenalo, že vnosi se mají valorizovat. Ať tak nebo tak, domnívám se, že toto srovnání není případné.

Ani odkaz na náhradu škody, která se dle Nejvyššího soudu stanoví podle obvyklé ceny věci před a po poškození, přičemž k cenovým pohybům se nepřihlíží, není správný. Nejvyšší soud přehlíží, že se hradí nejen skutečná škoda, ale rovněž to, co poškozenému ušlo (ušlý zisk). Právě prostřednictvím ušlého zisku lze často dosáhnout náhrady zhodnocení věci.

Posuzování skutečnosti, zda částky vynaložené na investici by byly v době rozhodování soudu zhodnocovány nad míru, kterou by bylo možné dosáhnout uložením stejné částky u peněžního ústavu nebo nejistými investicemi na kapitálovém trhu, je nepřipadné. V současné době jsou úložky na termínovaných vkladech úročeny dle jejich výše a délky úložky běžně až 6 až 7 % p. a. Pokud by tento stav hypoteticky trval např. pět let, mohlo by dojít k nárůstu vkladu o 30 až 35 % (pokud odmyslíme kapitalizaci úroků). Růst hodnoty nemovitosti, tedy i zhodnocení investice, by ve stejné době mohl být stejný nebo i nižší, takže tento argument, že částky vynaložené na investici by byly zhodnocovány nad míru, kterou by bylo možné dosáhnout uložením stejné částky u peněžního ústavu, nemůže obstát. **Úvaha o investicích na kapitálovém trhu je pak zcela spekulativní, těchto investic existuje nepřeberné množství a v návaznosti zejména na míru rizikovosti investice mohou přinést velmi různorodé zhodnocení, může však dojít i ke ztrátě těchto investic či jejich části.**

Úvahy Nejvyššího soudu na téma důvodů zvýšení hodnoty věci (růst poptávky, inflace, zdražování) jsou liché. Je přece úplně jedno, z jakého důvodu se hodnota věci zvýšila, podstatné je pouze, že ke zvýšení došlo. V této souvislosti **je však relevantní úvaha o příčinné souvislosti mezi vynaloženou investicí a zhodnocením věci (nemovitosti)**. Je zajisté rozdíl, jestli vynaložená investice ze SJM na nemovitost ve vlastnictví jednoho z manželů jde do rekonstrukce koupelny, nebo zda je za ni přistavěno celé jedno patro. Při vypořádání investice v důsledku rozvodu manželství po 20 letech od jejího vynaložení se hodnota prvně uvedené investice (do koupelny) již na hodnotě domu prakticky neprojeví, zatímco hodnota druhé investice (do přístavby patra) mohla hodnotu domu zdvojnásobit a tato skutečnost má ke dni vypořádání zásadní vliv na hodnotu nemovitosti. **Zde se pak otvírá prostor pro volnou úvahu soudu či pro znalecké posouzení za účelem stanovení míry toho, jak provedená investice ovlivnila zvýšení hodnoty věci, která byla jejím předmětem.** Výsledek tohoto zkoumání či uvážení by pak měl mít přímý dopad na výši zhodnocení investice. Vliv investice na hodnotu věci při jejím vynaložení by se měl projevit i při úvaze o návratnosti investice a jejím zhodnocení, a to při zohlednění jak toho, jaký vliv měla investice na hodnotu věci při jejím vynaložení, tak i toho, jakým způsobem se předmět investice zhodnotil ke dni jejího vypořádání. Tím se řeší i problém se zjišťováním příčinné souvislosti mezi vynaložením investice a zhodnocením předmětu investice.

Konstatování Nejvyššího soudu, že soukromé právo nekompenzuje zdražování či inflaci bez dohody účastníků, také není správné. Vezměme si případy investic mezi partnery, kteří spolu žijí v nesezdaném soužití. Představme si situaci, kdy jeden z partnerů investuje své výlučné prostředky do nemovitosti druhého partnera za účelem vzniku či zkvalitnění společného bydlení. Judikatura se shoduje na tom, že v takovém případě partneri fakticky uzavírají inominátní ústní dohodu o společném bydlení a užívání nemovitosti, na jejímž základě realizují tuto investici. V případě rozchodu partnerů pak dochází k zániku této dohody a vzniku bezdůvodného obohacení na straně partnera – vlastníka nemovitosti,

do níž byla investice učiněna.² Pokud jde o výši vzniklého bezdůvodného obohacení, dříve se i v soudní praxi objevovaly názory, že jeho výše je dána výší vynaložené investice. Tyto názory však byly judikatorně i právní teorií překonány a ustálil se výklad, že pro výši bezdůvodného obohacení není rozhodující velikost majetkové újmy vzniklé poškozenému, ale pouze velikost majetkového prospěchu vzniklého obohacenému.³ V případě kvalitní investice tedy dojde ke zhodnocení nemovitosti, a tím i ke zhodnocení vynaložené investice. **Jaký by tedy byl důvod, aby se v případě vypořádání investice mezi partnery v nesezdaném soužití tato investice valorizovala a v případě vypořádání SJM nikoli?**

Závěr Nejvyššího soudu, že hodnota toho, co ze společného majetku bylo vynaloženo na výhradní majetek manžela, se při vypořádání SJM započítá zvýšená podle toho, jak se ode dne vynaložení majetku do dne, kdy SJM bylo zúženo, zrušeno nebo zaniklo, zvýšila hodnota té součásti majetku, na niž byl náklad vynaložen (tzv. valorizace), jen pokud se tak účastníci dohodli, je nepravděpodobnou realitou. Těžko si lze představit situaci, že by v době krátce po uzavření manželství, tedy v době, kdy manželé žijí v láskyplném vztahu, manželství funguje a nikdo neuvažuje o jeho zániku rozvodem, by jeden z manželů (navíc právních laiků) prováděl hlubokomyslné úvahy o návratnosti investice ze SJM do výlučného majetku druhého manžela a její valorizaci, nehledě na to, s jakou reakcí druhého manžela by se takový požadavek asi setkal a jak by to mohlo negativně ovlivnit jejich vzájemné vztahy.

Nejvyšší soud zřejmě sám cítil, že paušální zákaz valorizace vnosů by nebyl zcela správný a mohl by vést k nespravedlivému řešení vypořádání majetkových vztahů mezi bývalými manželi. Proto provedl úvahu o tom, že pokud by nezohlednění valorizace bylo v rozporu s dobrými mravy nebo vedlo ke krutosti nebo bezohlednosti urážející obyčejné lidské citění, bylo by zapotřebí k tomu přihlídnout při tzv. disparitě podílů. Podle mého názoru však není tato berlička namístě.

Vpomáhání si disparitou podílů je v poslední době módní a velmi často používanou praxí, mělo by však být používáno pouze ve výjimečných případech, kdy při absenci zákonného řešení problému, zejména z důvodu spravedlnosti a dobrých mravů, je zapotřebí vyrovnat nerovnováhu vzájemných vztahů bývalých manželů při vypořádání jejich společného majetku. V našem případě se však o takovou situaci nejedná, neboť zde existuje jednodušší a právně mnohem čistější řešení prostřednictvím přímé aplikace zákonného ust. § 742 odst. 2 o. z.

Jak je vidět, existuje řada poměrně zásadních argumentů, které nebyly Nejvyšším soudem při koncipování jeho rozhodnutí dostatečně posouzeny a které by si určitě zasloužily jeho pozornost. **Domnívám se, že téma valorizace či nevalorizace vnosů vynaložených ze společného majetku na výhradní majetek jednoho z manželů nebo z výhradního majetku manžela na společný majetek je pro řešení majetkoprávních vztahů bývalých manželů poměrně zásadní a vyžaduje provedení hlubší analýzy a zejména podrobnější zdůvodnění přijatých závěrů.** ❖

ZIZLAVSKY > **30 let**

**Preventivní
restrukturalizace**

praktická řešení
hrozícího úpadku

inzerce

zizlavsky.cz

ak@zizlavsky.cz

² Rozsudek Nejvyššího soudu ze dne 16. 7. 2018, sp. zn. 28 Cdo 1374/2018.

³ Rozsudek Nejvyššího soudu ze dne 30. 9. 2008, sp. zn. 32 Cdo 389/2008.

Pokračující škoda a promlčení v německém právu

Pokračujícími škodami chápe autor v následujícím příspěvku újmy, které vzniknou po dlouhé době od škodní události, anebo se postupně „vyvíjejí“. To způsobuje problémy v oblasti právní úpravy promlčení. Na jedné straně je v zájmu obou stran právní jistota, na druhé straně je třeba brát v úvahu zájem poškozeného získat náhradu bez ohledu na časový odstup od vzniku škody. V případě tzv. vývoje škody je otázkou, do jaké míry jednotlivé „dílčí“ újmy posuzovat jako jediný celek, anebo zda se jedná o důvody relativně nezávislých nároků. Článek se zabývá těmito problémy z hlediska především německého a švýcarského práva a bere v úvahu i problematiku procesního práva, zejména účinků určovací žaloby, což může být i inspiračním zdrojem pro české právní prostředí.

Prof. Dr. Florian Eichel

působí jako profesor na Institutu pro mezinárodní soukromé a procesní právo Univerzity v Bernu, Švýcarsko.

I. Úvod do problematiky

Pokračující škodou se rozumí škoda, ke které dochází postupně po dlouhou dobu nebo která vzniká nebo je zjištěna velmi pozdě po události zakládající odpovědnost. **Tento jev lze pozorovat zejména při poškození zdraví**, např. po dopravní nehodě nebo nesprávném lékařském ošetření. Poškození se může vyvíjet postupně a zřejmým se stane až po dlouhé době. Příkladem může být osteoartróza způsobená „dávno vyléčenou“ zlomeninou ruky nebo ztráta příjmu člověka, který se v dětství zranil a jehož profesní rozvoj nelze předvídat. V konečném důsledku může objasnění příčinné souvislosti trvat dlouho, jestliže se např. až po mnoha letech vědecky prokáže, že kromě již známého poškození lze vysledovat také další újmy v důsledku podání neadekvátního léku. Z právního hlediska se jedná o „rozšířené skutkové podstaty“, kdy předpoklady pro vznik nebo vymahatelnost nároku nenastávají najednou, ale „postupně“ po dlouhou dobu.

Pokračující škoda je specifickým problémem s ohledem na promlčení nároku na náhradu takové škody. Na jedné straně je efektivní a důkladná úprava v zájmu stran a právního řádu, aby převládla právní jistota. Na druhé straně by měla odpovídat zájmu poškozeného a ochranné funkci odpovědnosti, aby se mohl domáhat náhrady, i když ke škodě dojde až po dlouhé době od škodní události. V neposlední řadě z čl. 6 odst. 1 Úmluvy lze dovodit, že vnitrostátní promlčecí právo nesmí systematicky zavírat oči před škodami, které dlužník prokazatelně nemohl zjistit v obecné promlčecí lhůtě.¹ ESLP tak do výčtu povinností vnitrostátního zákonodárce zahrnuje řešení pro pozdní náhradu pokračující škody.² Následující text ilustruje, jak německá úprava promlčení tento problém řeší. Zohledněno je nejen hmotné právo občanské, ale i právo procesní, neboť obě oblasti práva při řešení pokračujících škod úzce souvisejí.

II. Klíčové otázky německé právní úpravy promlčení

1. Nová úprava promlčení od roku 2002

Německá právní úprava promlčení byla 1. ledna 2002 z velké části reformována.³ To je důvod, proč německý Spolkový soudní dvůr o promlčení v posledních deseti letech velmi často rozhodoval.⁴ **Dříve platila objektivní třicetiletá promlčecí lhůta** (§ 195 občanského zákoníku – BGB ve starém znění). Od roku 2002 zákoník stanoví třicetiletou promlčecí lhůtu pouze v několika výjimečných případech. Mezi tyto výjimečné případy patří nároky, které byly pravomocně zjištěny (např. soudním rozsudkem podle § 197 odst. 1 č. 3 BGB), jakož i nároky na náhradu škody z důvodu úmyslného jednání proti životu, zdraví, sexuální autonomii atd. (§ 197 odst. 1 č. 1 BGB). V případě úmyslných trestných činů na dětech, mladistvých nebo v určitých vztazích osobní závislosti existují i skutkové podstaty dlouhodobého stavení promlčení (§ 207, 208 BGB).

Většina nároků z odpovědnosti za škodu, včetně odpovědnosti ve zdravotnictví nebo z jiných škodních událostí uvedených v úvodu, podléhá obecné promlčecí lhůtě (§ 195, 199 BGB), neboť nejde o případy úmyslného zavinění. **Ta byla výrazně zkrácena reformou promlčecí lhůty, a to z třiceti let na tři roky** (§ 195 BGB). Počátek běhu této obecné lhůty byl stanoven v závislosti na vědomosti (znalosti) věřitele (§ 199 odst. 1, § 2 BGB), což **délku lhůty relativizuje**. Je zřejmé, že výrazně kratší promlčecí lhůta vytváří větší problémy, pokud jde o pozdní nároky. Závěr, že dříve známý problém pokračující škody existuje od roku 2002 za zcela nových podmínek, by však nebyl správný. Týká se pouze smluvních nároků na náhradu škody. Podle starého znění zákona se deliktovní nároky promlčely ve zvláštní lhůtě, která odpovídá dnešní obecné subjektivní tříleté lhůtě (§ 852 BGB ve starém znění). V tomto ohledu se výchozí situace v důsledku nové úpravy promlčení dramaticky nezměnila.

1 Rozsudek ESLP z 11. 3. 2014, *Howald Moor et al. vs. Suisse*, č. 52067/10 et 41072/11, marg. č. 74 a násl., německý překlad v NVwZ 2015, str. 205.

2 F. Krauskopf, R. von Märki: Ist das neue Verjährungsrecht EMRK-konform? FS Walter Fellmann, Bern 2021, str. 67, 90 a násl.

3 Prostřednictvím tzv. závazkové reformy BGB, GBBl. 2001 I, str. 3138.

4 F. Eichel: Die fortschreitende Konturierung des „neuen“ Verjährungsrechts, NJW 2019, str. 393.

Reforma promlčení navíc rozšířila počet důvodů stavení běhu promlčení. Ty např. modifikují lhůtu k vynucování práva (§ 204 BGB), resp. stavení jejího běhu z důvodu vyšší moci (§ 206 BGB). V předchozí úpravě mnoho takových skutečností vedlo dokonce k novému počátku běhu celé promlčecí lhůty (§ 217 BGB ve starém znění). V tomto ohledu došlo od roku 2002 ke zvratu, který v jednotlivých případech může znamenat zkrácení promlčecí lhůty. Překážky v současné úpravě způsobují pouze stavení lhůty. To znamená, že doba, po kterou se promlčecí lhůta staví, se do promlčecí lhůty nezapočítává (§ 209 BGB). Uplatnění nároku pomocí upomínacího řízení nezpůsobí nový běh promlčecí lhůty. Ta skončí šest měsíců po skončení řízení, pokud by již uplynula bez stavení (§ 204 odst. 2 věta první BGB).

2. Účel promlčení

a) Zájmy dlužníka

Reforma, zejména zkrácení obecné promlčecí lhůty, zvýraznila ochranu dlužníka, která je považována za primární cíl práva promlčení.⁵

Promlčecí lhůta má podnítit věřitele k co nejrychlejšímu vymáhání svého nároku, aby byl dlužník chráněn před obtížemi dokazování při své obhajobě a aby si ujasnil, v jakém rozsahu může nakládat s majetkem, který má být zachován.⁶

b) Zájmy věřitele

Promlčecí lhůta musí samozřejmě pamatovat i na zájmy věřitele. Ostatně věřitel – protože má nárok – požívá ústavní ochrany prostřednictvím garance vlastnictví (čl. 14 Grundgesetz – základního zákona neboli německé ústavy).⁷ Každý, komu toto právo svědčí, musí být schopen je vymáhat. To je vyjádřeno i ve výše uvedeném rozhodnutí ESLP,⁸ ačkoli se týkalo jiného základního práva.

Z ústavní ochrany zájmů věřitele vyplývá, že **věřiteli musí být v rámci ostatních účelů promlčení poskytnuta přiměřená lhůta, aby si mohl uvědomit svůj nárok a rozhodnout se o jeho vymáhání.**⁹ Tento ohled na věřitele reflektuje okolnost, že počátek běhu promlčecí lhůty závisí na jeho znalosti (vědomosti), viz § 199 odst. 1 BGB. Nezbytným korektivem je krácení obecné (subjektivní) promlčecí lhůty (§ 195 BGB).¹⁰ To však neznamená, že promlčecí lhůta počíná běžet až ve chvíli, kdy je vymáhání nároku možné bez rizika.¹¹ Navíc, jak ještě objasním, německé právo klade na roveň znalost, resp. vědomost, o škodní události a znalost následné škody. To oslabuje účinnost vědo-

mosti (znalosti) jako korektivu. Pak totiž začíná běžet krátká (tříletá) lhůta ještě předtím, než škoda vznikne.

c) Veřejné zájmy

Konečně je smysl promlčecí lhůty vysvětlován také **veřejným zájmem na brzkém obnovení právního klidu.**¹² Nároky, s jejichž uplatňováním se otálelo, by neměly být příčinou sporů. Na druhé straně v zájmu poškozeného existují objektivní lhůty, které vedou k promlčení nároku v delší lhůtě, neboť poškozený při veškerém úsilí nemusí svůj nárok znát.¹³

V konečném důsledku se může jednat o časové omezení odpovědnosti, které pro extrémně dlouhodobé okolnosti, typicky pokračujících škod, akceptuje právní řád, a tak se může stát, že nárok zaniká dříve, než vznikne (viz též IV).¹⁴

3. Obecná promlčecí lhůta

Diskutovaná problematika pokračujících škod vyniká především na pozadí obecné promlčecí lhůty. Ta se používá pro běžné nároky na náhradu škody, jako jsou škody vzniklé v důsledku dopravních nehod nebo zanedbání lékařské péče, bez ohledu na to, zda mají smluvní, nebo deliktovní povahu.

Abychom pochopili německý přístup k řešení pokračujících škod, je třeba stručně představit fungování „obecné promlčecí lhůty“. **Obecná lhůta se používá vždy, nestanoví-li zákon pro uplatnění nároku zvláštní lhůtu.**

a) Nepravdivosti obecné (subjektivní) promlčecí lhůty

Obecná promlčecí lhůta je v německém právu upravena ve dvou souvisejících ustanoveních (§ 195 a 199 BGB). Nejde o jednu lhůtu, ale o **dvoukolejný systém**. Na jedné straně existuje (subjektivní) lhůta s diferencovaným počátkem svého běhu a na druhé straně jsou upraveny objektivní (maximální) lhůty, které platí, pokud by běh promlčecí lhůty v jednotlivém případě začal příliš pozdě.

Nároky, které podléhají obecné (subjektivní) promlčecí lhůtě, se promlčují po uplynutí tří let (§ 195 BGB). Její běh však počíná až ve chvíli, kdy nárok vznikl a lze předpokládat, že se věřitel o nároku dozvěděl (§ 199 odst. 1 BGB).

Tyto nároky se promlčují nejpozději uplynutím objektivní lhůty, tedy deseti (§ 199 odst. 3, 1, 4 BGB) **nebo třiceti let** (§ 199 odst. 2, 3, 3a BGB) od jejich vzniku, i když se věřitel do té doby o nároku nedozvěděl nebo nárok vůbec nevznikl.

Nebylo by tedy správné tvrdit, že se nárok obecně promlčí do tří let: vědomost (znalost) o něm může být dostupná až roky poté, co nárok vznikl. Nárok na náhradu škody, o kterém se věřitel dozví až v pátém roce od jeho vzniku, se promlčuje až uplynutím osmého roku podle obecné (subjektivní) lhůty. Ust. § 199 odst. 1 dále navazuje na tzv. konečnou promlčecí lhůtu, která nezačíná prvním dnem, ale jednotně až koncem roku, ve kterém byly splněny předpoklady § 199 odst. 1 BGB. Nárok, který vznikne a je znám na začátku roku, se tedy promlčí za téměř čtyři roky (§ 199 odst. 1 BGB).

V případech, kdy je obtížné posoudit nebo prokázat dobu, kdy se věřitel dozvěděl o předpokladech svého nároku, se dlužníkoví poskytuje právní jistota ve formě objektivní lhůty. **U nároků na náhradu újmy na životě, zdraví nebo svobodě činí tato maximální (objektivní) lhůta třicet let** (§ 199 odst. 2 BGB).

5 BGH NJW 2011, 218, 220; Staudinger/Peters/Jacoby, marg. č. 5 před § 194-225; M. Scheff: Modifizierungen der zeitlichen Grenze der Anspruchsverfolgung, Nomos, Baden-Baden 2019, str. 28 a násl.

6 BT-Drucks 14/6040, str. 96; BGH NJW 2011, str. 218, 220; Zur Rolle der Beweisnot im alten Recht, BGHZ 122, 241, 244 = NJW 1993, str. 2054, 2055.

7 BVerfG NJW 2001, str. 2159.

8 Viz pozn. 1.

9 BT-Drucks 14/6040, str. 95; BGH NJW 2014, str. 3713, 3717; NJW 2014, str. 3780, 3783; NJW-RR 2005, str. 1683, 1686.

10 HKK/Hermann, § 194-225, marg. č. 29.

11 208, 210 BGHZ = NJW 2016, str. 629, 633.

12 Viz Spolkový pracovní soud (BAG), NZA 2021, str. 413, marg. č. 48.

13 MüKoBGB/Grothe, 9. vydání 2021, BGB § 194, marg. č. 7.

14 BeckOGK/Piekenbrock, z 1. 8. 2023, BGB § 199, marg. č. 193.

b) Počátek obecné (subjektivní) promlčecí lhůty

Objektivní (maximální) lhůta pro uplatnění nároku na náhradu škody počíná zpravidla běžet událostí, která škodu způsobila, tedy uskutečněním deliktního jednání nebo porušením povinnosti.

Naproti tomu běh obecné (subjektivní) promlčecí lhůty závisí na dvou normativně strukturovaných znacích skutkové podstaty. Na jedné straně jde o znalost (vědomost) a na straně druhé o „vznik“ nároku.

ba) Vědomost (znalost)

Otázku vědomosti zde nebudu do hloubky analyzovat. Takový výklad by si vyžádal samostatný článek. Problematické otázky zahrnují např. vědomost (znalost) mnohdy nejasné právní úpravy, otázky přiřítání, znalosti laiků atd. Zde bych se chtěl zaměřit pouze na stupeň a předmět vědomosti.

Pokud jde o míru vědomosti, v § 199 odst. 1 č. 2 BGB jsou nejprve zmíněny pozitivní znalosti, které však mohou být obtížně prokazatelné. V praxi je proto relevantní „muset vědět“, tedy okamžik, kdy by tuto vědomost (znalost) měl mít věřitel, jestliže by hrubě nedbale nevnímal okolnosti, které měly být každému zřejmé.¹⁵ Tuto hrubě nedbalou nevědomost věřitele musí dlužník prokázat u každé jednotlivé skutečnosti, která zakládá nárok.¹⁶

Vědomost (znalost) věřitele se musí týkat „okolností, které vedly ke vzniku nároku“ a „osoby dlužníka“. „Okolnosti“ znamenají skutečnosti, které vedly ke vzniku nároku. Předpokladem vědomosti (znalosti) není řádné právní posouzení, tedy správné hodnocení¹⁷ protiprávnosti, zavinění škůdce a příslušný kauzální průběh.

Znalost okolností se odlišuje od schopnosti okolností prokázat; pokud věřitel věděl o skutečnostech zakládajících nárok, ale neměl v té době k dispozici žádné důkazy, nevylučuje to předpoklad vědomosti (znalosti). Judikatura nepovažuje pro počátek běhu promlčecí lhůty za nutné, aby byl věřitel schopen bezpečně vymáhat svůj nárok u soudu.¹⁸ Účelem § 199 BGB není zbavit věřitele rizika soudního sporu.¹⁹ Tříletá promlčecí lhůta má zajistit, aby poškozený získal důkazy pro vymáhání svého nároku.²⁰

bb) Vznik nároku

Na závěr vysvětlení klíčových pojmů německého promlčecího práva je třeba upozornit na další zásadní pojem, který je také důležitý pro řešení pokračujících škod. Jde o druhý předpoklad počátku běhu obecné promlčecí lhůty (§ 199 odst. 1 č. 1 BGB). Z pohledu německé právní dogmatiky je poněkud matoucí, že **zákon spojuje počátek lhůty se „vznikem“ nároku.** Je to sporné, protože vznik nároku se tradičně odlišuje od jeho vymahatelnosti. Nárok může např. vzniknout jako právo uzavřením bezpodmínečné kupní smlouvy, ale stane se vymahatelným až dlouho poté, závisí-li splatnost kupní ceny na dodání zboží, fakturaci nebo lhůtě. Promlčecí právo musí odkazovat na tento pozdější okamžik. V opačném případě by mohlo dojít k promlčení nároku ještě před jeho vymahatelností. Judikatura to uznává, a proto nepoužívá § 199 odst. 1 č. 1 BGB doslovně, ale vychází ze splatnosti nároku.²¹

Problém, který zde vzniká, je nakládání s nároky, jejichž právní existence je jasná, ale které věřitel ještě nemůže vyčíslit. Jsou jistě nároky, u kterých judikatura pouze předpokládá, že promlčecí lhůta začíná běžet ve chvíli, kdy má věřitel k dispozici všech-

ny údaje potřebné k uplatnění svého nároku.²² To je logické. Nárok může být splatný, až když je věřiteli jasné, čeho se může domáhat. V obecné právní teorii se dokonce předpokládá, že neurčitý nárok nemůže vzniknout, dokud nebude určitelný.²³

To by mělo platit i pro nároky na náhradu škody. Aby byl nárok na náhradu škody splatný podle obecné právní teorie, musejí existovat nejen okolnosti zakládající nárok (např. porušení povinnosti podle § 280 odst. 1 BGB nebo protiprávní jednání podle § 823 odst. 1 BGB). Ke zjištění odpovědnosti dlužníka za případnou škodu zřejmě nestačí ani splatnost. Naopak musí dojít ke konkrétní škodě, která je objektivně vyčíslitelná.²⁴ V případě úrazu s následkem újmy na zdraví věřitel podle obecné teorie musí obdržet fakturu za ošetření, aby bylo možné předpokládat vznik nároku na náhradu škody ve smyslu § 199 odst. 1 nového znění BGB. Za jakoukoli další škodu vzniklou v důsledku stejného jednání (např. další návštěva lékaře z důvodu pozdější škody) nárok na náhradu škody vznikne pouze v případě, že přibude tato další újma.²⁵

Vycházejí z tohoto modelu mohla by obecná promlčecí lhůta dobře fungovat i v případě náhrady pokračující škody. Věřitel by mohl uplatňovat náhradu pokračující škody, učiní-li tak do tří let. Hranice vynutitelnosti je stanovena objektivní lhůtou. Vzhledem k tomu, že objektivní lhůta v případech škody na zdraví při své délce třiceti let (§ 199 odst. 2 BGB) pokrývá mnoho pokračujících škod, lze dovozovat, že německá promlčecí lhůta postačuje k uplatnění nároku většiny pokračujících škod. Tyto nároky by se staly problematickými pouze v případě, že by škody nastaly po uplynutí objektivní lhůty (viz IV). Skutečnost, že tento závěr je vyjádřen v podmiňovacím způsobu, svědčí o tom, že skutečný právní stav je jiný. **Německá judikatura vyvinula pro tyto případy zvláštní druh práva pro nároky na náhradu škody,** který se od těchto požadavků odchyluje.

III. Princip jednotné škody

Princip jednotné škody byl rozpracován judikaturou ve věcech promlčení nároků na náhradu škody. Postupem času se dalším dovtvářením práva stal jasně definovanou právní kategorií s vlastními předpoklady.

Judikatura k jednotné škodě platí bez ohledu na povahu nároku na náhradu škody.²⁶

15 BT-Drucks 14/6040, str. 108; BGH NZG 2019, 1181, 1182; NJW 2021, str. 3250.

16 F. Eichel, in Soergel: BGB, sv. 2/2, 14. vyd. 2022, § 199 BGB marg. č. 78.

17 BGH NJW 2014, str. 2348, 2350; NJW 2014, str. 3713, 3715; BGHZ 196, 233 NJW 2013, str. 1801, 1802; NJW 1993, str. 2614.

18 BGH NJW 2021, str. 918; NJW 2017, str. 949, 951; GRUR 2017, str. 890, 892; MS 2015, str. 445, 447; NJW 2008, str. 2576, 2579; 145, 358 BGHZ = NJW 2001, str. 885, 886.

19 BGH NJW 2017, str. 949, 951.

20 BGH NJW 2021, str. 918.

21 BT-Drucks 14/7052, str. 180; BGH NJW 2009, str. 587; T. Winkelmann: Der Anspruch, Mohr Siebeck, 2021, str. 356 a nás.

22 BGH NJW 1990, str. 1170, 1171.

23 F. Eichel: Künftige Forderungen, Mohr Siebeck, 2014, str. 49 a nás.

24 Podrobně T. Winkelmann, op. cit. sub 21, str. 444-447.

25 Tamtéž, str. 456-458.

26 Viz RGZ 83, 354, 360 (neoprávněné úkony); BGHZ 50, 21 = NJW 1968, str. 1324, 1325 (smluvní náhrada stavebních vad); NJW 1993, str. 1320, 1321 (odpovědnost advokáta); NJW 1991, str. 2833, 2835 (smluvní odpovědnost za škody).

1. Klíčové pojmy

Pro posouzení, zda „vznikl“ nárok na náhradu škody ve smyslu promlčení dle § 199 BGB, rozlišuje judikatura mezi tzv. prvotní škodou a tzv. následnou škodou. Prvotní škodou je škoda, jež je prvotním důvodem nároku na náhradu škody. Následné škody jsou veškeré další škody, které mají původ ve stejném průběhu události jako prvotní škoda, ale projeví se až později.

Princip jednotné škody znamená, že promlčecí lhůta pro nárok na náhradu škody počíná běžet prvotní škodou a má následky i na nároky z následných škod v rozsahu, v jakém bylo možné je v okamžiku vzniku prvotní škody předvídat.²⁷ Jednotný počátek běhu promlčecí lhůty platí i v případě, že k další škodě dojde až po letech či desetiletích a věřitel o nich nemohl mít dříve žádnou konkrétní vědomost.²⁸

Princip jednotné škody tak způsobuje, že nároky na náhradu škody se považují za vzniklé dříve, než podle obecné právní teorie vzniknou. Ani faktura za ošetření, kterou věřitel dosud neobdržel, ani pokračující škody, které ještě nevznikly, nemohou oddálit počátek promlčecí lhůty, ačkoli věřitel ještě neví, kolik peněz může po dlužníkovi požadovat. Je-li – jak bylo uvedeno výše – na nárok na náhradu pokračující škody nahlíženo jako na individuální nárok na náhradu škody, který vznikne až v průběhu času z události, jež vedla ke škodě, pak **význam principu jednotné škody spočívá v tom, že podrobuje několik nároků jednotně režimu promlčení prvotní škody.** Tato judikatura představuje zvláštní přístup i v jiných ohledech, jak ilustruji níže.

- 27 BGH NJW-RR 2022, str. 740, marg. č. 75; NZG 2017, str. 753, 755; NJW 2018, str. 2056; RGZ 83, 354, 360; BGH MDR 1959, str. 910 = BeckRS 1959, str. 1536; 50, 21 BGHZ = NJW 1968, str. 1324, 1325; NJW 1993, str. 648, 650.
- 28 BGHZ 73, 363, 365 = NJW 1979, str. 1550; NJW 1993, str. 1320 a násl.; VersR 1978, str. 350 (počátek promlčení stanoven okamžikem ztráty držby předmětů přenesených do skladovacího prostoru, kde byly později spáleny, protože podle obecných životních zkušeností není možnost ztráty ještě před jejich spálením v důsledku požáru nebo jiných událostí zcela vyloučena); NJW 2018, str. 2056.
- 29 BGHZ 100, 228, 232 = NJW 1987, str. 1887; NJW 1992, str. 3034; NJW 1993, str. 648, 650; BGHZ 124, 27, 30 = NJW 1994, str. 323; NJW 1996, str. 661, 662; NZG 2018, str. 1301, 1302.
- 30 Staud/Peters/Jacoby, § 199 Rz 33.
- 31 BGHZ 100, 228, 231 = NJW 1987, str. 1887; BGHZ 114, 150, 152 a násl. = NJW 1991, str. 2828; NJW 1993, 648, 650.
- 32 RGZ 153, 101, 107; BGHZ 100, 228, 231 = NJW 1987, str. 1887; NJW 1993, str. 648, 650; NJW 1992, str. 3034; NJW 2017, str. 949, 951; GRUR 2017, str. 890, 892; NZG 2018, str. 1301, 1302.
- 33 RGZ 153, 101, 107; BGHZ 100, 228, 231 = NJW 1987, str. 1887; NJW 1993, str. 1320, 1321. Blíže k tomu Arz: Die Klage auf Feststellung der Schadensersatzpflicht dem Grunde nach, NJW 2020, str. 3364.
- 34 Nemělo by se hovořit o „procesní vykonatelnosti“, protože určovací žalobou nelze dosáhnout exekučního titulu.
- 35 Scholz: JZ 2020, str. 231, 238.
- 36 BGHZ 100, 228, 232 = NJW 1987, str. 1887; NJW 1993, str. 648, 650; WM 2009, str. 1376, 1379.
- 37 Viz BeckOGK/Piekenbrock, 1. 8. 2023, BGB § 194, marg. č. 115.
- 38 St Rspr BGHZ 102, 246, 248 = NJW 1988, str. 1146; NJW 2017, str. 949, 950 a násl.; WM 2015, str. 445, 447; NJW 2011, str. 2427; WM 2008, str. 202, 203; BGHZ 169, 308 = WM 2007, str. 27, 29; NJW-RR 2005, str. 69; NJW 2000, str. 1498, 1500; NJW 1993, str. 2741, 2743; NJW 1990, str. 2808, 2809; NJW-RR 1990, str. 343.
- 39 BGH WM 2015, str. 445, 447; BGHZ 145, 358 NJW 2001, str. 885, 886.
- 40 Op. cit. sub 16, § 199 BGB, marg. č. 87.
- 41 Tamtéž, § 199 BGB, marg. č. 120 s odkazem na judikaturu.

2. Základní prvky jednotné škody

a) Prvotní škoda

Z judikatury vyplývá, že **nárok na náhradu škody je považován za „prvně vzniklý“**. Nemusí existovat jen riziko vzniku škody nebo jeho hrozba. Je tedy třeba postavit najisto, že určité jednání způsobilo újmu.²⁹ K tomu, aby začala běžet promlčecí lhůta, však není potřeba její vyčíslení. Pokud dojde k porušení absolutně chráněných právních zájmů (statků), např. ke škodě na zdraví, znamená to, že prvotní škoda se zpravidla kryje s porušením práva.³⁰ Náhodná zlomenina paže, která vyžaduje ošetření, by byla prvotní škodou, i když výslednou újmu zatím nelze specifikovat. Pokud ke zlomenině paže došlo při nehodě na konci roku 2022 a bude ošetřena až příští rok, promlčecí lhůta pro uplatnění nároku na náhradu škody začne běžet koncem roku 2022, a nikoli koncem roku 2023. Je zřejmé, že **princip jednotné škody předpokládá velmi brzký počátek promlčení.** Také nemusí být jisté, že finanční rozsah újmy zůstane dlouhodobě beze změny.³¹

Jak jsem již uvedl, **není nutné, aby výše prvotní škody byla vyčíslena.**³² Judikatura uvádí, že náhradu lze poprvé uplatnit od uvedeného okamžiku, v krajním případě žalobou na určení povinnosti k náhradě.³³ Tento argument je pozoruhodný. Judikatura se zde odchyluje od procesního chápání splatnosti. Z hlediska hmotného práva není nárok splatný před obdržením faktury za ošetření: kolik peněz by měl věřitel okamžitě požadovat v souladu s § 271 BGB, pokud nezná své výdaje? **Takový budoucí nárok je však již možné uplatnit u soudu prostřednictvím určovacího rozsudku o důvodu nároku.** Otázku, zda dlužník odpovídá, lze tedy vyjasnit ještě před splatností nároku. Judikatura tak ztotožňuje znak skutkové podstaty „vznik nároku“ ve smyslu § 199 odst. 1 BGB s možností procesního uplatnění,³⁴ a nikoli s hmotněprávní splatností.

Je tedy zřejmé, že nedošlo k úplnému sladění hmotněprávní úpravy s procesním právem. Vznik nároku z hlediska promlčení podle judikatury jednotné škody a procesní určitelnost se vždy neshodují:³⁵ chybí-li spolehlivý poznatek, že potenciálně škodlivé chování skutečně vede k prvotní škodě, pak promlčecí lhůta ještě nezačne běžet, i když by již bylo podle § 256 ZPO (civilního řádu procesního) přípustné stanovit povinnost k budoucí náhradě škody.³⁶ Je zřejmé, že německá judikatura zaujímá vlastní přístup k promlčení, ač je to obtížně pochopitelné. Navíc se akceptace možnosti procesního uplatnění neslučuje s hmotněprávní povahou promlčecí lhůty upravené v BGB. **Promlčení není chápáno jako omezení práva podat žalobu, ale spíše jako mez hmotněprávního nároku.**³⁷

Tento výklad znaku skutkové podstaty „vznik nároku“ na náhradu škody pokračuje i na úrovni pojmu vědomosti (znalosti) ve smyslu subjektivního počátku promlčení. Jak již bylo uvedeno, vědomost (znalost) „okolností zakládajících nárok“ je nutná podle § 199 odst. 1 BGB. U nároků na náhradu škody, u nichž se má za to, že vznikly, aniž by byly splatné, postačí, že si je věřitel vědom všech okolností, které jsou nutné k podání určovací žaloby, která sice není bez rizika, ale je dostatečně slibná.³⁸ Aby byla určovací žaloba úspěšná, nemusí poškozený znát všechny podrobnosti o škodní události.³⁹ Musí znát prvotní škodu, ne však její výši.⁴⁰ V případech zanedbání lékařské péče může získání těchto znalostí trvat značnou dobu, pokud pacient zpočátku považuje zásah do svého zdraví (bolest) za přiměřený následek lékařského ošetření a neuvědomuje si, že došlo k zanedbání povinné péče.⁴¹ To může předčasný

účinek judikatury o prvotní škodě silně relativizovat. U dopravních nehod, u kterých je zřejmá protiprávnost, však může tento poznatek existovat již velmi brzy, takže judikatura o prvotních škodách vede právě s přihlédnutím k vědomosti o škodě ke stanovení dosti brzkého počátku běhu promlčecí lhůty.

b) Následné škody

Následné škody se podle zásady jednotné škody promlčují s prvotní škodou. To však platí se dvěma výjimkami.

ba) Výjimka 1: Jednotný sled událostí

Následné škody jsou pouze takové další škody, které vyplývají z téhož jednotného sledu událostí jako prvotní škoda. Zásada jednotné škody se neuplatní, byla-li následná škoda způsobena událostí nezávislou na prvotní události. Dojde-li k více nezávislým úkonům pachatele, počíná promlčecí lhůta běžet samostatně pro škodu způsobenou každým z nich, i když přispívají ke stejné celkové škodě.⁴² V dlouhodobých právních vztazích, ve kterých dochází k vícero porušením povinností, to nevyhnutelně vede k tomu, že judikatura musí objasnit, zda se jedná o více samostatných porušení povinností, či nikoli.⁴³

Příkladem nezávislých jednání jsou opakované obchodní transakce založené stejnou kartelovou dohodou, z nichž každá nezávisle generuje samostatně promlčitelné nároky na náhradu škody.⁴⁴ Nebo několik samostatných konzultací bankovního poradce, v jejichž důsledku zákazník nakupuje cenné papíry poškozující jeho majetek.⁴⁵ Otázka, zda několikeré porušení povinností představuje jedno či více jednání, otevírá prostor pro hodnotící úvahu. V situacích, kdy nejen škoda, ale i skutek je vícenásobný, může judikatura věřiteli také otevřít argumentační „skulinu“ k úniku z konceptu jednotné škody.

bb) Výjimka 2: Předvídatelnost

Princip jednotné škody se neuplatní ani v případě, kdy následná škoda nebyla při uplatnění prvotní škody předvídatelná.⁴⁶ Neměl-li poškozený zřejmý důvod na základě toho, jak se mu prvotní příznaky újmy jevíly, nechat si ohledně možné následné škody poradit, nebo podat určovací žalobu na obranu proti promlčení, neměl by za to, že tak neučinil, být postižen promlčením svého nároku.⁴⁷ Omezení nevyplývá z vědomostní závislosti počátku běhu promlčecí lhůty podle § 199 odst. 1 č. 2 BGB, nýbrž je korektivem směřujícím k *ratio legis* právní úpravy promlčení. Včasné uplatnění nároku musí být pro věřitele ještě únosné.⁴⁸ Dojde-li k nepředvídatelné následné škodě, nárok na její náhradu se nepromlčuje současně s celkovým nárokem. **U takto nepředvídatelných pokračujících škod závisí počátek běhu promlčecí lhůty na tom, kdy se poškozený dozvěděl o následné škodě.** Vyloučení nepředvídatelných následných škod je pochopitelné, ale ve svém důsledku vede ke značnému množství judikatury zabývajících se velmi složitou problematikou předvídatelnosti.⁴⁹ To platí např. v oblasti zdravotnictví, kde není vždy snadné odpovědět, která škoda byla předvídatelná⁵⁰ nebo které kritérium hodnocení (odborníka nebo věřitele) je rozhodující.⁵¹

Literatura mimochodem tvrdí, že výše uvedená výhrada zvláštních promlčecích lhůt, které chtěl zákonodárce záměrně učinit nezávislými na vědomosti o škodě (např. § 197, 200 BGB), zde neplatí.

Instytut jednotné škody by zde měl být v zájmu právní jistoty uplatňován právě v rigidním pojetí, tj. i pro nepředvídatelné škody.⁵²

c) Opakující se plnění (renty) a jednotná škoda

Je třeba rozlišovat mezi promlčením nároků na náhradu škody z důvodu následné škody a promlčením nároků na opakující se plnění. To souvisí s principem jednotné škody nanejvýš nepřímou. Opakující se plnění může vyplývat z nároku na náhradu škody, který podléhá též promlčecí lhůtě, např. pokud má být škoda vypořádána měsíčními platbami renty (důchodu) namísto jednorázové platby (§ 843 odst. 1, 2 BGB). Je pak jasné, že náhrada škody musí být vyplácena průběžně po dlouhou dobu.

Opakující se dávky se promlčují samostatně v okamžiku své splatnosti, obvykle tři roky po splatnosti jednotlivé dávky (§ 195, 199 nebo § 197 odst. 2 BGB). To však předpokládá, že nárok na náhradu škody, ze kterého renty plynou, ještě nezanikl.⁵³ Tento nárok se také nazývá „celkový nárok“ nebo „hlavní nárok“.⁵⁴ To lze ilustrovat na příkladu dopravní nehody, při níž nejprve dojde k lehkému ublížení na zdraví. Až mnohem později se zjistí, že se v důsledku úrazu u poškozeného vyvinula předčasná artróza, a proto mu má být vyplácena renta. Nárok na náhradu újmy zapříčiněné artrózou se promlčuje podle zásady jednotné škody s nárokem na náhradu škody způsobené lehkým ublížením na zdraví, pokud artróza splňuje předpoklady následné škody. Opakující se nároky na rentu vyplývající z tohoto nároku však zanikají samostatně, tj. za tři roky od konce roku, ve kterém je splatný příslušný důchod. Věřitel by měl být upozorněn, že nejprve musí zamezit promlčení celého nároku. Později nesmí ztratit ze zřetele samostatné promlčecí lhůty jednotlivých dávek a musí v případě potřeby zabránit jejich jednotlivému uplynutí.

3. Procesní následky jednotné škody

Princip jednotné škody má důsledky v občanském právu procesním, a to jak pro řízení sporné, tak pro mimosoudní řešení sporů.

42 BGH NJW-RR 2011, str. 842; NJW-RR 2012, str. 111, 112 a násl.; NJW 2015, str. 2956; BKR 2010, str. 118, 119 a násl.; NomosKommentarBGB⁴/Budzikiewicz § 199, marg. č. 44.

43 BGH NJW 2015, str. 3165, 3166; Kranz NVwZ 2018, str. 864, 865.

44 Thole NZKart 2020, str. 227, 228.

45 BGH BKR 2010, str. 118, 119 a násl.; NJW 2012, str. 2113, 2116; NJW-RR 2012, str. 111, 112 a násl.

46 BGH NJW 2020, str. 1514; NZG 2017, str. 753, 755; NJW 2000, str. 861, 862. Odlišně Scholz, JZ 2020, str. 231, 232-237.

47 BGH NJW 2000, str. 861, 862.

48 Scholz JZ 2020, str. 231, 232, 234 a násl.

49 BGH NJW 2000, str. 861, 862, také k tomu, že neexistuje sekundární jednotná škody mezi původně nepředvídatelnými škodami: Pokud dojde k nepředvídatelné následné škodě a později k jiné, která byla v době události, z níž škoda vznikla, stejně nepředvídatelná, pak se tato pozdější následná škoda promlčí zcela samostatně, a to i pokud to bylo předvídatelné v době první následné škody.

50 BGH NJW 1991, str. 973, 974; NJW 1973, str. 702.

51 BGH NJW 2000, str. 861, 862.

52 Scholz JZ 2020, str. 231, 236 a násl. (např. pro nároky plynoucí z úmyslného ublížení na zdraví nebo pro nároky z odpovědnosti za poškození orgánů).

53 BGH NJW 1973, str. 1684.

54 F. Eichel, NJW 2015, str. 3265, 3270 a násl.

a) Sporné řízení

Jak jsme viděli, judikatura ohledně jednotné škody podřizuje následné škody, které vzniknou později, promlčecí lhůtě pro nárok na náhradu prvotní škody. V důsledku toho musí věřitel ve sporu o odpovědnost brzy přijmout opatření, aby zabránil předčasnému promlčení nároku na náhradu škody, a to i s ohledem na jakékoli dosud neznámé následné škody. Důsledkem toho je, že **věřitel je zatížen povinností podat určovací žalobu z titulu jednotné škody**.⁵⁵ Právní zájem žalobce vyplývá z odvrácení promlčení.⁵⁶ Promlčení je určovací žalobou odvráceno, protože **pravomocně přiznané nároky se promlčují až po třiceti letech** (§ 197 odst. 1 č. 3 BGB). Pro tento účinek postačí určení žalobního důvodu bez vyčíslení škody.⁵⁷ Účinek prodloužení promlčecí lhůty se vztahuje jak na škody, které již vznikly v době nabytí právní moci určovacího rozsudku, ale dosud nebyly uplatněny, tak i na budoucí následky, jejichž vznik je zcela nejistý a možná i nepravděpodobný.⁵⁸

Vzhledem k tomu, že promlčecí lhůta ukládá věřiteli povinnost učinit opatření vedoucí ke stavení promlčení, i když ke škodě dojde až mnohem později, může princip jednotné škody fungovat pouze tehdy, pokud soud „nebrzdí“ žalobce tím, že klade nadměrné procesní požadavky na jeho právní zájem na určení a na doložení pravděpodobnosti vzniku škody.⁵⁹ V případech, kdy následnou škodu nelze vyloučit ani po uplynutí více než 30 let, může být nezbytné, aby věřitel podal další určovací žalobu krátce před uplynutím promlčecí lhůty, která je prodloužena na 30 let, pokud se poškozený svého nároku nevzdá. Zde BGH dokonce připouští prolomení zásady *res iudicata* a umožňuje podat tutéž určovací žalobu znovu téměř o 30 let později.⁶⁰ To svědčí o tom, že jednotná škoda je institutem, který vyžaduje podrobnou procesněprávní úpravu a reálně ovlivňuje i německé procesní právo.

Situace se zkomplikuje, pokud již existuje vyčíslitelná prvotní škoda a ta je uplatňována žalobou na plnění. **Žaloba na plnění z titulu náhrady již vzniklé škody nestačí k tomu, aby se zabránilo promlčení následných nároků na náhradu škody.** Účinek žaloby ve formě stavení promlčecí lhůty nebo účinek rozsudku na prodloužení promlčecí lhůty se dotýká pouze příslušného předmětu sporu, tedy v případě nároku na plnění pouze konkrétně vyčíslené škody.⁶¹ Každý, kdo již nárokuje náhradu současně škody,

musí proto – je-li budoucí škoda možná – vedle žaloby na plnění podat i žalobu určovací.⁶² Neučiní-li věřitel toto opatření k prodloužení promlčecí lhůty, jsou nároky na náhradu následných škod, které byly uplatněny až po obecné promlčecí lhůtě nároku na prvotní škodu, promlčeny, i kdyby do té doby nebyly známy. Toto procesní úskalí jednotné škody je podporováno judikaturou.

b) Mimosoudní řešení sporů

Samozřejmě musí existovat také možnost urovnání sporů mimosoudní cestou, zejména pokud je událost zakládající odpovědnost a otázka zavinění nesporná. Zde poslouží **dohoda o prodloužení promlčecí lhůty** (§ 202 odst. 2 BGB), která stranám umožňuje posunout promlčecí lhůtu maximálně na 30 let od počátku zákonné promlčecí lhůty. Tato možnost je však dostupná teprve od roku 2002.⁶³ Po dlouhou dobu fungování německé praxe vypořádávání nároků na principu jednotné škody tato možnost neexistovala. V psaném právu tedy neexistovala žádná možnost dosáhnout smírného závazného řešení otázky promlčení mimo procesní právo. Proto bylo – opět *praeter legem* – při vypořádání náhrady škody vyvinuto tzv. „uznání nahrazující právní titul“ analogicky k tehdejšímu § 218 odst. 1 BGB. V dnešní praxi je toto pravidlo stále nadále používáno, takže lze vycházet z obdoby § 197 odst. 1 č. 3 BGB, tedy ze současného ustanovení, jež nahradilo § 218 BGB ve starém znění.⁶⁴

Podle § 197 odst. 1 č. 3 BGB a někdejšího § 218 odst. 1 BGB se zákonné nároky promlčí za třicet let. **Analogicky se mohou promlčet také za třicet let i mimosoudně uznané nároky.** Takové uznání nahrazující právní titul je lepší než běžné uznání dluhu, které má rovněž dopad na běh promlčecí lhůty. Řádné uznání dluhu totiž vede podle zákona k novému běhu promlčecí lhůty (§ 212 odst. 1 č. 1 BGB). Pokud je relevantní krátká promlčecí lhůta, začne znovu běžet pouze krátká lhůta. To však neposkytuje řešení pro náhradu pokračující škody, protože promlčecí lhůta by brzy znovu uplynula. Naproti tomu „uznání nahrazující právní titul“ mají tu výhodu, že vždy vedou ke třicetileté lhůtě.⁶⁵

Je zřejmé, že judikatura týkající se uznání nahrazujícího právního titulu reflektuje mezery předchozí úpravy. BGH rozhodl, že někdejší § 218 BGB lze obdobně použít na uznání dluhu za následujícího předpokladu: vyžaduje se, aby škůdce uznal závazek plynoucí z jeho odpovědnosti za budoucí škody, a kromě toho jeho vůli předejít tomu, aby poškozený musel podat určovací žalobu.⁶⁶ Uznání tedy musí směřovat k nahrazení soudního rozhodnutí o nároku.⁶⁷ Judikatura se však při výkladu uznání vždy zdráhá takový záměr předpokládat: samotné deklaratorní uznání závazku k náhradě budoucí škody by nemělo postačovat, pokud se dlužník konkrétně nesnažil předejít určovací žalobě poškozeného.⁶⁸ Skutečnost, že taková žaloba je ve skutečnosti při sporných jednáních vždy ve hře, nestačí k domněnce úmyslu se takové žalobě vyhnout.⁶⁹ Nejspolehlivější formulací proto je, že „uznání má účinek určovacího rozsudku“⁷⁰ což je opět značně formalistické. To ukazuje, že i pro mimosoudní řešení sporů je třeba speciálního know-how, aby byla překonána úskalí principu jednotné škody, tedy brzkého promlčení následných škod.

4. Kritika principu jednotné škody

a) Metodologie

Princip jednotné škody se v literatuře setkává s kritikou. Ust. § 199 odst. 1 BGB nerozlišuje podle základu nároku, a proto vy-

55 BGH NJW-RR 2018, str. 1301, 1303 a násl.; kriticky: Staud/Peters/Jacoby, § 199, marg. č. 3; Allg. Zur Klageinstanz als Rechtsfigur Hau, ZZZ 129 (2016), str. 133.

56 BGH NJW-RR 2018, str. 1301, 1303 a násl.; Scholz, JZ 2020, str. 231, 237; Arz, NJW 2020, str. 3364.

57 BGH VersR 1980, str. 927; NJW-RR 1989, str. 215.

58 BGH NJW 1967, str. 562, 563; Scholz, JZ 2020, str. 231, 237.

59 Rozhodnuto BGH NJW-RR 2018, str. 1301, marg. č. 26.

60 BGH NJW 2018, str. 2056, 2057; op. cit. sub 16, § 197 BGB.

61 BGH NJW 1998, str. 1303, 1304.

62 Tamtéž.

63 MüKoBGB/Grothe, 9. vyd. 2021, BGB § 202, marg. č. 1 a násl.

64 Op. cit. sub 16, § 197 BGB, marg. č. 43; AA BeckOGK/Piekenbrock, 1. 8. 2023, BGB § 197, marg. č. 54.

65 U. Haas, X. Schulze, in Festschrift für Griedrich Graf von Westphalen, Otto Schmidt KG, Köln 2010, str. 253, 256 a násl.

66 BGH NJW 1985, str. 791, 792; Frankfurt nad Mohanem ZfSch 2005, str. 334.

67 BGH NJW 1985, str. 791, 792; VersR 1998, str. 1387; VersR 1986, str. 684.

68 BGH NJW 2002, str. 1878, 1880; NJW 1992, str. 2228, 2229; Karlsruhe VersR 2006, str. 251.

69 Koblenz NZV 2012, str. 233 a násl.

70 Oldenburg ZfSch 2014, str. 318.

žaduje jednotný výklad pro jakékoli nároky. Speciální judikatura pro nároky na náhradu škody se proto jeví jako metodicky sporné řešení.⁷¹ Z materiálů k velké reformě promlčení (viz II.1 výše) však vyplývá, že zákonodárce chtěl dodržet do té doby *praeter legem* rozvíjenou zásadu jednotné škody.⁷²

O zákonodárcově vůli „schválit“ toto zvláštní právo na náhradu škody tedy nemůže být pochyb. Princip jednotné škody navíc přijala i německá praxe vypořádávání škod.⁷³

b) Zájmy

Bez specifického principu jednotné škody by bylo možné pokračující škody obcházet. Krátká subjektivní (obecná) lhůta, která je závislá na vědomosti (znalosti) o škodě, zajišťuje, že jakákoli pozdější škoda je vypořádána do tří let od jejího vzniku nebo vědomosti o ní, tedy relativně rychle.

Skutečností, že škoda nastane neočekávaně a na dlužníka se přijde až po dlouhé době, nemůže úprava promlčení zabránit, neboť spočívá v povaze okolností, za které dlužník odpovídá. Pouze maximální lhůty zde umožňují přiměřeně spolehlivé vyčíslení. S ohledem na to vyvstává otázka, proč jednotná škoda vystavuje věřitele riziku, že pokračující škoda zůstane opomenuta.

ba) Případ odpovědnosti bez výrazných prvotních škod

Zastánci principu jednotné škody argumentují tím, že škůdce díky němu získá právní jistotu, aniž by poškozený ztratil možnost uplatnit své nároky. Vzhledem k tomu, že věděl o události, která vedla ke vzniku škody, lze očekávat, že přijme opatření, aby promlčení zamezil.⁷⁴ Tato argumentace je přesvědčivá, pokud je věřiteli znám případ zakládající odpovědnost, z něhož dosud nevznikla významná škoda. Vzhledem k tomu, že pro věřitele neexistuje žádný podnět k zahájení (soudního) sporu, není si dlužník jist, zda jej věřitel vůbec považuje za odpovědného. Bez zásady jednotné škody by § 195 a 199 BGB věřitele nijak nemotivovaly k aktivitě, protože nárok vzniká až vznikem škody, a tedy i počátek promlčení. Věřitel by tak mohl počkat s objasněním otázky odpovědnosti až do vzniku škody. Plynutí času by ztížilo dokazování a právní stav by byl ohrožen časovou nepřehledností, proti níž má promlčecí lhůta působit.⁷⁵ To platí zejména pro základní důvod odpovědnosti, neboť musí být objasněny okolnosti události, která vedla ke vzniku škody. Teprve riziko, že u malé škody poškozený získá malou náhradu, nutí věřitele k tomu, aby si co nejdříve položil otázku, zda považuje dlužníka za odpovědného. **Jednotná škoda podněcuje ke včasnému objasnění události vedoucí k určení odpovědnosti.** Každý, kdo má pocit, že jeho právní zájmy byly nezákonně dotčeny nebo s nimi bylo nezákonně zacházeno, by měl rychle reagovat. To je v souladu s účelem práva promlčení (viz II.2 výše). Výhodou jednotné škody je, že odpovědnost je v případě události, které ji zakládají, rychle objasněna, a nezávisí tak na náhodném vývoji škody.

Existují však i obavy. **Princip jednotné škody je sporný, pokud není zakotven v právním vědomí společnosti.** Ten, komu musí právník říkat, že je třeba si klást otázku odpovědnosti i za maličkosti a nebude se ho sám ptát, spadne do pastí, dojde-li ke škodě mnohem později. Ten, kdo nepodá určovací žalobu, protože se obává rizika soudního sporu vzhledem ke skutečné škodě a nejistotě, zda nějaká pokračující škoda vůbec vznikne, tak nejspíš podá určovací žalobu jen v případě, že má pojištění nákladů práv-

ního zastoupení. V takových případech musí právo umožnit účinné přerušení promlčecí lhůty jinak než prostřednictvím občansko-právního řízení. Jak vážně by se takové obavy měly chápat, je také empirickou otázkou. Vztahují se zejména na případy, kdy ze zjevně protiprávního jednání nejsou zpočátku patrné žádné závažné následky. Dokud jsou takové případy vzácné, jsou obavy spíše menší.

bb) Případ odpovědnosti za značnou prvotní škodu

Na druhé straně, pokud již po škodní události došlo k výrazné prvotní škodě, věřitel nachází motivaci prosadit vypořádání již v rané fázi. Je dostatečně varován a měl by začít jednat. Nastíněná nejistota dlužníka nevyplývá ze zdoluhavého vypořádání škody, ale spíše z pochybností ohledně jejího dalšího vývoje. Za to odpovídá dlužník. Zde opět vyvstává otázka užitečnosti principu jednotné škody, neboť nejasnostem skutkového stavu předchází vypořádáním prvotní škody. Zásada jednotné škody nutí věřitele podat vedle návrhu na náhradu prvotní škody i návrh na určení nebo se snažit o uznání nahrazujícího právního titulu, aby pro případ pokračující škody zůstaly všechny možnosti otevřené. Kdo na to zapomene, riskuje ztrátu náhrady budoucích škod. To se může zdát jako zbytečný formalismus, pokud někdo namítne, že nejistota pro dlužníka je v obou případech stejná, protože nejisté je pouze to, zda dojde k pokračující škodě. Jednou z výhod jednotné škody však může být, že taková opatření nutí věřitele prohlásit, zda považuje řešení prvotní škody za konečné, nebo zda by v případě pokračující škody proti dlužníkovi uplatnil další nároky. **Jednotná škoda nutí věřitele zabývat se otázkou případné pokračující škody, a může tak dát podnět k nalezení právně bezpečného řešení pro vypořádání pokračujících škod.**

Právní řád musí poměřovat výhody jednotné škody s jejími nevýhodami: v případech, kdy nedochází k pokračujícím škodám, jde o zbytečný formalismus.⁷⁶ V případech, kdy dojde k pokračující škodě, s níž strany původně nepočítaly, to může vést k novým sporům o vymezení jednotné škody nebo ke ztrátě práv věřitele. Ztráta věřitelových práv znamená velmi tvrdou sankci. Nicméně jsou zde zadní vrátka: v případě mimořádně závažných a bezprostředně hrožících následných škod se výjimka z principu jednotné škody uznává, protože se dovolává ochrany legitimního očekávání škůdce, které by se vzhledem k následkům jeví jako neúnosné a spíše formální (§ 242 BGB).⁷⁷ Tato výjimka se však neuplatňuje příliš často.

Odhlédneme-li od německého práva, **závisí posouzení institutu jednotné škody také na tom, která promlčecí lhůta se uplatní.** V právních řádech, kde promlčecí lhůta počíná běžet porušením povinnosti nebo škodní událostí, by to bylo pro věřitele přínosem, protože to přinejmenším brání tomu, aby se na nepředvídatelnou škodu vztahovala již běžící promlčecí lhůta. Nakonec je třeba mít na paměti, že **institut jednotné škody je poměrně slo-**

71 Viz T. Winkelmann, op. cit. sub 21, str. 457.

Viz také kritika Staud/Peters/Jacoby, § 199, marg. č. 47 a násl.

72 BT-Drucks 14/7052, str. 180; BGH NZG 2017, str. 753, 755; Dresden, NJW 2020, str. 406, 407; Scholz, JZ 2020, str. 231.

73 Viz např. Jaeger, ZGS 2003, str. 329, 331.

74 Scholz, JZ 2020, str. 231, 232.

75 Viz BAG NZA 2023, str. 757, marg. č. 25.

76 Podobně T. Winkelmann, op. cit. sub 21, str. 458.

77 BGH NJW 1991, str. 973, 974.

žitý a může potenciálně způsobit v hraničních oblastech řadu sporů, které by bez něj nevznikly. V mezinárodních vztazích je jednotná škoda velmi složitou záležitostí z důvodu úzké a specifické souvislosti s procesním právem. Uplatnění německé právní úpravy promlčení u zahraničních soudů tedy nebude vždy snadné, protože dle zásady *forum regit processum* soudy aplikují vlastní procesní právo, které nezná německé spojení jednotné škody s procesním právem, a proto by tento koncept musel být v jednotlivých případech velmi adaptován.

IV. Objektivní lhůty a pokračující škody

Bez ohledu na princip jednotné škody mohou pokračující škody také představovat problémy pro použitelnost objektivních lhůt. Objektivní lhůty, které zbavují věřitele práva podat žalobu dříve, než se dozví o škodě, mohou porušovat Evropskou úmluvu o lidských právech (dále „EÚLP“).⁷⁸ Rozhodnutí ESLP se týkalo uplatnění desetileté promlčecí lhůty vůči újmě na zdraví způsobené azbestem podle předchozí švýcarské úpravy. To je v mezinárodním srovnání extrémně krátká lhůta pro újmy na zdraví.⁷⁹ V německém právu činí objektivní lhůta pro nároky na náhradu škody na základě újmy na životě, těle, zdraví nebo svobodě třicet let od události, která škodu způsobila.

Uznává se, že objektivní lhůta vede ke krácení práv.⁸⁰ Záměrně zasahuje i nároky, které ještě nevznikly, a záměrně ignoruje skutečnost, že věřitel si do té doby svého nároku není vědom. **Objektivní lhůty tedy mají sloužit účelu právního pořádku a právní jistoty.**⁸¹ **Zvláštní objektivní lhůta pro újmu na zdraví také zohledňuje, že pokračující poškození je velmi pravděpodobné a že prodleva mezi událostí, která vyvolala škodu, a škodou samotnou může činit desítky let.**⁸²

Je tedy od počátku zamýšlena jako **kompromis** mezi zájmem poškozeného na zohlednění pokračující škody a zájmem škůdce na právní jistotě. V konečném důsledku by objektivní lhůta měla nejen omezovat existující nároky, ale také chránit údajné dlužníky před neopodstatněnými žalobami.⁸³

Objektivní lhůta však nestanoví absolutní mez pro vypořádání nároků.⁸⁴ Neomezuje tedy všechny nároky na odškodnění, které se týkají škody, k níž dojde později než za třicet let. Rozsudek na určení získaný krátce před uplynutím lhůty může věřiteli po-

skytnout dalších třicet let (§ 197 odst. 1 č. 3, § 201 BGB).⁸⁵ To může být reálné při škodě, která nastane velmi pozdě a u níž existovalo ke konci třiceti let přinejmenším podezření odůvodňující žalobu na určení. ESLP uznal základní legitimitu objektivní lhůty. Poukázal především na zájem dlužníka, pro kterého je po delší době obtížnější se hájit, a veřejný zájem, podle kterého je třeba se vyvarovat toho, aby bylo nutné posuzovat dlouholeté skutečnosti na základě neúčinných důkazů.⁸⁶ To vše nasvědčuje tomu, že objektivní lhůty mají zohledňovat pokračující škody, ale měly by i vyloučit další pozdější škody, ačkoli to vede ke ztrátě práv věřitele.

Je však třeba mít na paměti, že existují i škody, které lze díky vědeckému pokroku i po dlouhé době zpětně „vystopovat“ až ke škodní události, což snižuje potíže s dokazováním.⁸⁷ Pokud by pak dlužník přispěl k tomu, že tato vědomost vyšla najevo teprve velmi pozdě, přesvědčivost objektivní lhůty by se ve světle principu proporcionality poněkud snížila. V hraničních případech se proto hovoří o dalších „seřizovacích šroubech“ promlčecí lhůty, které by věřiteli poskytly východisko. To zahrnuje výjimky z objektivní lhůty: její pozdější počátek až po její stavení po dobu, kdy věřitel nemohl svůj nárok vymáhat.⁸⁸

V. Shrnutí

Podle německé právní úpravy nebrání subjektivní promlčecí lhůta vypořádání pokračujících škod. Počíná běžet teprve od okamžiku, kdy nárok vznikne a věřitel se o ní dozví. Jakmile škoda vznikne v průběhu objektivní lhůty, mohl by věřitel svůj nárok na náhradu uplatnit do tří let.

Od toho se judikatura o jednotné škodě odchyluje v tom, že – zjednodušeně řečeno – nárok na náhradu pokračující škody podléhá promlčecí lhůtě prvotní škody, jde-li o předvídatelnou pokračující škodu.

Princip jednotné škody v německém právu nemá podklad ve znění zákona. Avšak i v „nové“ úpravě promlčení se stále uplatňuje.

V případech škodních událostí bez významné prvotní škody to má tu výhodu, že odpovědnost lze včas rozpoznat. V tomto ohledu jednotná škoda slouží cíli institutu promlčení, kterým je rychlé vyjasnění právní situace v zájmu dlužníka.

V případech škodních událostí, které jsou v důsledku velkých prvotních škod vypořádány dříve, může mít jednotná škoda tu výhodu, že strany motivuje k tomu, aby ve vypořádání zohlednily i případnou pokračující škodu. Nevýhodou jednotné škody je, že může být úskalím pro věřitele.

Jednotná škoda není závislá pouze na hmotněprávním pojetí promlčení, ale také na právu procesním. Pokud je u zahraničních soudů uplatňováno německé právo promlčení, může být nezbytné v jednotlivých případech adaptovat výklad zahraničního procesního práva tak, aby správně odrážel princip jednotné škody.

Objektivní lhůty zpravidla vylučují uplatnění nároku na náhradu i pozdějších škod, protože byly přijaty s ohledem na pokračující škody a jsou chápány jako časové omezení odpovědnosti. Dlouhá objektivní lhůta by měla být zpravidla v souladu s čl. 6 odst. 1 EÚLP; ve zvláštních individuálních případech však může dojít k jeho porušení.⁸⁹ ❀

78 ESLP (viz pozn. 1); op. cit. sub 2, str. 67; R. Korves: *Ewiges Recht? Zur Anspruchsverjährung bei der Haftung für Umwelteinwirkungen*, NVwZ 2015, str. 200.

79 Srov. Lando/Clive/Prüm/Zimmermann: *Principles of European Contract Law*, část III, 2003, str. 193 a také v mezidobí k čl. 128a OR měnicím švýcarské právo.

80 BeckOGK/Piekenbrock, 1. 8. 2023, BGB § 199, marg. č. 193.

81 MüKoBGB/Grothe, 9. vydání 2021, BGB § 194, marg. č. 7.

82 Také k výše uvedenému *Principles of European Contract Law*, část III, 2003, str. 193 a dále; R. Korves, op. cit. sub 78, str. 200.

83 Op. cit. sub 79, str. 194.

84 BGH NJW 2018, 2056, marg. č. 23.

85 Op. cit. sub 16, před § 194-202 BGB, marg. č. 21.

86 ESLP viz pozn. 1, marg. č. 72.

87 Op. cit. sub 2, str. 67, 91.

88 Tamtéž, str. 67, 82 a násl. Pro variantu stavení lhůt R. Korves, op. cit. sub 78, str. 200.

89 Text tohoto příspěvku je přepracovanou formou přednášky, kterou prof. dr. Florian Eichel prezentoval dne 19. 10. 2023 na Fóru Centra právní komparatistiky PF UK. Do češtiny přeložil prof. JUDr. Luboš Tichý za asistence Mgr. Andrey Škopkové a Jakuba Gogely.

Povinnosti podnikatelů při zasílání obchodních sdělení zákazníkům

Autorka v tomto článku podává ucelený pohled na problematiku zasílání obchodních sdělení, a to jak z pohledu předpisů upravujících služby poskytované elektronickými prostředky, tak z pohledu ochrany osobních údajů zákazníků; upozorňuje na některé sporné výklady v této oblasti a snaží se nalézt odpovědi na dosud neřešené otázky.

JUDr. Veronika Bernardinová
působí jako advokátka v AK
Görges & Partners a doktorandka
na Katedře obchodního práva PF ZČU
v Plzni.

Online marketingová činnost tvoří v dnešní době důležitou součást obchodní strategie téměř každého podnikatele, který chce být ve svém oboru úspěšný. Jednou z hlavních forem digitální marketingové komunikace je zasílání obchodních sdělení zákazníkům. Tento postup je spojen s celou řadou povinností, které podnikatelům ukládají příslušné právní předpisy. I přes širokou medializaci problematiky marketingových aktivit v online prostoru, která vyústila v přijetí výkladových stanovisek příslušných orgánů i odborných pracovních skupin, nemá dosud řada podnikatelů dostatečné znalosti o jednotlivých povinnostech, které při propagaci své činnosti musí dodržet. Sankce za jejich porušení přitom mohou dosahovat částek v řádu milionů a pro řadu podnikatelů mohou mít značný dopad do jejich majetkové sféry.

Povinnosti dle předpisů upravujících služby poskytované elektronickými prostředky

Základním pilířem stávajícího regulačního rámce elektronických komunikací je směrnice Evropského parlamentu a Rady 2002/58/ES ze dne 12. 7. 2002 o zpracování osobních údajů a ochraně soukromí v odvětví elektronických komunikací (směrnice o soukromí a elektronických komunikacích), která v čl. 13 upravuje tzv. nevyžádaná obchodní sdělení.

Citované ustanovení bylo do našeho právního řádu transponováno zákonem č. 480/2004 Sb., o některých službách informační společnosti a o změně některých zákonů (dále jen „zákon o některých službách informační společnosti“), který v ust. § 7 upravuje podmínky šíření obchodních sdělení elektronickými prostředky.¹

Obchodní sdělení zasílaná na základě předchozího souhlasu zákazníka

Zákon o některých službách informační společnosti vychází z principu, podle něhož obchodní sdělení mohou být šířena elektronickými prostředky pouze za předpokladu, že uživatel udělil s takovým šířením obchodních sdělení svůj předchozí souhlas.²

Platná právní úprava přitom předpokládá, že souhlas se zasíláním obchodních sdělení bude založen na aktivní činnosti zákazníka spočívající ve vyhledání podnikatele, nikoli na tom, že sám podnikatel bude vyhledávat budoucí zákazníky, kteří by jinak o jeho služby neprojeví zájem, a zasílat jim žádosti o udělení souhlasu se zasíláním obchodních sdělení s cílem propagovat v povědomí veřejnosti svoji značku.

Souhlas se zasíláním obchodních sdělení proto nelze získat prostřednictvím žádosti o jeho udělení, zasílané potenciálním zákazníkům podnikatele. Takovou žádost je nutné považovat za jednu z forem obchodního sdělení, neboť jejím účelem je podpora činnosti podnikatele.³

Na souhlas jako takový je kladena řada požadavků, jelikož jeho prostřednictvím v drtivé většině případů bývá udělen rovněž souhlas se zpracováním osobních údajů zákazníka pro účely zasílání obchodních sdělení. Konkrétní podmínky budou rozebrány v části věnované ochraně osobních údajů zákazníků.

Obchodní sdělení zasílaná bez předchozího souhlasu zákazníka

Bez předchozího souhlasu může podnikatel zasílat obchodní sdělení zákazníkům pouze za předpokladu, že splní podmínky uvedené v ust. § 7 odst. 3 zákona o některých službách informační společnosti.⁴

- 1 Na nevyžádanou komunikaci poskytovanou automatickými systémy volání se vztahuje samostatná právní úprava, konkrétně se jedná o ust. § 95 a 96 zák. č. 127/2005 Sb., o elektronických komunikacích a o změně některých souvisejících zákonů (dále jen jako „zákon o elektronických komunikacích“). Dle ust. § 96 odst. 1 zákona o elektronických komunikacích je zakázáno prostřednictvím sítě nebo služeb elektronických komunikací nabízet marketingovou reklamu nebo jiný obdobný způsob nabídky zboží nebo služeb účastníkům nebo uživatelům, kteří ve veřejném seznamu ve smyslu § 95 citovaného zákona neuvedli, že si přejí být kontaktováni za účelem marketingu. Cílem marketingové reklamy tak mohou být pouze ti uživatelé a účastníci, kteří si to výslovně přejí a svoji vůli aktivně projeví. Dohled nad dodržováním uvedených povinností vykonává Český telekomunikační úřad.
- 2 Jedná se o tzv. „opt-in pravidlo“ – podle něj platí, že nevyjádřím-li svůj výslovný souhlas, platí automaticky můj nesouhlas, tj. „*k čemu se nepřihlásím, to nedostávám*“. Srov. Úřad pro ochranu osobních údajů: Slovníček nejdůležitějších pojmů [online], [cit. 14. 6. 2023], dostupné z: <https://www.uouu.cz/slovnicek-nejdulezitejsich-pojmu/ds-2617>. Souhlas musí být zároveň dostatečně určitý a musí splňovat i další zákonné náležitosti, jinak je neplatný.
- 3 Srov. Úřad pro ochranu osobních údajů: Často kladené otázky k zákonu č. 480/2004 Sb. [online], [cit. 11. 4. 2023], dostupné z: [https://www.uouu.cz/casto-kladene-otazky-k-zakonu-c-480-2004-sb\)ds-5494/archiv=1&p1=3938](https://www.uouu.cz/casto-kladene-otazky-k-zakonu-c-480-2004-sb)ds-5494/archiv=1&p1=3938).
- 4 Jedná se o tzv. „opt-out pravidlo“ – podle něj platí, že nevyjádřím-li výslovný nesouhlas, platí automaticky můj souhlas, tj. „*od čeho se neodhlásím, to dostávám*“. Srov. Úřad pro ochranu osobních údajů:

Jednotlivé podmínky jsou následující:

● **1. Podnikatel je oprávněn zasílat obchodní sdělení bez předchozího souhlasu pouze osobám, které jsou jeho zákazníci, a podnikatel od nich získal jejich elektronický kontakt pro elektronickou poštu v souvislosti s prodejem výrobku nebo služby podle zákonných požadavků ochrany osobních údajů.**

Pokud jde o výklad pojmu zákazník, v praxi v tomto směru mezi odbornou veřejností nepanuje shoda.

Úřad pro ochranu osobních údajů (dále jen „ÚOOÚ“) jej vykládá v užším pojetí, podle něhož je za zákazníka možné považovat jen takové osoby, které s podnikatelem vstoupily v závazkový vztah, tedy uzavřely smlouvu. Pro tyto účely není rozhodné, zda se jedná o úplatný, či bezúplatný vztah. Důvodem pro zavedení této konstrukce je právě existence smluvního vztahu, neboť lze předpokládat, že zákazník v takovém případě nebude považovat obchodní sdělení za obtěžující. Dle názoru ÚOOÚ není možné tímto způsobem oslovovat pouhé potenciální zákazníky.⁵

Oproti tomu Spolek pro ochranu osobních údajů⁶ za zákazníky považuje i potenciální zákazníky, avšak pouze za předpokladu, že projeví jasný a výslovný zájem o konkrétní zboží či služby. Za zákazníky považuje rovněž osoby, které si vytvořily registraci v internetovém obchodě, a to již tímto okamžikem. K naplnění definice pojmu zákazník již není třeba, aby si zde objednaly zboží či služby.⁷

Oba tyto názory mají své opodstatnění. První z nich lépe reflektuje pravidla jazykového výkladu. Ve prospěch širšího pojetí lze pak argumentovat tím, že pokud zákazník učinil konkrétní požadavek, lze předpokládat, že má vážný zájem o uzavření smluvního vztahu, a tedy pro něj nebude obtěžující, když bude podnikatelem informován o akcích na obdobné zboží. Oslovení takového zákazníka za účelem pomoci mu dokončit transakci či vybrat si správný produkt by tak mělo být tolerováno.

● **2. Obchodní sdělení se týkají pouze vlastních obdobných výrobků nebo služeb podnikatele.**

Podnikatel není oprávněn zasílat zákazníkům obchodní sdělení týkající se jeho výrobků či služeb, které nemají žádnou spojitost s plněním dodaným na základě původní smlouvy.

Pokud se bude jednat o podnikatele, který nabízí pouze úzce vymezený okruh zboží⁸ či služeb, bude tento požadavek bez obtíží možné splnit. Podnikatelé, kteří nabízejí širokou škálu zboží či služeb, by se měli řídit spíše restriktivnějším výkladem a postupovat tak, aby jejich jednání nebylo v rozporu se zákonnými požadavky. Pokud budou chtít využít možnost zasílat svým zákazníkům obchodní sdělení bez jejich souhlasu, zpravidla se neobejdou bez sofistikovaného vnitřního informačního systému, jehož prostřednictvím zajistí kategorizaci jednotlivých zákazníků a jejich preferencí.

Slovníček nejdůležitějších pojmů [online], [cit. 14. 6. 2023], dostupné z: <https://www.uoou.cz/slovnicek-nejdulezitejsich-pojmu/ds-2617>.

5 Srov. op. cit. sub 3.

6 Jedná se o organizaci zabývající se otázkami ochrany a zpracování osobních údajů, která sdružuje zájemce o tuto problematiku a profesionály zabývající se zpracováním a ochranou osobních údajů v soukromém podnikání, samosprávě a veřejné správě.

7 Srov. Spolek pro ochranu osobních údajů: Poziční dokument Spolku pro ochranu osobních údajů k užití e-mailových adres a dalších souvisejících údajů pro nabídky zboží a služeb, verze 27. 2. 2019 [online], [cit. 12. 4. 2023], dostupné z: https://www.ochranaudaju.cz/wp-content/uploads/2019/02/stanovisko_obchodni_sdeleni_27022019_final.pdf.

8 Může se jednat např. o prodejce vonných svíček či dětského funkčního oblečení.

9 Srov. op. cit. sub 3.

Stejně tak není přípustné, aby podnikatel tímto způsobem nabízel svým zákazníkům zboží či služby jiných osob, typicky svých obchodních partnerů. Tento postup v praxi bývá výjimkou, podnikatelé jsou v tomto směru se svými povinnostmi zpravidla dobře obeznámeni.

Tolerovat nelze ani případy, kdy podnikatel zneužívá technická sdělení (typicky se může jednat o sdělení banky týkající se výpadku internetového bankovníctví) k zasílání nevyžádaných obchodních sdělení v podobě nabídky produktů či služeb, kterou připojí k technickému sdělení.

● **3. Zákazník má jasnou a zřetelnou možnost jednoduchým způsobem, zdarma nebo na účet podnikatele odmítnout souhlas s takovýmto využitím svého elektronického kontaktu i při zasílání každé jednotlivé zprávy, pokud původně toto využití neodmítl.**

Možnost odmítnout zasílání obchodních sdělení je tedy třeba chápat ve dvou úrovních:

Prvně se jedná o možnost zákazníka odmítnout zasílání obchodních sdělení již v okamžiku poskytnutí jeho osobních údajů. Forma odmítnutí není zákonem stanovena, v praxi bývá řešena v podobě tzv. zaškrtačkových okének. ÚOOÚ jako vhodnou variantu uvádí užití takového okénka, ve kterém je uveden text „*nepřeji si zasílat obchodní sdělení*“. Uživatel jeho zaškrtnutím může uplatnit své právo odmítnout zasílání obchodních sdělení.⁹

V praxi je možné se setkat i s dalšími variantami, nejčastěji se jedná o zaškrtačkové okénko obsahující text „*přeji si být informován o novinkách*“.

Dále je třeba umožnit zákazníkům odmítnout zasílání obchodních sdělení v každém jednotlivém sdělení.

V právní teorii i praxi je obecně přijímáno řešení, kdy je v zápatí e-mailu umístěn odkaz, jehož prostřednictvím je možné se od zasílání obchodních sdělení tzv. „odhlásit“. Nejčastější podoba takového odkazu zní. „*Pokud si nadále nepřejete dostávat obchodní sdělení, klikněte zde*“ či „*Ze zasílání obchodních sdělení se můžete odhlásit zde*“.

Pomocí proklikávacího odkazu je zákazník přesměrován do webového rozhraní, kde je umístěno zaškrtačkové okénko, jehož zaškrtnutím se zákazník z odběru obchodních sdělení odhlásí. Tento postup je v souladu se smyslem a účelem zákonné úpravy.

V praxi pak často dochází k tomu, že podnikatelé možnost odhlášení od zasílání obchodních sdělení spojují s určitou formou dotazníku, jehož prostřednictvím má zákazník uvést důvod, proč o zasílání dalších obchodních sdělení nemá zájem.

Zde je namístě zhodnotit, zda tento postup nepřesahuje meze zákonné úpravy, zejména ve vztahu k povinnosti podnikatele umožnit zákazníkovi odmítnout zasílání obchodních sdělení jednoduchým způsobem. Dle názoru autorky je v tomto případě třeba rozlišit tři situace:

V první z nich je zákazníkovi umožněno odmítnout zasílání obchodních sdělení v úvodu samotného webového rozhraní s tím, že dotazník je v tomto případě jen jakýmsi volitelným doplňkem, který zákazník může a nemusí vyplnit, přičemž jeho umístění není pro zákazníka obtěžující. Vůči takovému postupu dle názoru autorky nelze mít výhrady.

Jiná situace dle názoru autorky nastává v případě, kdy dotazník představuje stěžejní část webového rozhraní a zákazník musí vyvinout neadekvátní úsilí k tomu, aby se přes něj dostal k okénku umožňujícímu odhlášení od zasílání obchodních sdělení. V takovém případě lze mít důvodné pochybnosti o tom, zda takový postup koresponduje s požadavkem na umožnění jednoduchého odmítnutí zasílání obchodních sdělení.

Ve třetím případě podnikatel možnost odmítnout souhlas se zasíláním obchodních sdělení podmíní vyplněním dotazníku s důvody pro jeho odmítnutí. Taková varianta zjevně nesplňuje zákonné požadavky pro odmítnutí obchodních sdělení.

Byť varianta s odkazem na webové rozhraní určené pro odmítnutí souhlasu se zasíláním obchodních sdělení je v praxi velmi rozšířená, pro některé, zejména drobné podnikatele, může být obtížné tuto variantu, která je zpravidla spojena s potřebou obstarat příslušné softwarové řešení, zajistit. Je proto třeba posoudit, jaké možnosti takový podnikatel má. Odborná veřejnost se přiklání k tomu, že za dostačující řešení lze považovat formu e-mailové námitky zasláné na e-mailovou adresu podnikatele.¹⁰

Požadavky na obsah, označení a odesílání obchodních sdělení

Požadavky na obsah, označení a odesílání obchodních sdělení jsou upraveny v ust. § 7 odst. 4 zákona o některých službách informační společnosti.

Uvedené požadavky ve vztahu jak na obchodní sdělení zasílaná na základě předchozího souhlasu zákazníka, tak na obchodní sdělení, u nichž zákonná úprava předchozí souhlas zákazníka nevyžaduje.

Tyto požadavky jsou trojího charakteru:

- **Prvně se jedná o způsob označení obchodních sdělení, která musí být zřetelně a jasně označena jako obchodní sdělení.** ÚOOÚ jako příklad vhodných označení uvádí pojmy: „newsletter, novinky, akce, sleva“. V této souvislosti je zásadní, aby název, ze kterého je zřejmé, že se jedná o obchodní sdělení, byl uveden buď v rámci e-mailové adresy podnikatele, nebo v předmětu e-mailové zprávy. Pouze tak má zákazník možnost rozhodnout se, zda e-mail otevře, či s ním naloží jiným způsobem.¹¹

- **Dále takové obchodní sdělení nesmí skrývat nebo utajovat totožnost odesílatele, jehož jménem se komunikace uskutečňuje.** V praxi to znamená, že obchodní sdělení musí obsahovat jednoznačnou identifikaci podnikatele, v jehož prospěch je obchodní sdělení zasíláno. Uvedené údaje je třeba uvést přímo v textu obchodního sdělení, za nepřijatelné jsou považovány případy, kdy zákazník musí zjišťovat totožnost takové osoby prostřednictvím různých prokliků na obchodní podmínky, nehledě na případné bezpečnostní riziko s tímto postupem spojené.¹²

- **Poslední z požadavků se týká zákazu zasílat obchodní sdělení bez platné adresy,** na kterou by mohl adresát přímo a účinně zaslat informaci o tom, že si nepřeje, aby mu byly obchodní informace odesílatelem nadále zasílány.

Citované ustanovení lze dle názoru autorky vykládat dvojnásobným způsobem. Podle prvního z výkladů je možné, aby zákazník odpověděl přímo na e-mailovou adresu, z níž mu bylo obchodní sdělení zasláno.

Dle názoru autorky nelze vyloučit ani postup, kdy bude obchodní sdělení obsahovat zřetelný údaj o e-mailové adrese, na niž lze odmítnutí souhlasu zaslat, přičemž tato adresa nemusí být totožná s adresou, ze které bylo obchodní sdělení zasláno.

Nepřijatelné budou naopak případy, kdy obchodní sdělení bude obsahovat poučení o možnosti odmítnout zasílání obchodních sdělení e-mailem, ale nebude již obsahovat e-mailovou adresu, kterou lze pro tyto účely využít, přičemž e-mailová adresa odesílatele nebude umožňovat zasílání odpovědí.¹³

Tolerovat jistě nelze ani různé „triky“ v podobě technické ne-

možnosti odmítnout zasílání obchodních sdělení např. v podobě elektronického tlačítka určeného k odmítnutí obchodních sdělení, které po kliknutí nahlásí chybu spojení.

Sankce za porušení povinností

Obecným orgánem dozoru nad dodržováním povinností při šíření obchodních sdělení je ÚOOÚ,¹⁴ není-li dozor svěřen jiným orgánům.¹⁵

Zákon o některých službách informační společnosti v § 11 odst. 2 upravuje přestupky právnických nebo podnikajících fyzických osob. **Tyto osoby se dopustí přestupku tím, že hromadně nebo opakovaně šíří elektronickými prostředky obchodní sdělení:**

1. bez souhlasu adresáta,
2. neoznačené jasně a zřetelně jako obchodní sdělení,
3. skrývající nebo utajující totožnost odesílatele, jehož jménem se komunikace uskutečnila,
4. neobsahující platnou adresu, na niž by adresát mohl odeslat žádost o ukončení takové komunikace, nebo
5. bez toho, že by zákazníkovi poskytly možnost jasně, zřetelně, jednoduchým způsobem, zdarma nebo na svůj účet udělit či odmítnout souhlas s využitím jeho elektronického kontaktu při zaslání každé jednotlivé zprávy.

Zatímco jednotlivé skutkové podstaty v praxi zpravidla nebudou vzbuzovat zásadní pochybnosti, u pojmů „hromadně“ nebo „opakovaně“ je situace odlišná. S ohledem na možné interpretační obtíže ÚOOÚ poskytl veřejnosti návod, jak v tomto případě postupovat.¹⁶

Oba pojmy je dle názoru ÚOOÚ předně nutné vykládat ve světle korektivu společenské škodlivosti, kterou vykazuje jednání příslušného podnikatele. Za jedno z hlavních kritérií ÚOOÚ považuje počet doručených stížností, který mj. rozhoduje o tom, jaký postup bude vůči podnikateli uplatněn, tj. zda bude v první fázi postačující výzva k uvedení činnosti do souladu se zákonnou úpravou, nebo bude nutné přistoupit k provedení kontroly.

Pokud se jedná o výklad uvedených pojmů z pohledu četnosti závadného jednání, opakovanost šíření obchodních sdělení spočívá v rozeslání obchodních sdělení více než jednou, a to ve vztahu k vícero zákazníkům. Oproti tomu opakované zaslání obchodního sdělení pouze jednomu zákazníkovi podmínky pro opakovanost nenaplní.

Pojem hromadnost pak spočívá v jednorázovém odeslání obchodních sdělení na více e-mailových adres, přičemž žádný právní předpis nestanoví minimální hranici pro jeho naplnění. ÚOOÚ dovozuje, že **by se mělo zpravidla jednat o nižší desítky případů.**

V této souvislosti je třeba zdůraznit, že k naplnění skutkové podstaty některého z uvedených přestupků postačí, že se podnikatel

¹⁰ Op. cit. sub 3.

¹¹ Srov. tamtéž.

¹² Tamtéž.

¹³ Jedná se o tzv. no reply, noreply či no-reply e-maily, tedy takové e-maily, na něž nelze odpovědět.

¹⁴ Srov. § 10 odst. 1 písm. a) zákona o některých službách informační společnosti.

¹⁵ Např. Českému telekomunikačnímu úřadu dle zákona o elektronických komunikacích.

¹⁶ Srov. op. cit. sub 3.

dopustí jedné z uvedených forem jednání, tedy obchodní sdělení v rozporu s právními předpisy zašle hromadně, nebo opakovaně.

Pozornost je nutné věnovat i výši možných sankcí, které lze za takové jednání uložit. Za spáchání některého z vymezených přestupků může být podnikateli uložena pokuta až do výše 10 000 000 Kč.¹⁷

Povinnosti dle právních předpisů na ochranu osobních údajů

Oblast zpracování osobních údajů je upravena v nařízení Evropského parlamentu a Rady (EU) 2016/679 ze dne 27. 4. 2016 o ochraně fyzických osob v souvislosti se zpracováním osobních údajů a o volném pohybu těchto údajů a o zrušení směrnice 95/46/ES (obecné nařízení o ochraně osobních údajů), (dále jen „nařízení GDPR“) a dále v tzv. adaptačním zákoně, který blíže upřesňuje některá ustanovení nařízení GDPR či upravuje některé instituty obsažené v GDPR odchýlně.¹⁸ Tímto předpisem je zákon č. 110/2019 Sb., o zpracování osobních údajů.

Jelikož podnikatel v souvislosti se zasíláním obchodních sdělení zpracovává osobní údaje zákazníků, je povinen postupovat v souladu se shora uvedenými předpisy a dodržovat povinnosti zde uvedené. V opačném případě mu hrozí značné sankce.

V této souvislosti je třeba připomenout, že **oblast ochrany osobních údajů představuje samostatnou oblast povinností, které je podnikatel povinen dodržet vedle povinností uložených mu zákonem o některých službách informační společnosti.**

Zatímco zákon o některých službách informační společnosti se vztahuje na obchodní sdělení zasílaná fyzickým i právnickým osobám, předpisy týkající se zpracování osobních údajů poskytují ochranu pouze živým fyzickým osobám.

Rozsah zpracovávaných osobních údajů

Primárně lze uvést, že hlavním a zásadním údajem potřebným pro účely zasílání obchodních sdělení je **e-mailová adresa zákazníka.**

Dle názorů odborné veřejnosti mezi další osobní údaje, které pro tyto účely může podnikatel zpracovávat, patří jméno a příjmení zákazníka, jeho věk, příp. nákupní historie.¹⁹

Se zpracováním osobních údajů pro účely zasílání obchodních sdělení je v praxi často spojeno automatizované profilování osob-

ních údajů zákazníků, které může být spojeno se zvláštními postupy dle nařízení GDPR – zejména v podobě provedení analýzy rizik a posouzení vlivu na ochranu osobních údajů.

Zejména u menších obchodníků, kteří pro účely marketingu zpracovávají omezené množství osobních údajů, **nebude profilování osobních údajů zákazníků dle názoru autorky podléhat posouzení vlivu na ochranu osobních údajů.**

Tento závěr lze dovodit mj. z výkladové praxe ÚOOÚ, podle níž se mezi operace, které tomuto posouzení nepodléhají, řadí mj. takové zpracování (operace zpracování) spojené s jednotlivou návštěvou zákazníka na webové stránce správce, a to včetně profilování zákazníka založeného na jeho výběru položek či zobrazování položek z nabídky zboží, výrobků a služeb umístěných na webové stránce správce. V rámci tohoto zpracování nedochází dle názoru ÚOOÚ ke zpracování zvláštních kategorií osobních údajů, údajů vysoce osobní povahy a nedochází k zaměření zpracování osobních údajů na ohrožené subjekty údajů jako samostatnou cílovou skupinu.²⁰

Zpracování údajů o nákupní historii zákazníka bude mít jistě svůj význam při hodnocení toho, jaká obchodní sdělení je možné takovému zákazníkovi zasílat.

Jelikož zasílání obchodních sdělení bude často spojeno se zákazníky, kteří si u podnikatele vytvořili tzv. uživatelský účet, je namístě připomenout, že v takovém případě se uplatní rovněž příslušná ustanovení upravující tzv. „online souhlas“ vyžadovaný právními předpisy při poskytování služeb informační společnosti v podobě vytváření uživatelských profilů a s tím spojeným shromažďováním osobních údajů dětí.

Souhlas se zpracováním osobních údajů pro tyto účely může v souladu s čl. 8 nařízení GDPR udělit dítě od 16. roku věku, pokud si jednotlivé členské státy nestanoví zákonem věk nižší. Česká republika této možnosti využila a shora citovaným zákonem o zpracování osobních údajů snížila hranici předvídanou nařízením GDPR na 15 let.²¹

Pokud je dítě mladší, je zpracování jeho osobních údajů zákonem pouze tehdy a do té míry, pokud byl tento souhlas vyjádřen nebo schválen osobou, která vykonává rodičovskou zodpovědnost k dítěti.²²

Zpracování osobního údaje v podobě věku zákazníka tak má zásadní dopady do této oblasti, neboť jeho prostřednictvím může podnikatel rozlišit evidenci zákazníků, u nichž je vyžadován rovněž souhlas rodiče (či jiné osoby vykonávající k dítěti rodičovskou zodpovědnost).

Právní základ zpracovávaných osobních údajů

V tomto případě je třeba rozlišovat mezi dvěma základními případy.

Prvně se jedná o zasílání obchodních sdělení stávajícím zákazníkům, které není podmíněno jejich souhlasem, a dále se jedná o případy, kdy je zasílání obchodních sdělení možné výhradně na základě uděleného souhlasu.²³

Zpracování osobních údajů na základě tzv. oprávněného zájmu

Uvedená kategorie v zásadě pokrývá případy předpokládané u ust. § 7 odst. 3 zákona o některých službách informační společ-

17 Jednou z nejvyšších uložených sankcí byla pokuta ve výši šesti milionů korun, kterou ÚOOÚ vyměřil společnosti zabývající se prodejem ojetých automobilů za opakovaná nevyžádaná rozesílání obchodních sdělení. V rámci reklamní kampaně uvedené společností bylo obdesláno téměř 500 tisíc adresátů, přičemž kontrolovaná společnost nebyla schopna prokázat konkrétně udělené souhlasy dotčených adresátů.

18 Tam, kde to nařízení připouští.

19 Srov. op. cit. sub 7.

20 Srov. Úřad pro ochranu osobních údajů: Seznam druhů operací zpracování (ne)podléhajících požadavku na posouzení vlivu na ochranu osobních údajů, verze 1.0 [online], [cit. 2023-10-7], dostupné z: chrome-extension://efaidnbmnnnibpcajpcglclefndmkaj/https://www.uoou.cz/assets/File.ashx?id_org=200144&id_dokumenty=38940.

21 Některé země ponechaly hranici 16 let (např. Slovensko).

22 V praxi se tak děje zpravidla pomocí tzv. ověřovacích e-mailů.

23 Jedná se o dva nejčastější právní základy pro zpracování osobních údajů v souvislosti se zasíláním obchodních sdělení, které v praxi naprosto převažují.

nosti, kdy může podnikatel při splnění zákonem vymezených podmínek zasílat obchodní sdělení svým zákazníkům i bez jejich souhlasu.

V právní teorii se pro tento postup vžil termín „přímý marketing“. S tímto termínem pracují i právní předpisy, konkrétně recitál 47 nařízení GDPR, který výslovně stanoví, že „*zpracování osobních údajů pro účely přímého marketingu lze považovat za zpracování prováděné z důvodu oprávněného zájmu*“.

V případě přímého marketingu lze tedy vycházet z toho, že právním základem pro zpracování osobních údajů je **oprávněný zájem podnikatele dle čl. 6 odst. 1 písm. f) nařízení GDPR**, podle něhož je „*zpracování osobních údajů zákonné, je-li nezbytné pro účely oprávněných zájmů příslušného správce či třetí strany, kromě případů, kdy před těmito zájmy mají přednost zájmy nebo základní práva a svobody subjektu údajů vyžadující ochranu osobních údajů, zejména pokud je subjektem údajů dítě*“.

Nařízení GDPR případy využití oprávněného zájmu jakožto jednoho z právních důvodů zpracování osobních údajů spojuje s relevantním vztahem mezi subjektem údajů (v tomto případě zákazníkem) a správcem (tedy podnikatelem) s tím, že existenci oprávněného zájmu je třeba posoudit vždy s přihlédnutím ke konkrétním okolnostem příslušného zpracování. Zásadní je přitom zhodnotit, zda subjekt údajů může v okamžiku a v souvislosti se shromažďováním jeho osobních údajů důvodně očekávat, že ke zpracování jeho osobních údajů pro uvedený účel může dojít.

Zpracování osobních údajů na základě souhlasu zákazníka

V případě, že nebudou naplněny podmínky pro zpracování osobních údajů pro účely tzv. přímého marketingu, je možné osobní údaje zákazníků zpracovávat za účelem zaslání obchodních sdělení pouze na základě jejich souhlasu.

Je třeba zdůraznit, že tento postup přichází v úvahu až v případě, že skutečně nejsou naplněny důvody pro zpracování osobních údajů na základě oprávněného zájmu. V praxi toto hodnocení často působí problémy, neboť řada správců osobních údajů se domnívá, že ve všech případech jimi prováděného zpracování je potřeba souhlas subjektu údajů.

Tento přístup často vede k tomu, že správci osobních údajů vyžadují souhlas subjektu se zpracováním osobních údajů i v případech, kdy je dán jiný zákonný důvod pro jejich zpracování.

Takové řešení nelze považovat za správné, neboť souhlas se zpracováním osobních údajů je třeba chápat v kontextu jeho subsidiarity. Pokud existuje jiný důvod pro zpracování osobních údajů, je třeba je zpracovávat na základě takového důvodu, nikoli na základě souhlasu subjektu údajů.

Za těchto okolností je souhlas nadbytečný a jeho získávání je považováno za obtěžující pro subjekty osobních údajů.

S ohledem na výše uvedený princip je třeba doporučit, aby podnikatelé, kteří zamýšlejí zasílat svým zákazníkům obchodní sdělení, nejprve pečlivě zhodnotili, zda za daných okolností nejsou dány důvody pro využití tzv. přímého marketingu. Teprve pokud dospějí k závěru, že nikoli, mohou se zaměřit na získání souhlasu zákazníků se zpracováním osobních údajů pro účely zaslání obchodních sdělení.

Dále je potřeba dbát na to, aby souhlas splňoval všechny podmínky stanovené v čl. 4 odst. 11 nařízení GDPR, podle něhož musí

být svobodným, konkrétním, informovaným a jednoznačným projevem vůle, kterým subjekt údajů dává prohlášením či jiným zjevným potvrzením své svolení ke zpracování svých osobních údajů.

Podmínka svobodného udělení souhlasu je spojována s požadavkem dobrovolnosti, kdy zákazník nesmí být k jeho udělení žádným způsobem nucen, jeho udělení nelze ani žádným způsobem podmiňovat.

Požadavek konkrétnosti je naplněn tím, že souhlas je udělen ke konkrétnímu účelu zpracování, v posuzovaném případě pro účely zaslání obchodních sdělení. Zásadně není možné formulovat účel zpracování osobních údajů příliš obecným a vágním způsobem ve snaze rozšířit si možnosti pro zpracování osobních údajů.

Má-li být souhlas udělen jednoznačně, je třeba naplnit podmínku aktivního projevu vůle zákazníka např. v podobě zaškrtnutí elektronického zaškrtačacího políčka, nebo opatření příslušného formuláře podpisem zákazníka. Není přípustné využívat již předvyplněných zaškrtačacích políček, byť je tento postup v praxi dosud poměrně častý.

Poslední z požadavků se týká informovanosti subjektu údajů. V praxi to znamená, že je nutné zákazníkovi před udělením souhlasu poskytnout informace potřebné k tomu, aby se zákazník rozhodl, zda souhlas se zpracováním svých osobních údajů podnikateli udělí. Co se týče rozsahu takových informací, lze odkázat na výkladová stanoviska Evropského sboru pro ochranu osobních údajů,²⁴ konkrétně Pokyny 05/2020 k souhlasu podle nařízení GDPR,²⁵ kde jsou stanoveny minimální požadavky na informovanost subjektu údajů.

Podle těchto požadavků musí podnikatel poskytnout zákazníkovi před udělením souhlasu se zpracováním osobních údajů alespoň tyto informace:

1. údaje o totožnosti podnikatele jakožto správce osobních údajů,

24 Jedná se o nezávislý evropský subjekt, který byl zřízen na základě nařízení GDPR a jehož hlavním úkolem je přispívat k jednotnému uplatňování pravidel ochrany údajů v celé Evropské unii.

25 European Data Protection Board: Guidelines 05/2020 on consent under Regulation 2016/679 Version 1.1 Adopted on 4 May 2020, [online], European Data Protection Board, Brussels [cit. 15. 4. 2023], dostupné z: https://edpb.europa.eu/sites/default/files/files/file1/edpb_guidelines_202005_consent_en.pdf.

4. 4.

9.00–15.00

5 190 Kč
6 280 Kč s DPH

**BECKAKADEMIE
SEMINÁŘE**

SEMINÁŘ: Spory vyplývající z dědického práva

Prague Marriott Hotel

Přednáší soudce Okresního soudu v Přerově
JUDr. Adam Talanda, Ph.D.
a notář a přednášející na Justiční akademii
JUDr. Filip Plašil

2. údaje o účelu, pro který podnikatel osobní údaje zákazníka zpracovává,
3. informace o právu zákazníka udělený souhlas odvolat,
4. informace o použití osobních údajů k automatizovanému rozhodování, dochází-li k němu,
5. informace o případných rizicích spojených s předáváním osobních údajů v důsledku absence rozhodnutí o přiměřenosti a vhodných zárukách, specifikovaných v čl. 46 nařízení GDPR.

V této souvislosti je třeba doplnit, že souhlas se zpracováním osobních údajů nemusí být písemný.

Tím není dotčena povinnost podnikatele prokázat, že mu zákazník souhlas se zpracováním osobních údajů pro účely zaslání obchodních sdělení udělil a že tento souhlas splňoval veškeré náležitosti. Za účelem splnění této povinnosti je zpravidla třeba využít vhodného softwarového řešení majícího příslušné funkce, jež umožňují uchování potřebných informací.

Informační povinnosti podnikatele vůči zákazníkům

Bez ohledu na skutečnost, zda jsou osobní údaje zákazníků pro účely zaslání obchodních sdělení zpracovávány na základě oprávněného zájmu podnikatele, nebo souhlasu zákazníka, je podnikatel povinen splnit vůči zákazníkovi svoji informační povinnost, jak je stanovena v čl. 13 nařízení GDPR. Zde uvedené povinnosti se vztahují na oba právní základy zpracování s drobnými odchylkami, které budou rozebrány v tomto textu dále.

Obligatorní informace, s nimiž je podnikatel povinen zákazníka nejpozději v okamžiku získání jeho osobních údajů seznámit, jsou stanoveny v **čl. 13 odst. 1 nařízení GDPR**.

V první řadě je podnikatel povinen poskytnout zákazníkovi údaje o své totožnosti spolu se svými kontaktními údaji. V praxi se jedná zpravidla o jméno a příjmení podnikající fyzické osoby či název společnosti v případě právnické osoby, adresu sídla, IČO a případné údaje o zápisu podnikatele – právnické osoby v obchodním rejstříku, dále e-mailová adresa a telefon a, je-li to relevantní, adresa webových stránek. To platí i pro případného zástupce podnikatele. Má-li podnikatel povinnost jmenovat pověřence pro ochranu osobních údajů, sdělí zákazníkovi rovněž kontaktní údaje této osoby.

Další informací, kterou je podnikatel povinen zákazníkovi sdělit, je **informace o účelu zpracování a právním základu pro zpracování**. V posuzovaném případě bude účelem zpracování zaslání obchodních sdělení zákazníkovi. Právním základem může být oprávněný zájem podnikatele či souhlas zákazníka, jak je v podrobnostech uvedeno v tomto textu shora. V případě, že je právním základem oprávněný zájem podnikatele, je nutné jej blíže specifikovat. Oprávněným zájmem je v tomto případě přímý marketing.

Mezi povinné informace dále patří **údaj o příjemcích nebo kategoriích příjemců osobních údajů**. Příjemce je nutné chápat jako fyzickou nebo právnickou osobu, které jsou osobní údaje po-

skytnuty, přičemž nařízení GDPR mezi příjemce řadí i orgány veřejné moci. Výjimkou jsou ty orgány veřejné moci, které mohou získávat osobní údaje v rámci zvláštního šetření v souladu s právem členského státu, v případě ČR se bude jednat o ÚOOÚ. V případě zpracování osobních údajů budou typickými příjemci externí dodavatelé softwarových služeb, kteří pro podnikatele zajišťují zpracování databáze zákazníků.²⁶

Poslední z uvedených informací se týkají **případného úmyslu podnikatele předat osobní údaje do třetí země nebo mezinárodní organizaci** a s tím spojené existence či neexistence rozhodnutí Evropské komise o odpovídající ochraně a ve vybraných případech předání rovněž odkaz na vhodné záruky a prostředky k získání kopie těchto údajů nebo informace o tom, kde byly tyto údaje zpřístupněny. V naší posuzované věci sem budou spadat zejména případy, kdy podnikatel využívá cloudových služeb ve třetí zemi.

Další oblast informačních povinností je stanovena v **čl. 13 odst. 2 nařízení GDPR**. Zatímco první okruh informací, jak jsou specifikovány shora, je podnikatel povinen sdělit zákazníkovi vždy, v tomto případě se informační povinnost na podnikatele vztahuje jen tehdy, jsou-li takové informace nezbytné pro zajištění spravedlivého a transparentního zpracování a zákazník je dosud nemá.

První z této kategorie je **povinnost informovat zákazníka o době, po kterou budou osobní údaje uloženy, a nelze-li ji určit, o kritériích pro její stanovení**. Maximální možná délka zpracování osobních údajů pro marketingové účely není stanovena, odborné názory se kloní k tomu, že vzhledem k tomu, že zákazník má v každém jednotlivém sdělení možnost jeho zaslání odmítnout, není třeba toto zpracování časově omezovat. Výjimku představují údaje o konkrétní nákupní historii zákazníka, které by neměly být zpracovávány po nepřiměřeně dlouhou dobu.²⁷

Další informační povinnosti podnikatele se vztahují k právům zákazníka, která zákazníkovi v souvislosti se zpracováním osobních údajů náleží. Jedná se o právo na přístup k osobním údajům týkajícím se zákazníka, jejich opravu nebo výmaz, popř. omezení zpracování, a právo na přenositelnost údajů. Tato práva náleží zákazníkům bez ohledu na právní základ zpracování jejich osobních údajů.

V případě přímého marketingu, kdy je právním základem zpracování oprávněný zájem podnikatele, **má zákazník právo vznést kdykoli námitku proti zpracování osobních údajů**, které se ho týkají, pro tento marketing.²⁸ Na toto právo musí být zákazník výslovně upozorněn nejpozději v okamžiku první komunikace. Informace o právu vznést námitku proti zpracování osobních údajů pro účely přímého marketingu musí být uvedeny zřetelně a odděleně od jakýchkoli jiných informací.

V případě zpracování osobních údajů na základě souhlasu zákazníka musí být zákazník upozorněn také na **právo tento souhlas kdykoli odvolat**.

Při splnění shora uvedených podmínek je podnikatel povinen zákazníka rovněž informovat o jeho **právu podat stížnost u dozorového úřadu**, tedy u ÚOOÚ, a dále o skutečnosti, zda je poskytování zákonným, či smluvním požadavkem nebo požadavkem, který je nutné uvést do smlouvy, zda má povinnost osobní údaje poskytnout, a ohledně možných důsledků neposkytnutí těchto údajů.

Poslední z informací spadajících do tohoto okruhu je **informace o případném automatizovaném rozhodování, včetně profilo-**

26 Takový příjemce osobních údajů zákazníků bude rovněž jejich zpracovatelem, se kterým by podnikatel měl mít uzavřenu smlouvu o zpracování osobních údajů.

27 Op. cit. sub 7.

28 Což zahrnuje i profilování, pokud se týká tohoto přímého marketingu.

vání, včetně smysluplné informace týkající se použitého postupu, jakož i významu a předpokládaných důsledků takového zpracování pro zákazníka.²⁹

Závěrem je třeba doplnit, že uvedené informace musí zákazník obdržet nejpozději v okamžiku, kdy podnikatel získá jeho osobní údaje.

Není tedy přípustné, aby podnikatel, který disponuje osobními údaji svých zákazníků získanými pro jiné účely, bez dalšího začal těmto zákazníkům zasílat obchodní sdělení. Takový postup by byl v rozporu s čl. 13 odst. 3 nařízení GDPR, podle něhož musí podnikatel, který hodlá osobní údaje dále zpracovávat pro jiný účel, než je účel, pro který byly shromážděny, poskytnout zákazníkovi ještě před uvedením dalším zpracováním informace o tomto jiném účelu a příslušné další informace uvedené v odstavci 2 citovaného článku.

Pokud tedy zákazník nebyl o zpracování svých osobních údajů informován již při jejich získání podnikatelem, musí podnikatel takového zákazníka před zpracováním pro tyto účely odpovídajícím způsobem informovat. Z podstaty přitom plyne, že takový postup přichází v úvahu výhradně při zasílání obchodních sdělení na základě oprávněného zájmu.

Správní pokuty

Porušení povinností týkajících se ochrany osobních údajů nařízení GDPR v čl. 83 sankcionuje správními pokutami, které mohou dosáhnout výše 20 000 000 eur, nebo, jedná-li se o podnik, až do výše 4 % celkového ročního obrátu celosvětově za předchozí finanční rok, podle toho, která hodnota je vyšší. V případech upravených v § 63 zák. č. 110/2019 Sb., o zpracování osobních údajů, zákonodárce snížil horní hranici pokuty na 10 000 000 Kč.

U nevyžádaných telefonických obchodních sdělení ukládá sankce Český telekomunikační úřad. Za nevyžádaný telemarketing je možné udělit pokutu až 50 000 000 Kč nebo částku do výše 10 % z čistého obrátu pachatele přestupku dosaženého za poslední ukončené účetní období.

V praxi je udělení pokuty v takové výši spíše nepravděpodobné, nicméně reálně nelze vyloučit sankce pohybující se v řádu statisíců či jednotek milionů. I taková pokuta může být pro řadu podnikatelů za určitých okolností až likvidační, a proto je třeba důsledně dbát na řádné plnění povinností, které předpisy na ochranu osobních údajů podnikatelům ukládají.

Dle názoru autorky přitom nelze vyloučit situaci, kdy podnikatel v souvislosti se zpracováním poruší své povinnosti uložené zákonem o některých službách informační společnosti (či jiným zákonem) i povinnosti v oblasti ochrany osobních údajů. Jelikož se jedná o dvě samostatné oblasti, může být takovému podnikateli uložena dvojitá sankce.

Závěr

Je zřejmé, že platná právní úprava klade na podnikatele, kteří chtějí zákazníky informovat o marketingových aktivitách, značné nároky.

Takoví podnikatelé musí splnit nejen povinnosti, které jim ukládají předpisy upravující poskytování služeb prostřednictvím elektronických prostředků, ale musí dbát i na dodržování předpisů upravujících nakládání s osobními údaji zákazníků.

Je proto třeba, aby podnikatelé této problematice věnovali dostatečnou pozornost, v této oblasti se pravidelně vzdělávali a dbali rovněž na výběr správného softwarového řešení, jehož prostřednictvím v praxi plní řadu svých povinností.

Je tak mohou snížit možná rizika spojená s porušením uvedených povinností v podobě vysokých finančních sankcí, příp. tato rizika zcela eliminovat. ❖

²⁹ Autorka se domnívá, že informace o automatizovaném rozhodování pro účely zasílání „běžných“ obchodních sdělení zpravidla nebudou relevantní. Jednou z podmínek, která musí být splněna, aby se jednalo o automatizované rozhodování, je, že musí takové rozhodování mít pro subjekt údajů právní účinky nebo se jej obdobným způsobem významně dotýkat. Uvedená podmínka v praxi ve většině případů naplněna nebude.

Listujte si BA i v jeho elektronické podobě!

Vážené čtenářky a čtenáři,

Bulletin advokacie jako váš stavovský časopis vychází roky nejen v tradiční tištěné podobě, ale můžete jím listovat, číst si a pracovat s jeho informacemi také v moderní online podobě, v poslední době dokonce v uživatelsky komfortní a přívětivé verzi na platformě issuu (tzv. listovací verze), a to jak na webu Komory, www.cak.cz, tak v Advokátním deníku www.advokatnidenik.cz.

Nejvyšší soud:

K věrohodnosti výpovědi svědka zaměstnaného u zástupce účastníka řízení

Skutečnost, že svědek je zaměstnancem zástupce účastníka řízení, sama o sobě nezakládá nepravdivost (nevěrohodnost) jeho výpovědi.

Rozsudek Nejvyššího soudu ze dne 22. 11. 2022, sp. zn. 21 Cdo 1215/2021

K věci:

Soud prvního stupně zamítl žalobu o zaplacení peněžité částky. Odvolací soud ve věci samé rozsudek soudu prvního stupně potvrdil. Námitku nepřezkoumatelnosti rozsudku soudu prvního stupně neshledal odvolací soud důvodnou. O tom, že zranění (distorzi krční páteře a zhmoždění ramene a paže) měl žalobci způsobit žalovaný 1), podle odvolacího soudu „*přímo svědčila pouze výpověď K. a nepřímo pak též výpovědi svědků K. a L.*“, a uvedené tvrzení „*naproti tomu zpochybnily výpovědi svědků P., G. a M., kteří uvedli, že část odchodu žalobce viděli a nezaznamenali nic nestandardního*“. Soud prvního stupně pak podle názoru odvolacího soudu „*správně poukázal i na skutečnosti, které do určité míry snižují věrohodnost svědkyně K., spočívající jednak v jejím zaměstnaneckém vztahu k právnímu zástupci žalobce a jednak v rozporu její výpovědi s výpovědí svědka K. v otázce doprovodu žalobce do Fakultní nemocnice Královské Vinohrady*“. Uvedené skutečnosti podle odvolacího soudu „*zakládají důvody, které bránily soudu prvního stupně, aby jednoznačně a bez rozumných pochybností mohl svědkyni K. uvěřit a mít předmětná žalobní tvrzení za prokázaná*“. Když „*i po provedení navržených důkazů zůstaly rozhodné skutečnosti neobjasněny a tvrzení žalobce nebyla jednoznačně prokázána ani vyvrácena*“, **odvolací soud uzavřel, že žalobce neunesl důkazní břemeno.**

Žalobce v dovolání mj. namítá otázky způsobu „*hodnocení důkazů, konkrétně pak věrohodnosti výpovědi svědků ... tj. hodnocení důkazů dle ust. § 132 o. s. ř.*“. Dovolatel nesouhlasí s postupem odvolacího soudu, který „*aniž by hodnotil věrohodnost výpovědi svědků P., G., M.*“, hodnotil věrohodnost svědkyně K., „*a to navíc zcela nepřipustným způsobem*“. Podle jeho názoru, „*není jediný důvod, proč by věrohodnost výpovědi měla být zkoumána pouze u svědkyně K. a u ostatních svědků nikoli. Navíc zaměstnanecký poměr svědkyně K. k právnímu zástupci žalobce je kritériem, podle kterého se nehodnotí věrohodnost výpovědi svědka*“.

Z odůvodnění:

V projednávané věci závisí napadený rozsudek odvolacího soudu mj. na **vyřešení otázky procesního práva, zda skutečnost, že osoba, která vystupuje v občanském soudním řízení jako svědek, je zaměstnancem zástupce účastníka řízení, odůvodňuje závěr o nevěrohodnosti svědecké výpovědi této osoby.**

Vzhledem k tomu, že tato otázka dosud nebyla v rozhodovací praxi dovolacího soudu vyřešena, **je dovolání přípustné a je i opodstatněné.**

Účelem občanského soudního řízení je především zajištění spravedlivé ochrany porušených nebo ohrožených soukromých práv a oprávněných zájmů účastníků (srov. § 1 o. s. ř.). Nezbytným předpokladem tohoto cíle je náležité objasnění skutkového stavu, ke kterému dochází prostřednictvím procesu dokazování. Podle § 6 věty první o. s. ř. soud v řízení postupuje předvídatelně a v součinnosti s účastníky řízení tak, aby ochrana práv byla rychlá a účinná a aby skutečnosti, které jsou mezi účastníky sporné, byly podle míry jejich účasti spolehlivě zjištěny (srov. rozsudek Nejvyššího soudu ze dne 13. 7. 2021, sp. zn. 21 Cdo 678/2021).

Dokazování, které soud v občanském soudním řízení provádí zásadně při jednání (§ 122 odst. 1 o. s. ř.), slouží ke zjištění skutkového stavu věci, na jehož základě soud rozhoduje o věci samé (§ 153 odst. 1 o. s. ř.). Zákon neurčuje, jakými důkazními prostředky má účastník řízení splnit svoji důkazní povinnost (§ 120 o. s. ř.) navrhopvat důkazy k prokázání svých tvrzení; z tohoto hlediska nestanoví žádná omezení a podává pouze příkladný výčet důkazních prostředků, které nejčastěji přicházejí v úvahu. Obecně mohou za důkaz sloužit všechny prostředky, jimiž lze zjistit stav věci (srov. § 125 o. s. ř.), zejména výslech svědků, znalecký posudek, zprávy a vyjádření orgánů, fyzických a právnických osob, notářské nebo exekutorské zápisy a jiné listiny, ohledání a výslech účastníků (srov. rozsudek Nejvyššího soudu ze dne 9. 12. 1998, sp. zn. 2 Cdon 1751/97, uveřejněný pod č. 18/1999 v časopise Soudní judikatura, nebo již zmíněný rozsudek Nejvyššího soudu ze dne 13. 7. 2021, sp. zn. 21 Cdo 678/2021).

Důkazy soud hodnotí podle své úvahy, a to každý důkaz jednotlivě a všechny důkazy v jejich vzájemné souvislosti; přitom pečlivě přihlíží ke všemu, co vyšlo za řízení najevo, včetně toho, co uvedli účastníci (srov. § 132 o. s. ř.). Hodnocením důkazů se rozumí myšlenková činnost soudu, kterou je provedeným důkazům přisuzována hodnota závažnosti (důležitosti) pro rozhodnutí, hodnota zákonnosti, hodnota pravdivosti, popř. hodnota věrohodnosti. Při hodnocení důkazů z hlediska jejich závažnosti (důležitosti) soud určuje, jaký význam mají jednotlivé důkazy pro jeho rozhodnutí a zda o ně může opřít svá skutková zjištění (zda jsou upotřebitelné pro zjištění skutkového stavu a v jakém rozsahu, popř. v jakém směru). Při hodnocení důkazů po stránce jejich zákonnosti zkoumá soud, zda důkazy byly získány (opatřeny) a provedeny způsobem odpovídajícím zákonu, nebo zda v tomto směru vykazují vady (zda jde o důkazy zákonné, či nezákonné); k důkazům, které byly získány (opatřeny) nebo provedeny v rozporu s obecně

závaznými právními předpisy, soud nepřihlédne. Hodnocením důkazů z hlediska jejich pravdivosti soud dochází k závěru, které skutečnosti, o nichž důkazy (pro rozhodnutí významné a zákonné) podávají zprávu, lze považovat za pravdivé (dokázané), a které nikoli (srov. např. rozsudky Nejvyššího soudu ze dne 21. 10. 1998, sp. zn. 21 Cdo 1009/98, uveřejněný pod č. 39/1999 Sb. rozh. obč., ze dne 27. 4. 2011, sp. zn. 33 Cdo 4792/2010, nebo ze dne 22. 1. 2015, sp. zn. 33 Cdo 3318/2013).

Vyhodnocení důkazů z hlediska pravdivosti předpokládá též posouzení věrohodnosti důkazem poskytované zprávy podle druhu důkazního prostředku a způsobu, jakým se podle zákona provádí. Při důkazu výpovědi svědka musí soud vyhodnotit věrohodnost výpovědi s přihlédnutím k tomu, jaký má svědek vztah k účastníkům řízení a k projednávané věci a jaká je jeho rozumová a duševní úroveň, k okolnostem, jež doprovázely jeho vnímání skutečností, o nichž vypovídá, vzhledem ke způsobu reprodukce těchto skutečností a k chování při výslechu (přesvědčivost, jistota, plynulost výpovědi, ochota odpovídat na otázky apod.) a k poznatkům získaným na základě hodnocení jiných důkazů (do jaké míry je důkaz výpovědi svědka souladný s jinými důkazy, zda jim odporuje, popř. zda se vzájemně doplňují); celkové posouzení z uvedených hledisek pak poskytuje závěr o pravdivosti či nepravdivosti tvrzených (prokazovaných) skutečností (k tomu srov. např. rozsudky Nejvyššího soudu ze dne 27. 2. 2013, sp. zn. 21 Cdo 832/2012, ze dne 26. 3. 2013, sp. zn. 21 Cdo 1028/2012, nebo ze dne 15. 4. 2014, sp. zn. 21 Cdo 1895/2013).

Pro hodnocení důkazů z hlediska jejich pravdivosti (věrohodnosti) zákon – jak plyne z výše uvedeného – nepředepisuje formální postup a ani neurčuje „váhu“ jednotlivých důkazů tím, že by některým důkazům přiznával vyšší pravdivostní hodnotu, nebo naopak určitým důkazním prostředkům důkazní sílu zcela nebo zčásti odpíral. Na rozdíl od tzv. legální (formální) důkazní teorie, která – důsledně vzato – znamenala zmechanizování procesu hodnocení důkazů, neboť předem stanovila jejich hierarchii a způsob hodnocení, ponechává ust. § 132 o. s. ř. postup při hodnocení důkazů úvaze soudu. **Zásadě volného hodnocení důkazů, která je v tomto ustanovení vyjádřena, tudíž neodpovídá takový způsob hodnocení, kdy je (předem) označena za nezpůsobilý důkazní prostředek svědecká výpověď jen proto, že svědek náleží k určité sociální nebo profesní skupině** (k tomu srov. již zmíněný rozsudek Nejvyššího soudu ze dne 9. 12. 1998, sp. zn. 2 Cdon 1751/97, dále rozsudky Nejvyššího soudu ze dne 14. 6. 2012, sp. zn. 21 Cdo 4643/2010, nebo ze dne 19. 8. 2008, sp. zn. 28 Cdo 2329/2006).

Přisuzování hodnoty pravdivosti jednotlivým důkazům se děje jejich zhodnocením jednotlivě i v jejich vzájemné souvislosti. Myšlenkové závěry o pravdivosti či nepravdivosti důkazů, k nimž soud dospěl, proto nepředstavují akt libovůle soudu a nejsou ani věcí pouhého osobního dojmu či obecné úvahy. Vnitřní přesvědčení o nepravdivosti (nevěrohodnosti) svědecké výpovědi je výsledkem logického myšlenkového postupu vycházejícího z posouzení objektivních skutečností vnějšího světa (skutkových okolností) zjištěných v konkrétní projednávané věci, jako kupř. z rozporů ve výpovědi svědka, jakož i z rozporů mezi výpovědí svědka (jejím obsahem) a jinými provedenými důkazy, ze způsobu jeho výpovědi, z jeho osobního (nikoli z obecně postulovaného) vztahu k věci nebo k osobám zúčastněným na řízení apod.

Nejvyšší soud proto již dříve dospěl k závěru, že **samotná skutečnost, že osoba, která vystupuje v občanském soudním**

řízení jako svědek, je jinak k některému z účastníků řízení v pracovněprávním vztahu zaměstnance, sama o sobě neodůvodňuje závěr o nepravdivosti (nevěrohodnosti) svědecké výpovědi této osoby (tento závěr nemusí být nezbytně logickým důsledkem uvedené premisy) [srov. opět rozsudky Nejvyššího soudu ze dne 9. 12. 1998, sp. zn. 2 Cdon 1751/97, nebo ze dne 14. 6. 2012, sp. zn. 21 Cdo 4643/2010].

Obdobný závěr je pak nutné přijmout i pro situaci, kdy jako svědek vypovídá zaměstnanec zástupce účastníka řízení, neboť ani zde není důvod, aby (pouze) na základě kritéria pracovněprávního vztahu mezi svědkem a zástupcem účastníka řízení byla pravdivost (věrohodnost) výpovědi svědka zpochybňována. Stanoví-li zákon, že za důkaz mohou sloužit všechny prostředky, jimiž lze zjistit stav věci (srov. § 125 o. s. ř.), není možné důkaz výpovědi svědka, který je z hlediska závažnosti pro posouzení věci významný a který byl získán zákonným postupem, označit za nezpůsobilý důkazní prostředek a ani snižovat jeho „váhu“ jen proto, že svědek je zaměstnancem zástupce jednoho z účastníků řízení. Hodnotící závěr o nepravdivosti (nevěrohodnosti) údajů, o nichž svědecká výpověď podává zprávu, lze ve smyslu ust. § 132 o. s. ř. učinit jen na základě těch konkrétních skutečností, které byly v řízení zjištěny (jistěže s přihlédnutím ke všemu, co za řízení vyšlo najevo, včetně toho, co uvedli účastníci).

V projednávané věci odvolací soud svůj závěr o nevěrohodnosti („snižené“ věrohodnosti) svědkyně K. K. – která ve své svědecké výpovědi potvrdila skutečnost tvrzenou žalobcem – založil jednak na jejím zaměstnaneckém vztahu k zástupci žalobce a jednak na rozporu její výpovědi s výpovědí svědka D. K. ohledně doprovodu žalobce do Fakultní nemocnice Královské Vinohrady. Nevzal však náležitě v úvahu, že existence pracovněprávního vztahu svědkyně K. K. a zástupce žalobce (aniž by k této skutečnosti přistupovaly další relevantní skutkové okolnosti charakterizující konkrétně obsah a kvalitu tohoto vztahu) sama o sobě – jak vyplývá z výše uvedeného – pro závěr o nepravdivosti (nevěrohodnosti) její výpovědi nestačí, neboť její nevěrohodnost ze vztahu k zástupci žalobce pouze presumuje. Z uvedeného vyplývá, že **napaředený rozsudek odvolacího soudu není správný**.

Komentář:

Publikované rozhodnutí Nejvyššího soudu se dotýká jedné z důležitých činností soudu v průběhu občanského soudního řízení, a to je **posuzování věrohodnosti důkazních prostředků (typicky výpovědi svědků)**. Ač je možná tato otázka obecně trochu upozadována, představuje jednu z nejsložitějších částí procesu hodnocení dokazování ze strany soudce. To se ostatně promítá i v zákonné úpravě náležitostí rozsudku, kde úprava obsažená v § 157 odst. 2 o. s. ř. vyžaduje, aby soud v odůvodnění rozsudku mj. stručně a jasně vyložil, které skutečnosti má za prokázané a které nikoli, o které důkazy opřel svá skutková zjištění a jakými úvahami se při hodnocení důkazů řídil. To představuje jednak tu stránku činnosti, kdy si soudce musí nejprve vyhodnotit vnitřně, jak bude posuzovat věrohodnost provedených důkazů, a následně ji pak promítnout do ústního a písemného odůvodnění rozsudku. Právě vtělení takových úvah do odůvodnění rozsudku je možná ta nejsložitější část rozhodovacího procesu.

Proto si soudní praxe při hodnocení dokazování občas „pomáhá“ úvahami, z nichž jedna je i předmětem publikovaného rozhodnutí, a tou je pracovněprávní vztah svědka k účastníku řízení,

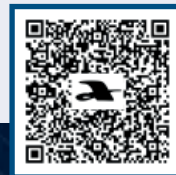
resp. pracovněprávní vztah k zástupci účastníka řízení. Pokud by tyto okolnosti bez dalšího vylučovaly věrohodnost jejich výpovědí, znamenalo by to diskvalifikaci takových důkazních prostředků v soudním řízení. Existují však typy sporů, ve kterých se svědkové v nejrůznějších vztazích k účastníkům řízení objevují, ať jde o vztahy rodinné, přátelské, pracovněprávní a jiné, a jejich výpovědi jsou v těchto řízeních často klíčové proto, že jsou nejlépe informováni o rozhodných skutečnostech, anebo jsou to často jediné osoby, které mohou potřebné informace poskytnout (rodinněprávní, opatrovnícké, pracovněprávní spory apod.).

¹ K tomu srov. M. Králík a kol.: Vzory rozhodnutí a úkonů soudů všech stupňů v občanském soudním řízení a v soudním řízení správním včetně zvláštních řízení soudních podle zák. č. 292/2013 Sb., 5. aktualizované a doplněné vydání podle stavu k 1. 1. 2021, Leges, Praha 2021, str. 154-175.

Odborná literatura proto nabídla podrobné zpracování (mj.) vzorového rozsudku v občanském civilním sporném řízení, kde je na tyto skutečnosti poukazováno z mnoha praktických ohledů, ve snaze usnadnit soudní praxi řešení těchto otázek.¹

- ❖ Rozhodnutí zpracovali JUDr. EVA DOBROVOLNÁ, Ph.D., LL.M., odborná asistentka na Katedře civilního práva Právnické fakulty Masarykovy univerzity v Brně, a Mgr. MICHAL KRÁLÍK, Ph.D., soudce Nejvyššího soudu.

Mnoho dalších soudních rozhodnutí najdete v Advokátním deníku – advokatnidenik.cz v rubrice Judikatura.

Celý judikát najdete na stránkách Nejvyššího soudu www.nsoud.cz:

Ústavní soud:

Odměna advokáta za výkon zmocněnce poškozených v trestním řízení

Ústavní soud nenachází legitimní důvod pro to, aby při zastupování klientů s totožným soukromoprávním nárokem byla výše tarifní hodnoty rozhodná pro sazbu odměny advokáta určována jinak, pouze v závislosti na tom, zda jde o řízení trestní, nebo o řízení civilní.

Nález Ústavního soudu ze dne 5. 12. 2023, sp. zn. IV. ÚS 2137/23

Skutkové okolnosti věci a obsah napadeného rozhodnutí:

Ústavní stížností se stěžovatel domáhal zrušení usnesení Krajského soudu v Ústí nad Labem (dále jen „krajský soud“) s tvrzením, že jím došlo k porušení jeho ústavně zaručených práv, zakotvených v čl. 11 odst. 1 a čl. 36 odst. 1 Listiny základních práv a svobod.

Usnesením Okresního soudu v Ústí nad Labem (dále jen „okresní soud“) bylo rozhodnuto o tom, že odsouzená je povinna nahradit stěžovateli, který v předmětném trestním řízení vystupoval jako poškozený, náklady potřebné k účelnému uplatnění nároku na náhradu majetkové škody a nemajetkové újmy v trestním řízení ve výši 17 133,60 Kč a **zbytek návrhu na přiznání odměny a náhrady hotových výdajů zmocněnce stěžovatele ve výši 61 564,80 Kč okresní soud zamítl.**

Proti uvedenému usnesení okresního soudu podal stěžovatel stížnost, v níž namítal, že výše odměny za jeden úkon právní služby ve skutečnosti činí 6 820 Kč. **Krajský soud napadeným usnesením stížnost zamítl jako nedůvodnou.**

Argumentace stěžovatele:

Stěžovatel namítal, že argumentoval-li krajský soud nepřipustností toho, aby byla odměna zmocněnce stanovována vyšší než odměna obhájce, nezohlednil individuální okolnosti daného případu.

Má za to, že je třeba posuzovat každý úkon právní pomoci individuálně, z hlediska jeho náročnosti a účelnosti. Je přesvědčen, že v předmětné trestní věci vykonal zmocněnec všechny úkony účelně a plnil důležitější roli než samotný obhájce. Uvádí, že to byla odsouzená, kdo zavinil navýšení nákladů poškozeného za zmocněnce, a kvůli komu musel zmocněnec vyvíjet značnou procesní aktivitu. Krajskému soudu rovněž stěžovatel vytýkal, že své rozhodnutí nedostatečně a nesprávně odůvodnil.

Z odůvodnění nálezu:

Ústavní soud došel k závěru, že posuzovaná věc zásah Ústavního soudu vyžaduje, a uzavřel, že **napadeným usnesením krajského soudu bylo porušeno ústavně zaručené právo stěžovatele vlastnit majetek a právo na soudní ochranu**, a napadené usnesení krajského soudu zrušil.

Ústavní soud **nenachází legitimní důvod pro to, aby při zastupování klientů s totožným soukromoprávním nárokem byla výše tarifní hodnoty rozhodná pro sazbu odměny advokáta určována jinak, pouze v závislosti na tom, zda jde o řízení trestní, nebo o řízení civilní.**

Jistě nelze přehlížet, že poškozený a jeho zmocněnec mají v trestním řízení při prosazování nároku na náhradu škody, nemajetkové újmy či na vydání bezdůvodného obohacení často ulehčenu úlohu, neboť je oprávněnost tohoto nároku do značné míry (resp. někdy i v plné míře) objasňována činností orgánů činných v trestním řízení. Pak ovšem **adekvátní řešení menší intenzity a významu činnosti advokáta – zmocněnce spočívá zásadně v redukcí počtu úkonů právní služby** (posuzování jejich účelnosti), popř. povahy takového úkonu (úkon či tzv. půlúkon), **nikoli v redukcí výše tarifní hodnoty rozhodné pro sazbu odměny.**

Postup obecných soudů v posuzované věci byl v rozporu s uvedenými principy. Krácením výše tarifní hodnoty pro sazbu odměny zmocněnce stěžovatele byl vytvářen nedůvodný rozdíl v honorování advokáta prosazujícího soukromoprávní nárok poškozeného v adhezním řízení oproti tomu, jak by byla činnost téhož advokáta honorována při uplatňování téhož nároku v civilním řízení. Vznikl tak nedůvodný rozdíl ve výši nahrazovaných nákladů na právní zastoupení poškozenému, který uplatňuje soukromoprávní nárok v adhezním řízení, a poškozenému, který se téhož nároku domáhá v občanskoprávním řízení.

Ústavní soud dále došel k závěru, že **je třeba při stanovení odměny za jeden úkon právní služby (v souvislosti s nárokem na náhradu nemajetkové újmy) i pro adhezní řízení vycházet z tarifní hodnoty v paušální výši 50 000 Kč podle § 9 odst. 4 písm. a) advokátního tarifu**, kdy odkázal na usnesení Nejvyššího soudu ze dne 27. 5. 2021, sp. zn. 25 Cdo 3771/2020 (uveřejněné pod č. 12/2022 Sbírky soudních rozhodnutí a stanovisek). **Jelikož v nyní posuzované věci představovala část přiznané náhrady újmy právě nárok na náhradu nemajetkové újmy, nebyl důvod, aby zde nebyl aplikován popsany přístup.** Vzhledem k tomu, že stěžovateli byla přisouzena i náhrada majetkové újmy, a u té se výše tarifní hodnoty rovná výši náhrady, měl k tomu krajský soud také přihlížet, a při určení sazby odměny tak měl vycházet z tarifní hodnoty odpovídající součtu dvou zmíněných tarifních hodnot (§ 12 odst. 3 advokátního tarifu). Ústavní soud na tomto místě považuje za vhodné poznamenat, že na závěru o porušení ústavně zaručeného práva stěžovatele nic nemohla změnit ani okolnost, že šlo o spor o náhradu nákladů řízení. Daný typ rozhodnutí je podle Ústavního soudu významný z pohledu kvalitativního, nikoli kvantitativního [viz náleze ze dne 10. 4. 2014, sp. zn. III. ÚS 3725/13 (N 55/73 SbNU 89)], a z důvodu ochrany ústavnosti proto přesahuje svým významem věc samotnou. I takové rozhodnutí se totiž dotýká účelu, podstaty a smyslu ústavního práva na náhradu škody, resp. nemajetkové újmy (srov. náleze ze dne 20. 6. 2023, sp. zn. III. ÚS 1125/23).

Současně Ústavní soud na tomto místě konstatuje, že **paušální tarifní hodnota 50 000 Kč ve vztahu k věcem podle § 9 odst. 4 písm. a) advokátního tarifu, tedy k věcem, které se týkají odčinění nemajetkové újmy vzniklé zásahem mj. do ústavně garantovaných přirozených práv člověka, vlivem času ztrácí**

na přiměřenosti (od 1. 9. 2006 nebyla změněna), a očekává, že aktualizace bude obsahem novely advokátního tarifu připravované Ministerstvem spravedlnosti.

Komentář:

Tento náleze je důležitým vodítkem pro advokáty, jež zastupují jakožto zmocněnci poškozené v trestním řízení. **Ústavní soud v tomto nálezu vyloučil možnost soudů krátit odměnu zmocněnců neaplikováním tarifní hodnoty, ze které soudy vycházejí v občanskoprávním řízení, ponechal však možnost nepřiznat odměnu za neúčelné úkony.** Obecně nelze samozřejmě takovému závěru nic vytknout, na druhou stranu nelze nezmínit, že otázku účelnosti si každý soudce či úředník může vykládat po svém a mohou vznikat rozpory ohledně otázky, zda se zmocněnec poškozeného měl účastnit určitého úkonu v trestním řízení. Zmocněnci poškozených by tak měli svoji účast u úkonů orgánů činných v trestním řízení se svými klienty jakožto poškozenými vždy předem projednat a poučit je, že je možné, že soud za tento úkon právní služby náhradu nákladů řízení nepřizná, protože v očích soudu nebude posuzován účelně. Skutečnost, že zmocněnec nemůže předem vědět, co se může dozvědět např. při výslechu svědka, jenž na první pohled nemá s otázkou náhrady újmy poškozeného nic společného, je věc druhá a osobně doufám, že soudy budou ke krácení úkonů přistupovat vždy velmi zdrženlivě.

Rovněž Ústavní soud potvrdil rozhodovací praxi Nejvyššího soudu, jenž rozhodl, že i ve věcech peněžité náhrady nemajetkové újmy při ublížení na zdraví podle § 2958 o. z., jež představuje zásah do osobnostního práva, činí tarifní hodnota 50 000 Kč podle § 9 odst. 4 písm. a) vyhlášky č. 177/1996 Sb. (ve znění pozdějších předpisů). Ústavní soud v tomto směru vydal v nedávné době usnesení ze dne 14. 2. 2023, sp. zn. I. ÚS 198/23, a na to navazující usnesení ze dne 31. 10. 2023, sp. zn. IV. ÚS 2214/23.

Dle mého názoru je však v tomto směru současná rozhodovací praxe Nejvyššího soudu nepřesvědčivá, když mám za to, že náhrada za vytrpěné bolesti a ztížení společenského uplatnění pregnantně vyčíslitelná bez nepoměrných obtíží je, a to podle znaleckého posudku, jenž vychází z metodiky Nejvyššího soudu, a nevidím stále přesvědčivý důvod pro to, aby tarifní hodnota nebyla určena podle výše přiznané jistiny, tedy dle § 7 a § 10 odst. 5 advokátního tarifu. Analogie s ust. § 2959 o. z. není namístě, protože nároky na odškodnění pro pozůstalé na rozdíl od bolestného a ztížení společenského uplatnění pregnantně vyčíslitelné nejsou a záleží opravdu pouze na posouzení soudu. Uvidíme tak, jak se bude judikatura Nejvyššího soudu či Ústavního soudu v tomto směru dále vyvíjet, a to i v návaznosti na dlouho očekávanou novelu advokátního tarifu.

✦ Náleze zpracoval a okomentoval JUDr. VÁCLAV CIDLINA, advokát a zapsaný mediátor.

Mnoho dalších soudních rozhodnutí najdete v Advokátním deníku – advokátnidenik.cz v rubrice Judikatura.

Celý judikát najdete v systému NALUS na stránkách Ústavního soudu www.usoud.cz:

Ústavní soud:

K určení výše tarifní hodnoty za úkony provedené zmocněncem poškozeného v adhezním řízení

Vyšel-li krajský soud při stanovení odměny zmocněnce poškozeného v trestní věci z tarifní hodnoty vztahující se jen k nemajetkové újmě a při určení výše tarifní hodnoty zcela abstrahoval od toho, že stěžovateli (poškozenému) byla přiznána i náhrada újmy majetkové (škody), porušil tím právo na soudní ochranu podle čl. 36 odst. 1 Listiny základních práv a svobod, jakož i právo na ochranu vlastnictví podle čl. 11 odst. 1 Listiny základních práv a svobod. Skutečnost, že poškozenému vzniklo právo na náhradu nákladů řízení, jejíž výše se měla počítat i se zohledněním přiznané majetkové újmy, současně ale neznamená, že soud musí poškozenému náhradu nákladů řízení přiznat v plné výši, existují-li zde výjimečné okolnosti, pro které je namístež přiznat náhradu nákladů v nižší výši, příp. ji vůbec nepřiznat.

Nález Ústavního soudu ze dne 10. 1. 2024, sp. zn. IV. ÚS 2334/23

V předmětné věci byl stěžovatel poškozen podvodem, kterého se dopustila odsouzená. Odsouzená v trestní věci přistoupila na dohodu o vině a trestu a rozsudkem okresního soudu byla uznána vinnou ze spáchání zločinu podvodu, za což jí byl uložen trest odnětí svobody v trvání dvou a půl roku s podmíněným odkladem v trvání 4 let. Dále jí byla uložena povinnost nahradit stěžovateli (poškozenému) majetkovou škodu ve výši 1 610 609 Kč a nemajetkovou újmu ve výši 50 000 Kč. **Okresní soud dále usnesením uložil odsouzené povinnost nahradit stěžovateli náklady řízení vzniklé přibráním zmocněnkyně (advokátky) celkem ve výši 178 343 Kč.** Dospěl k závěru, že zmocněnkyni náleží odměna za devět úkonů právní pomoci ve výši 14 980 Kč za jeden úkon. Při stanovení výše jednoho úkonu vyšel okresní soud z § 10 odst. 5 a § 7 bodu 6 vyhlášky Ministerstva spravedlnosti č. 177/1996 Sb., o odměnách advokátů a náhradách advokátů za poskytování právních služeb (advokátní tarif), ve znění pozdějších předpisů. Za tarifní hodnotu považoval částku 1 660 609 Kč.

Proti usnesení okresního soudu podalo námitky okresní státní zastupitelství. Státní zástupce namítal nesprávnost výpočtu tarifní hodnoty, a to, že výše náhrady nákladů přiznaná stěžovateli (poškozenému) okresním soudem je neúměrná okolnostem a pro odsouzenou navíc likvidační a fakticky znemožňující nadále postupovat podle dohody o vině a trestu.

Krajský soud k námitkám státního zástupce napadeným usnesením zrušil usnesení okresního soudu a nově rozhodl tak, že odsouzená je povinna nahradit stěžovateli náklady potřebné k účelnému uplatnění nároku na náhradu škody (zjevně míněno újmy) ve výši 25 596,24 Kč a ve zbytku požadovaných nákladů (tj. co do částky 171 228,41 Kč) návrh stěžovatele zamítl.

Krajský soud se v napadeném usnesení nejprve zabýval **účelností nákladů** potřebných k uplatnění práva stěžovatele na náhradu škody. Za účelně vynaložené považoval pět úkonů právní služby, za něž přiznal stěžovateli náhradu ve výši 3 100 Kč za jeden úkon, a to s odkazem na § 9 odst. 4 písm. a) a § 7 bod 5 advokátního tarifu. Při stanovení výše odměny za jeden úkon právní služby **nepoužil krajský**

soud na rozdíl od okresního soudu § 10 odst. 5 a § 7 bod 6 advokátního tarifu, nýbrž s odkazem na usnesení Nejvyššího soudu ze dne 27. 5. 2021, sp. zn. 25 Cdo 3771/2020, a okolnosti věci (přistoupení odsouzené na dohodu o vině a trestu a její závazek na náhradu škody stěžovateli) **vyšel s odkazem na § 9 odst. 4 písm. a) advokátního tarifu a korektiv dobrých mravů z paušální tarifní hodnoty ve výši 50 000 Kč.** Vzal-li by totiž krajský soud za tarifní hodnotu stěžovateli celkově přiznanou výši náhrady újmy (jak majetkové škody, tak i nemajetkové újmy), náležela by zmocněnkyni stěžovatele náhrada ve výši 14 980 Kč za jeden úkon právní služby, což by podle krajského soudu bylo značně disproportionální ve vztahu k výši odměny obhájce za zastupování pachatele trestné činnosti.

Stěžovatel se podanou ústavní stížností domáhal zrušení v záhlaví uvedeného rozhodnutí krajského soudu s tvrzením, že jím bylo porušeno jeho ústavně zaručené právo na soudní ochranu podle čl. 36 odst. 1 Listiny základních práv a svobod (dále jen „Listina“), jakož i právo na ochranu vlastnictví podle čl. 11 odst. 1 Listiny a právo na legitimní očekávání zaručené v čl. 1 odst. 1 Dodatkového protokolu k Úmluvě o ochraně lidských práv a základních svobod. V ústavní stížnosti nesouhlasil se závěrem krajského soudu o nepřiznání náhrady nákladů za účast zmocněnkyně na úkonech v přípravném řízení z důvodu jejich neúčelnosti, jakož i s nepřiznáním části náhrady cestovních nákladů. Dále nesouhlasil se stanovením paušální výše náhrady podle § 9 odst. 4 písm. a) advokátního tarifu. Namítal, že praxi vycházející z výše zmiňovaného usnesení Nejvyššího soudu sp. zn. 25 Cdo 3771/2020 chce krajský soud přenášet i do trestněprávní oblasti, bez ohledu na to, jakou formu měla újma poškozeného a jaká částka byla poškozenému přisouzena. Poukazuje na to, že uvedené usnesení se týká náhrady nemajetkové újmy.

Ústavní soud shrnul, že **stěžovatel v ústavní stížnosti nastolil dva základní okruhy námitek. První se týká posouzení účelnosti nákladů za konkrétní úkony právní služby v přípravném řízení. Druhý pak stanovení výše odměny za jeden úkon právní služby.**

Co se týče posouzení účelnosti úkonů právní služby, je podle Ústavního soudu třeba vyjít z toho, že uvedené je otázkou interpretace a aplikace podústavního práva, jejichž řešení náleží soudům obecným. Judikatura Ústavního soudu [např. nálezy ze dne 22. 3. 2022, sp. zn. I. ÚS 1882/21, ze dne 16. 11. 2021, sp. zn.

III. ÚS 1033/21, a ze dne 3. 11. 2020, sp. zn. III. ÚS 1255/18 (N 203/103 SbNU 39), všechna rozhodnutí Ústavního soudu jsou dostupná na <https://nalus.usoud.cz> potvrzuje, že obecné soudy jsou oprávněny posuzovat účelnost jednotlivých úkonů právní služby. **Ústavní soud není oprávněn zkoumat, zda ten který úkon právní služby v konkrétní věci lze považovat za účelný či nadbytečný.** V této souvislosti připomněl, že případná věcná nesprávnost (nezákonnost) rozhodnutí orgánu veřejné moci není referenčním hlediskem ústavněprávního přezkumu, a tudíž námitky na ní postavené nemohou opodstatněnost ústavní stížnosti založit. Ústavní soud dospěl k závěru, že napadené usnesení krajského soudu je odůvodněno způsobem, který nevybočuje z mezí ústavnosti. Krajský soud svoje závěry ohledně neúčelnosti konkrétních úkonů právní služby odůvodnil a jeho rozhodnutí je přezkoumatelné.

Při stanovení výše odměny za jeden úkon právní služby krajský soud záměrně a v celém rozsahu nákladů stěžovatele (tedy jak u nemajetkové újmy, tak i u majetkové škody) aplikoval § 9 odst. 4 písm. a) advokátního tarifu s odůvodněním, že by při aplikaci § 10 odst. 5 advokátního tarifu docházelo ke značnému zvýhodňování zmocněnců oproti obhájčům, což neměl podle krajského soudu zákonodárce v úmyslu. Přitom poukázal na usnesení Nejvyššího soudu sp. zn. 25 Cdo 3771/2020. Ústavní soud pro účely stanovení výše odměny zmocněnce poškozeného při náhradě nemajetkové újmy aproboval závěry vyplývající z usnesení ze dne 14. 2. 2023, sp. zn. I. ÚS 198/23, podle něhož je v těchto případech třeba vycházet z paušální tarifní hodnoty 50 000 Kč za analogického použití § 9 odst. 4 písm. a) advokátního tarifu. Shodně se Ústavní soud vyjádřil i v usnesení ze dne 31. 10. 2023, sp. zn. IV. ÚS 2214/23, a návazně pak i v **nálezu ze dne 5. 12. 2023, sp. zn. IV. ÚS 2137/23** (viz str. 44-45 – pozn. red.), z jehož nosných důvodů je podle Ústavního soudu třeba vycházet.

Ústavní soud dospěl k závěru, že ohledně stanovení tarifní hodnoty pro sazbu odměny v souvislosti s nárokem na náhradu nemajetkové újmy tedy nelze mít proti postupu krajského soudu žádné výhrady. **Za vadné lze ovšem mít z pohledu porušení ústavně zaručených práv to, že krajský soud vyšel z tarifní hodnoty vztahující se jen k nemajetkové újmě a při určení výše tarifní hodnoty zcela abstrahoval od toho, že stěžovateli byla přiznána i náhrada újmy majetkové (škody).** Byl si toho vědom, ale z důvodů, které lze rozdělit na a) okolnosti zvláštního zřetele hodné spočívající jednak v tom, že byla uzavřena dohoda o vině a trestu, a pak v poměrech odsouzené a možném likvidačním dopadu výše odměny přiznané okresním soudem, a b) nerovnost s výší tarifní hodnoty použité pro výpočet odměny obhájce v trestní věci.

Ústavní soud poukázal na to, že podobně jako v nálezu ze dne 5. 12. 2023, sp. zn. IV. ÚS 2137/23, i v nyní posuzované věci srovnával krajský soud odměnu zmocněnce stěžovatele (poškozeného) s odměnou obhájce obviněných, aniž by však srovnal odměnu zmocněnce poškozeného a odměnu advokáta, která by mu náležela při zastupování žalobce v civilním řízení, jež by probíhalo o identickém nároku na náhradu majetkové škody a nemajetkové újmy. Nelze totiž přehlížet, že předmětem adhezního řízení je soukromoprávní nárok poškozeného, a je tak logické usilovat o sjednocení soudní praxe v adhezním řízení a občanskoprávním řízení. Krajským soudem zastávaný přístup, snažící se zamezit vzniku nerovnosti mezi dvěma subjekty (zmocněncem a obhájcem), vede k nerovnosti mezi jinými dvěma subjekty (mezi zmocněncem poškozeného v trestním řízení

a advokátem zastupujícím žalobce v civilním řízení). Krácením výše tarifní hodnoty pro sazbu odměny zmocněnce stěžovatele je vytvářen nedůvodný rozdíl v honorování advokáta prosazujícího soukromoprávní nárok poškozeného v adhezním řízení oproti tomu, jak by byla činnost téhož advokáta honorována při uplatňování téhož nároku v civilním řízení. Stěžovatelovu námitku, že není žádný rozumný důvod pro to, aby se výše tarifní hodnoty věci, ze které se počítá odměna advokáta, lišila podle toho, zda poškozený nárok uplatňuje v řízení trestním nebo civilním, shledal Ústavní soud důvodnou; rozumný důvod nespočívá podle jeho názoru ani v tom, že v téže věci by odměna obhájce byla nižší.

Ani v nyní posuzované věci Ústavní soud neshledal legitimní důvod pro to, aby při zastupování klientů s totožným soukromoprávním nárokem byla výše tarifní hodnoty rozhodná pro sazbu odměny advokáta určována jinak pouze v závislosti na tom, zda jde o řízení trestní, nebo o řízení civilní. Podle Ústavního soudu nelze přehlížet, že poškozený a jeho zmocněnec mají v trestním řízení při prosazování nároku na náhradu škody, nemajetkové újmy či na vydání bezdůvodného obohacení často ulehčenou úlohu, neboť je oprávněnost tohoto nároku do značné míry (resp. někdy i v plné míře) objasňována činností orgánů činných v trestním řízení. Pak ovšem **adekvátní řešení menší intenzity a významu činnosti advokáta – zmocněnce spočívá zásadně v redukci počtu úkonů právní služby** (posuzování jejich účelnosti), popř. povahy takového úkonu, **nikoli v redukci výše tarifní hodnoty rozhodné pro sazbu odměny.**

Vzhledem k tomu, že stěžovateli byla v posuzované věci přisouzena nejen náhrada nemajetkové újmy (s fixní tarifní hodnotou 50 000 Kč), ale i náhrada majetkové újmy, u které se výše tarifní hodnoty rovná výši náhrady, měl k tomu krajský soud podle názoru Ústavního soudu také přihlížet, a při určení sazby odměny tak měl vycházet z tarifní hodnoty odpovídající součtu dvou zmíněných tarifních hodnot (§ 12 odst. 3 advokátního tarifu). To, že stěžovateli vzniklo právo na náhradu nákladů řízení, jejíž výše se měla počítat i se zohledněním přiznané majetkové újmy, současně ale neznamená, že soud musí stěžovateli náhradu nákladů přiznat v plné výši. Z důvodů hodných zvláštního zřetele, jak zmiňuje § 150 o. s. ř., resp. pro povahu věci či okolnosti případu slovy § 154 odst. 2 tr. řádu, soud může výjimečně náhradu zcela či zčásti nepřiznat. Podle Ústavního soudu nelze vyloučit, že i v posuzované věci důvody (okolnosti) hodné zvláštního zřetele do jisté míry existují. Napadené rozhodnutí krajského soudu pro svou obecnost a pro zahrnutí hlediska korelace s výší odměny obhájce je však v tomto směru nepřezkoumatelné, a tak neústavní.

Ústavní soud uzavřel, že napadeným usnesením krajského soudu v zamítavé části výroku bylo porušeno ústavně zaručené právo stěžovatele na ochranu vlastnictví podle čl. 11 odst. 1 Listiny a právo na soudní ochranu podle čl. 36 odst. 1 Listiny. Z výše uvedených důvodů Ústavní soud v takovém rozsahu vyhověl ústavní stížnosti a napadené usnesení krajského soudu zrušil. Ve zbývajících částech Ústavní soud ústavní stížnost odmítl jako návrh podaný osobou zjevně neoprávněnou.

❖ Odůvodnění rozhodnutí zpracovala
JUDr. RENATA RÁZKOVÁ, Ph.D., asistentka
soudce Ústavního soudu.

Celý judikát najdete v systému NALUS na stránkách Ústavního soudu www.usoud.cz:

Nejvyšší správní soud:

Následky nedodržení doby pro přípravu k jednání

Nedodržení nejkratší zákonem stanovené doby 10 dnů, poskytnuté účastníkům řízení pro přípravu k projednání věci samé při nařízeném jednání podle § 49 odst. 1 zák. č. 150/2002 Sb., soudní řád správní, nemusí být podle okolností takovou vadou řízení, která mohla mít za následek nezákonnost rozhodnutí o věci samé.

**Usnesení rozšířeného senátu
Nejvyššího správního soudu
ze dne 4. 10. 2023, č. j. 6 As 24/2021-30**

K věci:

Městský soud v Praze rozsudkem ze dne 27. 11. 2020, č. j. 4 A 12/2018-63, zamítl žalobu směřující proti rozhodnutí žalovaného ze dne 31. 1. 2018. Tímto rozhodnutím žalovaný zamítl odvolání žalobce a potvrdil prvostupňové rozhodnutí Úřadu městské části Praha – Petrovice ze dne 15. 11. 2017, kterým bylo zastaveno řízení o přestupku proti občanskému soužití, zahájené na základě žalobcovy návrhu.

Žalobce (stěžovatel) podal proti rozsudku městského soudu kasační stížnost, v níž mj. poukázal na procesní vadu, ke které došlo v řízení před městským soudem a jež měla dle jeho názoru za následek nezákonné rozhodnutí ve věci samé [§ 103 odst. 1 písm. d) s. ř. s.]. **Stěžovatel namítal, že ze strany soudu nebyla zachována lhůta pro předvolání k jednání v délce 10 dnů před konáním jednání, jak zákon předpokládá v § 49 odst. 1 s. ř. s. Stěžovatel očekával, že jednání bude v souladu s dosavadní judikaturou z tohoto důvodu odročeno**, resp. že ve věci bude nařízeno nové jednání, při němž bude moci rozvinout svou dosavadní právní argumentaci k jednotlivým žalobním bodům a uvést další rozhodné skutečnosti. Městský soud tak dle názoru stěžovatele zatížil řízení vadou mající vliv na zákonnost napadeného rozsudku, projednal-li věc v rozporu se zákonem v jeho nepřítomnosti.

Šestý senát Nejvyššího správního soudu zjistil, že v dané věci skutečně nebyla dodržena zákonem stanovená doba, jež se poskytuje účastníkům řízení pro přípravu k projednání věci samé při nařízeném jednání. Městský soud nařídil ústní jednání ve věci na den 27. 11. 2020, k němuž stěžovatele předvolal písemností doručenou mu systémem datových schránek dne 19. 11. 2020. K odeslání a dodání písemnosti stěžovateli do datové schránky došlo dne 11. 11. 2020. Ačkoliv tak soud v souzené věci doručoval předvolání k jednání stěžovateli s dostatečným předstihem, doba dle § 49 odst. 1 s. ř. s. nebyla zachována, neboť stěžovatel měl na přípravu k jednání 7 dnů (namísto 10 dnů). Ze zvukového záznamu pořázeného z jednání u městského soudu pak vyplynulo, že městský soud v úvodu jednání bez dalšího konstatoval, že stěžovatel se k jednání nedostavil, a následně vyhlásil usnesení, že bude

jednáno v jeho nepřítomnosti. Učinil tak, aniž ověřoval a hodnotil, zda byl stěžovatel k jednání řádně předvolán ve smyslu § 49 odst. 1 a 3 s. ř. s.

Šestý senát dospěl při předběžném posouzení věci k názoru odlišnému od dřívějších rozhodnutí jiného senátu Nejvyššího správního soudu. Měl za to, že neodročení jednání nebo nenařízení jednání na nový termín v případě, kdy soud poskytl účastníku k přípravě na jednání dobu kratší 10 dnů, nemusí vždy představovat vadu řízení před krajským soudem s vlivem na zákonnost rozhodnutí ve věci samé. Ve vyslovení tohoto závěru však předkládajícímu senátu bránily dřívější rozsudky Nejvyššího správního soudu ze dne 31. 5. 2004, č. j. 7 Ads 41/2003-50, č. 323/2004 Sb. NSS, a ze dne 16. 11. 2016, č. j. 7 As 199/2016-39. Podle právní věty ke staršímu z rozsudků platí: „*Jestliže účastník, jemuž byla k přípravě na jednání poskytnuta lhůta kratší 10 dnů (§ 49 odst. 1 s. ř. s.), neprohlásil, že tato lhůta je dostačující, soud nemůže jednat a vydat rozhodnutí, ale musí nařízené jednání do uplynutí zákonem stanovené lhůty odročit. Nepostupuje-li tak a ve věci rozhodne, je vydané rozhodnutí zatíženo vadou řízení, která mohla mít za následek nesprávné rozhodnutí ve věci.*“

Šestý senát byl přesvědčen, že striktní a paušální pojmání následků nedodržení desetidenní doby pro přípravu na jednání, které dovodila dřívější judikatura, nemá opodstatnění. Dle jeho názoru je naopak nutné zohledňovat další rozhodné skutkové okolnosti konkrétní věci.

Z odůvodnění:

Podle § 103 odst. 1 písm. d) s. ř. s. kasační stížnost lze podat pouze z důvodu tvrzené nepřezkoumatelnosti spočívající v nesrozumitelnosti nebo nedostatku důvodů rozhodnutí, popř. v jiné vadě řízení před soudem, mohla-li mít taková vada za následek nezákonné rozhodnutí o věci samé.

Podle § 49 odst. 1 s. ř. s. k projednání věci samé nařídí předseda senátu jednání a předvolá k němu účastníky tak, aby měli čas k přípravě přiměřený povaze věci, alespoň však 10 dnů; kratší čas k přípravě lze stanovit v řízeních, v nichž je soud povinen rozhodnout ve lhůtách počítaných na dny. O jednání vyrozumí osoby zúčastněné na řízení.

Podle § 49 odst. 3 s. ř. s. neúčast řádně předvolaných účastníků nebrání projednání a skončení věci, nejsou-li důvody pro odročení podle § 50.

Nejvyšší správní soud ustáleně judikuje, že žádná procesní pravidla nejsou samoúčelná – jejich cílem je poskytování ochrany hmotněprávním vztahům (usnesení rozšířeného senátu ze dne 9. 12. 2014, č. j. Nad 224/2014-53, č. 3196/2015 Sb. NSS, bod 24).

Není pochyb o tom, že zužující podmínka, že vada řízení u soudu je relevantní pro výrok přezkumného soudu jen tehdy, mohla-li mít taková vada za následek nezákonné rozhodnutí o věci samé (§ 103 odst. 1 písm. d) s. ř. s.), znamená, že v určitých situacích zůstane nezákonnost spočívající ve vadě řízení procesně „neprotrestána“ a ve výroku rozhodnutí přezkumného orgánu se neprojeví. Tento důsledek je však zákonodárcem nepochybně zamýšlen – znění zmíněného ustanovení je jednoznačné. V kontextu dalších pravidel právního řádu není ani pochyb o jeho ústavní konformitě – zákonodárce dal v určité míře přednost efektivitě fungování mechanismů rozhodování o právech a povinnostech před přísným lpěním na tom, aby se dílčí procesní nezákonnosti, k nimž v něm dojde, vždy a za každých okolností, i když nemají dopad na zákonnost rozhodnutí o věci samé, projeví povinností veřejné moci odstranit je v opakovaném řízení.

Smyslem a účelem doby pro přípravu k projednání věci samé na jednání je umožnit účastníkům řízení účinnou ochranu veřejných subjektivních práv v řízení před soudem. Má zřejmý a obecně i značný procesní význam. Poskytuje časový prostor, v němž může účastník shromáždit argumenty a podklady svědčící v jeho prospěch, připravit se na pravděpodobné argumenty a podklady jiných aktérů řízení a celkově připravit svou procesní strategii pro jednání před soudem. To však neznamená, že porušením tohoto pravidla dochází vždy a bez dalšího ke znemožnění účinné ochrany práv toho, vůči němuž k porušení došlo. To závisí na konkrétních okolnostech věci, které je třeba zkoumat a následně posoudit, zda dotyčná vada řízení mohla mít vliv na zákonnost rozhodnutí o věci samé.

Tyto konkrétní okolnosti nelze předem abstraktně definovat, avšak přesto lze označit určité **typické rysy, podle nichž lze o možnosti následku v podobě nezákonného rozhodnutí o věci samé uvažovat**. Jedním z nich je **míra nedodržení doby na přípravu** – v čím větší míře dodržena nebyla (tj. v čím kratším předstihu před jednáním byl o něm účastník informován), tím pravděpodobněji je, že tato vada následek v podobě nezákonnosti rozhodnutí o věci samé mít mohla. Za běžných okolností totiž lze předpokládat, že kratší doba na přípravu účastníka vystaví stresu a časovému tlaku, který může kvalitu jeho přípravy negativně ovlivnit, a tedy jeho procesní pozici ztížit. Dalším rysem, který je třeba vzít v úvahu, je **povaha věci samé**, zejména míra její skutkové a právní složitosti a z toho vyplývající pravděpodobná náročnost (časová, intelektuální aj.) přípravy, kterou by účastník či jeho zástupce za běžných okolností věci věnoval. Vliv mohou mít i nejrůznější **individuální okolnosti**, např. to, že o konání jednání se účastník věrohodně fakticky dozvěděl dříve, než o tom byl formálně vyrozuměn, či jeho argumentace při jednání soudu. Při hodnocení možnosti následku v podobě nezákonnosti rozhodnutí o věci samé je nutné v pochybnostech mít za to, že taková možnost byla dána, neboť to nesmí být jednotlivce, který by nesl případné negativní následky procesního pochybení orgánu veřejné moci. Na druhé straně, pokud byl možný negativní dopad takového pochybení na jednotlivce prakticky vyloučen, není důvod jen kvůli tomuto pochybení rozhodnutí soudu rušit.

V souladu s požadavkem patřičně respektovat zákonem zaručená procesní práva účastníka řízení je i zásada, že pochybení

v souvislosti se zachováním doby na přípravu je třeba pokud možno minimalizovat a napravit v takové míře, jak to jen rozumně jde. Proto tedy, pokud doba na přípravu nebyla soudem zachována a účastník jej na toto pochybení upozorní a domáhá se nápravy (typicky tím, že písemně či přímo na jednání požádá o odročení z uvedeného důvodu), je nezbytné mu vyhovět.

V nyní projednávané věci stěžovatel v odpovědi na výzvu soudu podle § 51 odst. 1 s. ř. s. výslovně uvedl, že požaduje nařízení jednání. Ve věci není sporu o tom, že předvolání k jednání bylo stěžovateli řádně doručeno, byť nikoliv s předstihem splňujícím podmínky § 49 odst. 1 s. ř. s.

Pokud by stěžovatel měl za to, že doba 7 dnů, kterou měl k dispozici k přípravě, byla nedostatečná, **měl k dispozici časový prostor o tom soud s předstihem informovat a požádat o odročení jednání**. Stejně tak by mohl stěžovatel postupovat, pokud by mu doručením předvolání (ať již s dostatečným předstihem, či nikoliv) vznikla v jeho časovém plánu kolize s nařízeným jednáním. I pokud však stěžovatel nepožádal soud o odročení jednání předem, **stále se mohl dostavit na nařízené jednání a na něm prohlásit, že mu nebyl poskytnut dostatečný čas k přípravě, a požádat o odročení jednání**. Stěžovatel nicméně nic takového neučinil. Ze záznamu z jednání před městským soudem plyne, že **se k jednání nedostavil**.

Vcelku dlouhá doba na přípravu jednání, kterou měl stěžovatel k dispozici (7 dnů namísto 10 dnů dle zákona), ve spojení s jeho procesní pasivitou ve vztahu k této vadě tedy v daném konkrétním případě nenasvědčuje tomu, že by, pokud by doba na přípravu jednání byla dodržena beze zbytku, v řízení před soudem jednal způsobem, který by mohl vést k jinému výsledku rozhodnutí o věci samé.

V řízení o kasační stížnosti bylo stěžovateli doručeno usnesení o předložení jeho věci rozšířenému senátu a poučení, že se k právní otázce předkládané rozšířenému senátu může vyjádřit. Ani poté nicméně nepředstřel důvody, které by nasvědčovaly, že pokud by v jeho případě doba na přípravu jednání byla dodržena beze zbytku, mohlo to vést k jinému výsledku řízení o žalobě. Rozšířený senát ani sám neshledává, že by se jednalo o věc výjimečně skutkově či právně složitou.

Za těchto okolností je třeba při posouzení, zda nezajištění doby 10 dnů pro přípravu na jednání před soudem mohlo mít vliv na zákonnost rozhodnutí o věci samé ve smyslu § 103 odst. 1 písm. d) s. ř. s., uzavřít, že takový možný vliv nevyšel najevo.

Komentář:

Komentované rozhodnutí rozšířeného senátu se zabývá otázkou, zda může představovat vadu řízení, která mohla mít za následek nezákonnost rozhodnutí o věci samé, také případ, kdy není dodržena zákonem stanovená desetidenní doba poskytnutá k přípravě před jednáním ve věci samé. Z rozhodnutí rozšířeného senátu vyplývá, že **samo o sobě nedodržení zákonem stanovené minimální doby nemá automaticky za následek nezákonnost rozhodnutí, ale může záležet na konkrétní procesní situaci**, přičemž zvláště je třeba zohlednit, o jak dlouhou dobu byla minimální doba určená k přípravě na jednání zkrácena a jaký byl postoj účastníka (zda byl ve vztahu k této vadě aktivní, nebo pasivní).

Rozhodnutí je průlomové proto, že **překonává dosavadní judikaturu založenou na závěru opačném**, tedy vycházejícím z toho, že pokud účastník neprohlásí, že mu kratší lhůta postačuje, soud

musí do zákonem stanovené lhůty jednání odročit, jinak zatíží řízení vadou, která mohla mít za následek nesprávné rozhodnutí ve věci.

Lze doplnit, že před 31. 12. 2011 soudní řád správní stanovil čas pro přípravu na jednání 10 pracovních dní; novelou provedenou zákonem č. 303/2011 Sb. pak byla tato doba zkrácena na 10 kalendářních dní; judikatura nyní umožňuje – fakticky – i další zkrácení, byť samozřejmě s ohledem na to, že musí být váženy okolnosti případu; nebude to zřejmě vést k tomu, že by soudy cíleně uvedenou desetidenní dobu zkracovaly (lze vyjít z toho, že stanovení kratší lhůty bude spíše založeno na pochybení soudu).

Srovnání s právní úpravou a judikaturou k občanskému soudnímu řádu ukazuje, že ani tento předpis vždy na minimálním času na přípravu 10 dní netrvá. Již v § 115 odst. 2 o. s. ř. se uvádí výraz

„zpravidla“. Jde např. o situace, kdy k přípravě postačí i lhůta kratší (srov. např. rozsudek Krajského soudu v Hradci Králové ze dne 29. 1. 2002, sp. zn. 20 Co 561/2001), nebo jednání ve věci samé předcházelo přípravné jednání dle § 114c o. s. ř.

❖ Rozhodnutí zpracovali JUDr. EVA DOBROVOLNÁ, Ph.D., LL.M., odborná asistentka na Katedře civilního práva Právnické fakulty Masarykovy univerzity v Brně, a Mgr. MICHAL KRÁLÍK, Ph.D., soudce Nejvyššího soudu.

Mnoho dalších soudních rozhodnutí najdete v Advokátním deníku – advokatnidenik.cz v rubrice Judikatura.

Celý judikát najdete na stránkách Nejvyššího správního soudu www.nssoud.cz:

Evropský soud pro lidská práva:

Zdanění příjmů advokátů musí mít „rozumný základ“

Zvýšení daňového odvodu advokátovi za zdaňovací období 2006 až 2011 z důvodu, že nebyl členem sdružení schváleného daňovými orgány, je narušením spravedlivé rovnováhy mezi obecným zájmem a ochranou základních práv jednotlivce, a tedy porušením čl. 1 Protokolu č. 1 k Úmluvě o ochraně základních práv a svobod.

Rozsudek ESLP ze dne 7. 12. 2023 ve věci Waldner proti Francii, stížnost č. 26604/16

Z odůvodnění:

Stěžovatel je rakouský státní příslušník, který pracuje jako **advokát v Paříži**. Důvodem jeho stížnosti k ESLP bylo **zvýšení daňového odvodu za zdaňovací období 2006 až 2011 z důvodu, že nebyl členem sdružení schváleného daňovými orgány**.

Stěžovatel vykonává advokátní praxi od roku 2005. Jako příslušník svobodného povolání, který pobírá nekomerční profesní příjmy podléhající dani z příjmů, má možnost se stát členem „schváleného sdružení“ („OGA“) podle čl. 1649 obecného daňového zákoníku. Jedná se o sdružení, která byla založena v roce 1974 a která schvaluje Generální ředitelství veřejných financí. Jejich posláním je poskytovat svým členům technickou pomoc při vedení účetnictví a v daňových otázkách s cílem podpořit dodržování daňových předpisů, předcházet daňovým únikům a snížit náklady na správu daní. OGA rovněž zajišťují, aby jejich členové podávali úplná a bezchybná daňová přiznání v souladu s daňovými předpisy, a ověřují podklady předkládané jejich čle-

ny. Za audity prováděné OGA se vybírá roční členský poplatek ve výši cca 200 eur.

Před přijetím zák. č. 2005-1719 z roku 2005, kterým se provádí zákon o rozpočtu pro rok 2006, členství v OGA opravňovalo samostatně výdělečné osoby k 20% slevě na dani z jejich zdanitelných příjmů. Čl. 76 tohoto zákona však změnil daňový režim pro tyto osoby tak, že pro daňové přiznání zdanitelných příjmů za rok 2006 byla tato sleva na dani zrušena a nahrazena zvýšením základu daně z příjmu o 25 % pro ty samostatně výdělečné osoby, které nebyly členy OGA.

Stěžovatel podal proti navýšení základu daně z příjmu za období let 2006 až 2011 postupně dvě stížnosti k finančnímu ředitelství v Paříži, ve kterých mj. namítal, že zákonné zvýšení základu daně z příjmu pro nečleny OGA oproti členům porušuje jeho právo nesdružovat se, chráněné čl. 11 Úmluvy. Jeho stížnosti byly zamítnuty. Pařížský správní soud odvolání stěžovatele rovněž zamítl s odůvodněním, že napadené ustanovení obecného daňového zákoníku bylo Ústavní radou prohlášeno za konformní s Ústavou. Odvolací správní soud rozhodnutí prvoinstančního správního soudu potvrdil. Obě podaná dovolání stěžovatele byla zamítnuta.

Stěžovatel před ESLP namítal porušení práva na ochranu majetku (čl. 1 Protokolu č. 1 k Úmluvě), které mělo spočívat ve zvýšeném zdanění jeho příjmu z důvodu, že nebyl členem příslušného sdružení. Stěžovatel dále namítal porušení práva na svobodu shromažďování a sdružování (čl. 11 Úmluvy), které mělo spočívat v tom, že bylo porušeno jeho právo nebýt členem OGA. Stěžovatel nakonec namítal, že zvýšení daňového odvodu bylo diskriminační zejména ve vztahu k daňovým poplatníkům, kteří byli členy OGA, a tudíž v rozporu s čl. 14 Úmluvy (ve spojení s čl. 11 Úmluvy a čl. 1 Protokolu č. 1 k Úmluvě).

ESLP zdůraznil, že jakýkoli zásah, včetně zásahu vyplývajícího z opatření, jehož cílem je zajistit zaplacení daně, musí zachovat „spravedlivou rovnováhu“ mezi požadavky veřejného zájmu a požadavky na ochranu základních práv jednotlivce (*S. A. Dangeville proti Francii*, § 52; „*Bulves*“ *AD proti Bulharsku*, § 62). Kromě toho musí existovat přiměřený vztah proporcionality mezi použitými prostředky a sledovaným cílem. Daňová povinnost je v zásadě zásahem do práva zaručeného čl. 1 Protokolu č. 1, neboť zbavuje plátce daně majetku v podobě odvedené daně. Obecně je takový zásah odůvodněn podle druhého odstavce tohoto článku, který výslovně stanoví výjimku, pokud jde o placení daní nebo jiných poplatků (*Buffal Srl v likvidaci proti Itálii*, § 32). Rozhodnutí o tom, jaké daně nebo poplatky mají být vybírány, spočívá na státech (*Arnaud a další proti Francii*, § 25). ESLP v těchto otázkách respektuje rozhodnutí zákonodárce, pokud nepostrádá rozumný základ. Daňová politika spadá do prostoru uvážení jednotlivých států.

V daném případě k zásahu do práva na ochranu majetku došlo na základě obecného daňového zákoníku. Účelem zákonné úpravy bylo zajistit placení daní v souladu s veřejným zájmem. Daňové zvýhodnění mělo přimět daňové poplatníky vykonávající svobodné povolání k větší transparentnosti jejich účetnictví a daňových příznání. Stěžovatel namítal, že zvýšením základu daně o 25 % mu správní orgány vyměřily daň z částečně fiktivních příjmů tím, že absenci členství v OGA ztotožnily s pobíráním nepřiznaných příjmů, tedy s daňovým podvodem. Vnitrostátní správní orgány argumentovaly, že předchozí 20% sleva na dani, z níž měli prospěch pouze členové OGA, byla v roce 2006 začleněna do obecné daňové stupnice platné pro všechny daňové poplatníky bez ohledu na to, zda jsou či nejsou členy OGA, a že napažené zvýšení bylo pouze „aritmeticky ekvivalentní“ nápravou ve vztahu k nečlenům.

ESLP poukázal na to, že podle právní úpravy platné od roku 2006 daňoví poplatníci, kteří byli členy OGA, sice již neplatili nižší daň, ale daňoví poplatníci v postavení stěžovatele museli doplácet daň z příjmů, které neobdrželi. Dle mínění ESLP se tak jednalo o zdanění „fiktivních“ příjmů. ESLP zdůraznil, že ačkoli nahrazení 20% slevy

na dani zvýšením základu daně o 25 % u nečlenů mohlo vést k aritmeticky neutrální operaci na úrovni státu, zcela jistě ztížilo individuální situaci těchto nečlenů, včetně stěžovatele. **Nečlenům bylo zákonem stanoveno zvýšení nikoli daně z příjmu, ale základu pro vyměření daně z příjmu.** V důsledku toho byly automaticky zdaněny příjmy, které stěžovatel dle svého daňového přiznání neobdržel, aniž by existovaly důkazy o tom, že by při sestavování daňového přiznání jednal ve zlém víře. Stát tudíž postupoval v rozporu se zásadou presumpce správnosti a pravdivosti daňových přiznání a *de facto* potrestal stěžovatele přísněji než kteréhokoli jiného daňového poplatníka, jehož daňové přiznání bylo nepřesné, ale jehož dobrá víra se předpokládá.

Navýšení základu daně o 25 % představovalo významnou část příjmů vykázaných stěžovatelem. Toto zvýšení vedlo k dodatečnému vyměření daně ve výši 6 300 až 12 600 eur ročně, neboť stěžovatel nesplnil podmínky stanovené v čl. 158 odst. 7 obecného daňového zákoníku, aniž byla jeho dobrá víra zpochybněna. V projednávaném případě byl zásah do „majetku“ stěžovatele po celé zdaňovací období 2006 až 2011 v rozporu s obecným předpokladem, že daňový poplatník podává daňové přiznání v dobré víře.

ESLP konstatoval, že nezlehčuje význam boje proti daňovým únikům ani prostorů pro uvážení, který je v tomto ohledu ponechán státům, avšak musí zohlednit také finanční dopady, které na stěžovatele mělo zvýšení základu daně o jednu čtvrtinu přiznaných příjmů (tj. dodatečná daň v celkové výši 49 118 eur za dotčené zdaňovací období), což nebylo zanedbatelné. ESLP uzavřel, že způsob, jaký zákonodárce zvolil k dosažení stanoveného legitimního cíle zajistit placení daní z příjmu zvýšením základu daně pro nečleny OGA, neměl dostatečně „rozumný základ“. **Zvýšení základu daně o 25 % představovalo nepřiměřenou finanční zátěž pro stěžovatele, čímž došlo k narušení spravedlivé rovnováhy mezi obecným zájmem a ochranou základních práv jednotlivce.** ESLP proto dospěl k závěru, že v daném případě došlo k porušení čl. 1 Protokolu č. 1, přičemž již nepovažoval za nutné rozhodovat o přijatelnosti a meritu zbývajících stížností a francouzskému státu přikázal uhradit stěžovateli náhradu materiální škody ve výši 49 118 eur a náhradu uskutečněných výdajů ve výši 13 854 eur.

✦ Rozhodnutí zpracovala Mgr. VLADIMÍRA PEJCHAL GRÜNWARD, LL.M., Ph.D., odborná asistentka na Katedře mezinárodního práva Fakulty právnické Západočeské univerzity v Plzni.

Mnoho dalších soudních rozhodnutí najdete v Advokátním deníku – advokatnidenik.cz v rubrice Judikatura.

Celý judikát najdete v systému HUDOC na stránkách ESLP www.echr.coe.int:

Wolters Kluwer | ASPI

www.aspi.cz

Argumentaci pro vaše kauzy najdete díky perfektně zpracovaným judikátům v ASPI propojenými na ostatní dokumenty

**Pavel Herman, Vlastimil Fidler a kolektiv:
Komentář k zákonu o zadávání veřejných zakázek**

Vydavatelství a nakladatelství Aleš Čeněk, Plzeň 2023, 3. aktualizované a doplněné vydání, 714 stran, 1 190 Kč.

Komentář k zákonu č. 134/2016 Sb., o zadávání veřejných zakázek, od autor- ského kolektivu vedeného Mgr. Pavlem Hermanem a JUDr. Mgr. Vlastimilem Fidlerem považují za zdařilou publikaci. Její pozitiva spočívají primárně v její koncepci. Komentář si neklade za cíl předkládat široké akademické rozbory, ale **zaměřuje se na praktický výklad dotčené úpravy**. Právě v případě veřejných zakázek se jedná o vhodný přístup.

Daná problematika nemá akademický charakter, ale naopak ovlivňuje každodenní jednání subjektů, které se s veřejnými zakázkami setkávají, ať již na straně jejich zadavatelů, nebo soukromých subjektů, které se o získání veřejných zakázek ucházejí. Z jejich pohledu je zásadní pochopit, jakým způsobem systém zadávání veřejných zakázek funguje a jaké jednání se od jeho jednotlivých subjektů očekává, resp. jaká práva a povinnosti jim zákonodárce stanovuje. Tento cíl publikace v plné míře naplňuje.

Výše uvedené však neznamená absenci odborného, ve smyslu doktrinárního, přehledu. Opak je pravda. Praktické zaměření neznamená, že by publikace neposkytovala výklad jednotlivých pravidel a neuváděla je do souvislostí, včetně odkazů na rozhodovací praxi. Nepochybně ji tedy ocení také odborná veřejnost.

Jednoznačnou výhodou publikace je složení jejího autorského kolektivu. Jedná se o osoby, které se na přípravě zákona o zadávání veřejných zakázek podílely. Čtenářům se tak nepředstavuje subjektivní interpretace ustanovení zákona, nýbrž **výklad smyslu a účelu zákona**, což usnadňuje práci se zákonem, resp. zde s daným komentářem. Jejím uživateli se dostává návodu, jak se s pravidly v něm obsaženými dostat do konfliktu. Současně je však nutné konstatovat, že se autoři komentáře nestaví do role někoho, kdo má s ohledem na svou činnost při vzniku zákona oprávnění podávat jeho autoritativní a nezpochybnitelný výklad. Jakémukoli hodnocení komentované právní úpravy se autoři až úzkostně vyhýbají. To je možná dokonce – jistě velmi pozitivní – výjimkou u literatury

komentářového typu. Lze dokonce konstatovat, že tento jakýsi *ostych* vyjádřit se k zákonu i v tomto směru je takového typu, že může být snad až kontraproduktivní. Minimálně pro odbornou veřejnost by bylo nepochybně zajímavé seznámit se s názorem autorů na to, zda zákonná úprava z jejich pohledu splnila svůj účel, jak hodnotí fungování zákona v praxi či v čem spatřují jeho slabiny (včetně případných možných řešení). Nepochybně se nabízí také srovnání toho, nakolik záměr zákonodárce odpovídá rozhodovací praxi, která se ve vztahu k zákonu o zadávání veřejných zakázek vyvinula. Na druhou stranu je potřebné uznat, že zaměření publikace tvoří nedílnou součást autorské licence. Je proto nutné respektovat, jestliže autoři nechtěli narušit praktický charakter komentáře.

Navíc propojení s rozhodovací praxí publikaci nechybí a představuje jednu z jejích předností. **Výklad ustanovení zákona doplňuje výběr relevantních rozhodnutí. Nejvíce se odkazuje na rozhodnutí Úřadu pro ochranu hospodářské soutěže.** Přestože může na první pohled vzniknout otázka, z jakého důvodu dali autoři až na výjimky přednost těmto rozhodnutím před praxí správních soudů, je odpověď nasnadě. Vezmeme-li v úvahu okamžik vzniku zákona ve spojení s tím, že před podáním správní žaloby musí proběhnout odpovídající správní řízení, je zřejmé, že v době přípravy publikace byla jen stěží k dispozici dostatečně rozsáhlá judikatura správních soudů, z níž by bylo možné čerpat, byť v tomto případě jde již o třetí vydání předmětného komentáře a rozhodovací

praxe správních soudů známa je. Lze pouze přivítat snahu autorů pracovat s maximálně aktuálními rozhodnutími. Autoři neopomíjejí ani rozhodovací praxi Soudního dvora Evropské unie.

Vyzdvihnout je nutné také strukturu publikace. Autoři se neomezují na strohý výčet souvisejících ustanovení. Na konkrétní úpravu důsledně odkazují také v textu komentáře. Je-li tedy při výkladu a použití jednoho ustanovení zákona potřebné zohlednit také další pravidlo či institut, uvádějí autoři, v jakém ustanovení se odpovídající úprava nachází. Čtenářům tento přístup značně ulehčuje práci se zákonem, resp. s komentářem jako s celkem, zejména je-li čtenářem osoba, která se na oblast veřejných zakázek přímo nespécializuje a setkává se s ním pouze – takřkajíc – *čas od času*. Na první pohled jsou viditelné souvislosti mezi jeho jednotlivými ustanoveními.

Stejně tak **autoři všude tam, kde je zákonná úprava výsledkem transpozice evropských směrnic do českého práva, na tuto skutečnost upozorňují, a to včetně odkazu na konkrétní přejímanou evropskou úpravu**. Takový odkaz nemá pouze informační hodnotu ve smyslu zjištění, že podstata určitého ustanovení není výsledkem záměru českého zákonodárce, nýbrž se jedná o pravidla, k jejichž převzetí jsme jako členský stát povinni. V praxi nebudou neobvyklé případy, kdy výklad a aplikace zákona závisí právě na obsahu přejímané směrnice. Publikace tuto původní evropskou úpravu bezprostředně identifikuje, což rozšiřuje její praktické využití.

Důraz se klade na výklad těch ustanovení, která byla dotčena novelou zákona o zadávání veřejných zakázek, provedenou zákonem č. 166/2023 Sb. Skutečnost, že se jedná o novelizované ustanovení, komentář vždy výslovně zdůrazňuje. Osobám pohybujícím se v oblasti veřejných zakázek se fakticky od prvního okamžiku dostává do rukou pomůcka, která jim umožní se na aktuální změny úpravy co nejrychleji adaptovat.

Publikace svým způsobem zpracování dokonce přesahuje *velmi dobrý standard* obdobných prací a z hlediska praktického využití je nutné ji hodnotit jako značně nadprůměrnou.

✦ prof. Dr. ALEXANDER J. BĚLOHLÁVEK, advokát, rozhodce a vysokoškolský pedagog

Zdeněk Dufek a kolektiv: Rukověť znalce v oblasti oceňování majetku

Aleš Čeněk, Plzeň 2023, 318 stran,
420 Kč.

Nedávná reforma znaleckého práva se stále častěji projevuje v novinkách právní literatury. Patří mezi ně spoluautor-
ské dílo s názvem *Rukověť znalce v oblasti oceňování majetku*. Vůdčí spoluautorskou osobou je doc. JUDr. Ing. Zdeněk Dufek, Ph.D., docent Vysokého učení technického v Brně. Ostatně řada dalších spoluautorů spadá do okruhu této vysoké školy. Nejedná se však o žádnou nadčasovou práci akademickou, nýbrž o **hutnou a užitečnou praktickou příručku**. Vhodná je nejen ke každodennímu použití, ale i k výuce znalectví. Neměla by proto chybět v knihovně žádného znalce, i kdyby se zabýval jiným oborem než zrovna oceňováním majetku. Recenzovaná publikace totiž přináší řadu obecných odborných poznatků či jejich čtenářsky přitažlivých shrnutí takřkajíc mezioborových.

Publikace je rozvržena do 41 kapitol, což již samo vypovídá o aspiraci na široký záběr. Prvotní kapitoly jsou věnovány spíše všeobecnějším otázkám znalecké činnosti po reformě znaleckého práva, aby další části již byly zaměřeny na konkrétnější záležitosti oceňování majetku, zejména na používané metody. **Přínos knihy spatřuji, kromě jiného, v tom, že např. přehledně uvádí různé právní důvody oceňování majetku, a to pro jednotlivé zákonné účely.** Samotného mě překvapilo, kolik takových, za často i velmi odlišných, zákonných důvodů vlastně právně platí. O to více je důležitá formulace zadání znaleckého posudku z hlediska účelu jeho použití, a tím pádem i účelu ocenění. A v důsledku toho i použití metody, která by byla odborně adekvátní.

Nejedná se však jen o metodu. Rozdílnosti spočívají i v tom, kdo ocenění provádí. Správně je proto v knize podrobněji poukazováno na odlišné právní postavení znalců podle znaleckého práva, v podstatě „soudních znalců“, byť jim tak zákon, na rozdíl od soudních tlumočnicků, neříká, a jiných odborníků, ať už je předpisy označují jakkoli; na mysl mám zejména živnostenské podnikatele.

Při čtení publikace je patrné, že spoluautoři mají nejen dlouholeté praktické zkušenosti se (soudním) znalectvím, ale i s jinými odbornostmi, pokud jde o další povolání.

Podařilo se jim vsutku udeřit hřebík na hlavičku již tím, jaká témata do své knihy vybrali. A samozřejmě, jak je ryze prakticky, a přitom čtivě a přehledně, pojali.

V úvodních částech nalezneme již zmiňované rozdíly mezi znalci a jinými odborníky na oceňování. Je správné, byť se na to někdy zapomíná, že v publikaci najdeme odkazy na občanský zákoník, který stanoví příkaz odborné péče (znalost a pečlivost) se všemi právními důsledky s tím spojenými. Jedná se o odbornickou odpovědnost (náležitost), se kterou občanský zákoník na mnoha místech pracuje. Stát tím záměrně reagoval na současnou „znalostní společnost“, která se bez řádné odborné péče doslova neobejde. Dodejme jen, že tím pádem se ale stává, že objednatel znaleckého posudku, zejména mimo právní řízení, je v postavení slabší strany. Chybí mu totiž právě odbornost, čímž se stává do značné míry závislým na znalci a výsledku jeho činnosti. To se ovšem týká i soudců, úředníků a policistů v průběhu právních procesů. Tato situace však někdy přináší nežádoucí efekt. Rozumíme jím stav „přeposudkovatosti“ či až nadměrné odborné obezřetnosti i tam, kde si lze učinit odborný závěr jiným důkazním způsobem. Např. i běžnou empirií při sledování hospodárnosti řízení.

Recenzovaná publikace na několika místech odkazuje též na evropské standardy, které stanoví odborná pravidla některých oborů. Počítá s nimi ostatně i občanský zákoník a další české předpisy. Nelze totiž vše nechávat na státu a očekávat „řešení“ od správních úředníků, kteří mají dost své vlastní agendy.

Podstatná část knihy je věnována náležitostí znaleckého posudku. Zdánlivě by se jednalo o spíše formalitu. Není tomu tak. Jedním ze zákonodárně-politických zá-
měrů reformy znaleckého práva bylo docílit přezkoumatelnosti znaleckých posudků. Zejména se to týká použitých metod a věrohodnosti důkazů, včetně pravidel opatřování důkazů samotným znalcem. Z advokátní praxe víme, že právě zde spočívá úskalí mnoha znaleckých posudků, zejména staršího data. V podstatě jsou někdy odborně nepřezkoumatelné, tudíž odborně vadné. Sluší se proto upozornit, jak ostatně činí i spoluautoři, na přestupek spočívající v nedbání odborné péče znalce. Z praxe již známe případy, kdy byl znalec takto uznán vinným.

Publikace z uvedených důvodů nabízí i ilustrativní znalecký posudek, str. 32 a násl. Příkladem se týká ocenění ojetého motorového vozidla.

Důležitá část se týká opatřování podkladů ke znaleckému posudku. Kniha obsahuje i vzor prohlášení statutárního orgánu společnosti k podstatným okolnostem ocenění, str. 53 a násl. V rámci kapitoly o dokazování znaleckým posudkem v publikaci najdeme **i citace důležitých soudních rozhodnutí.** Zmínit můžeme dále otázky postavení znalce před soudem, jeho nezávislost a nestrannost. Dodejme, že znalec je díky své nezávislosti v dosti jiném postavení než např. advokát jedná-
cí v zájmu klienta. Někdy se na to v praxi, žel, zapomíná. Některé potíže ve vymezení oborů a odvětví či specializací publikace řeší i vzorem, jak by se měl znalec k věci postavit za okolností případu, kdy by byl povolán k podání znaleckého posudku mimo svou odbornost. Mezi ryze praktické otázky patří např. kalkulace ceny za posudek při jednání o zakázce.

Podstatná část knihy je věnována jednotlivým metodám oceňování věcí. Od nemovitostí po pozemky a další oceňovací případy. Zde by ke slovu přišli jednotliví odborníci.

Dílčí připomínku lze mít v tom směru, že práce, jinak velmi kvalitní, neobsahuje otázky a metody oceňování nehmotného majetku. Zřejmě to vyplývá z odlišných profesních zaměření jednotlivých spoluautorů.

Recenzovanou publikaci můžeme doporučit širší odborné veřejnosti, advokáty nevylímáme.

✦ prof. JUDr. IVO TELEČ, CSc., advokát a mezinárodní rozhodce, vedoucí Katedry soukromého práva a civilního procesu PF UP v Olomouci

Alexander, J. Bělohlávek: Zákon o rozhodčím řízení. Zákon o mezinárodním právu soukromém (vybraná ustanovení). Komentář

C. H. Beck, Praha 2023, 3. vydání,
1 560 stran, 2 890 Kč.

Na počátku prosince 2023 vyšlo v nakladatelství C. H. Beck dlouho očekávané třetí vydání komentáře k zákonu o rozhodčím řízení prof. JUDr. Alexandera Bělohlávka. Jde tedy o **výrazně aktualizované vydání, zohledňující a podrobně komentující také celý legislativní a judikatorní vývoj od roku 2012.**

Jedná se o publikaci, která se v mezidobí stala autoritativním zdrojem právních názorů k problematice rozhodčího řízení a využívá ji v široké míře tuzemská praxe, včetně soudů v řízeních souvisejících s rozhodčím řízením. Vzhledem k tomu, že druhé vydání v roce 2012 vyšlo i v anglické verzi v prestižním newyorském nakladatelství Juris, jde dnes též vlastně o jediný ucelený cizojazyčný a zahraniční odbornou veřejností uznávaný zdroj informací o tuzemské úpravě a praxi rozhodčího řízení, jakož i o doktrinárních přístupech české odborné veřejnosti k rozhodčímu řízení. Vzhledem ke svému pojetí je tato publikace i běžně citovaným pramenem v odborných publikacích týkajících se alternativních způsobů řešení sporů, samozřejmě hlavně pak v souvislosti s rozhodčím řízením, a to tuzemským i mezinárodním.

Publikace vyšly ve formě (odbornou veřejností velmi dobře přijímaného) **komentáře jednotlivých ustanovení zákona o rozhodčím řízení doplněného o anotovanou judikaturu a dostupnou literaturu.** V souvislosti s judikaturou je zapotřebí u této publikace zdůraznit, že jde o **komentované anotace judikatury.** U mnohých z více než tisícovky zohledněných judikátů obsahujících nejen autorsky zpracované právní věty jsou právní věty doplněny informacemi o skutkovém a právním stavu v dotčené věci, procesním vývojem v konkrétním soudním řízení a též návaznostmi na judikaturu předchozí a navazující a autor mnohdy zasazuje daná rozhodnutí též do aktuálního období vcelku bouřlivého vývoje, který rozhodčí řízení u nás za posledních třicet let prodělalo. S tím se lze v komentářové literatuře setkat vskutku výjimečně a je zapotřebí to označit za významné pozitivum.

Vyzdvihnout je ale nutné i to, že **každé komentované ustanovení je** již v samotném úvodu, tedy v jakési *rubrice* každé kapitoly (dotčeného ustanovení), **doplně-**

no informacemi o legislativním vývoji za posledních minimálně 12 let, což je v komentářích naprosto ojedinělé a má pro využití publikace vysoce praktický dopad. Předmětná právní úprava totiž znamenala právě v daném období bouřlivý vývoj a orientace ve změnách je právě u zákona o rozhodčím řízení komplikovanější. Stejně tak jsou ale doplněny i informace, které osobám méně orientovaným jinak zůstávají skryty, totiž **informace o pozadí a důvodech těchto změn.**

Text komentáře ke konkrétním ustanovením v aktuálním znění, kdy je v samotném úvodu právě aktuální znění citováno, je rovněž v samotném úvodu, to jest v oné *rubrice* kapitoly, doplněn též o znění platná a účinná v jednotlivých obdobích předchozí dekad. I to je dosti výjimečné a pro praxi užitečné. Jde totiž o právní úpravu, která se používá v různých zněních zákona, a to např. podle toho, kdy bylo zahájeno určité rozhodčí řízení, kdy byla uzavřena rozhodčí smlouva, kdy byl vydán rozhodčí nález apod. Není proto výjimečné, že se i dnes aktivně a ve velké míře pracuje se zněním zákona, resp. jeho jednotlivých ustanovení, která byla platná a účinná před dnes již více než deseti lety. Přitom orientace v intertemporálních ustanoveních jednotlivých novelizačních předpisů je právě u zákona o rozhodčím řízení dosti komplikovaná. Právě u tohoto zákona tak jde o něco, co má velký význam pro praxi a současně je v české komentářové literatuře ojedinělé. Současně jde ovšem o zpracování komentující jednotlivé otázky a problémy z pohledu tuzemské i mezinárodní praxe.

Autor zpracoval komentář jako **kompletní rozbor materie rozhodčího řízení a jeho tuzemské úpravy, včetně návaznosti na použitelné mnohostranné i dvoustranné smlouvy.** Jedná se proto dnes již o komentář nejen k zákonu o rozhodčím řízení, nýbrž též o komentář k některým ustanovením zákona o mezinárodním právu soukromém (dále „ZMPS“), který v souvislosti s rekodifikací převzal část toho, co bylo do 31. 12. 2013 obsaženo v zákoně o rozhodčím řízení, totiž o komentář k ust. § 2, 4 a k ust. § 117 až 125 ZMPS. Toto pojetí je zajímavé, v každém případě pak pro praxi prospěšné. Právě skutečnost, že s účinností od 1. 1. 2014 byla část úpravy rozhodčího řízení, totiž ta, která se týká rozhodčího řízení s mezinárodním prvkem (mezinárodní arbitráž), přenesena do ZMPS, je tak ve třetím vydání tohoto komentáře specifická. **Jde tedy o komentář jak k úpravě tuzemského, tak i mezinárodního rozhodčího řízení, to jest k celému zákonu o rozhodčím řízení a současně k řadě ustanovení ZMPS.** Přitom zakomponování komentáře k dotčeným ustanovením ZMPS do komentáře k zákonu o rozhodčím řízení v těch místech, kde původní dřívější úpravu nahradil právě ZMPS, je z praktického hlediska prospěšné. Jistě bylo možné představit si i jiná řešení. Přístup zvolený prof. Bělohlávkem ve třetím vydání jeho komentáře je velmi praktický, minimálně pak v současnosti, kdy odborná veřejnost stále ještě žije se strukturou úpravy původní, a praktická bude tato koncepce struktury daného komentáře jistě ještě po velmi dlouhou dobu.

Autor se podrobně zabývá i novými instituty, které různé změny naší úpravy přinesly od roku 2012. Publikace tak obsahuje ucelený a **velmi podrobný komentář např. k úpravě řízení před rozhodčími komisemi spolků.** Rovněž v tomto ohledu jde o velmi podrobný rozbor z pohledu doktrinárního, koncepčního i praktického. V případě řízení před rozhodčími komisemi spolků se doposud totiž v tuzemské odborné literatuře lze setkat spíše jen s jakousi interpretační textu zákona za pomoci jiných slov bez jakéhokoli hlubšího rozboru. Prof. Bělohlávek však i v tomto případě jde do naprostých podrobností vysvětlujících podstatu tohoto typu řízení s řešenými jednotlivými situacemi, které u tohoto druhu procesu mohou vzniknout, apod. Jde proto o dílo s velkým praktickým, ale i teoretickým dopadem.

♣ JUDr. VÍT HORÁČEK, Ph.D.,
advokát, rozhodce a mediátor

Z kárné praxe

Povinnost advokáta jednat dle pokynů klienta, povinnost uplatnit v zájmu klienta vše, co advokát pokládá za prospěšné

§ 16 odst. 1 věta první zákona o advokacii

§ 16 odst. 2 zákona o advokacii

§ 17 zákona o advokacii ve spojení s čl. 4 odst. 1 Etického kodexu

Kárně obviněný JUDr. V. H., advokát se sídlem v R., se dopustil kárného provinění tím, že poté, co dne 19. 8. 2021 uzavřel ústně smlouvu o poskytování právních služeb s klientkou I. V. a poté, co mu I. V. udělila plnou moc k zastupování v řízení o pozůstalosti po jejím bývalém manželovi M. V., vedeném soudní komisařkou JUDr. L. Ř. a Okresním soudem v R., aby v tomto řízení uplatnil pohledávku vůči zůstaviteli ve výši 300 000 Kč, zůstal ve věci zcela nečinný a pohledávku do řízení o pozůstalosti nepřihlásil.

Rozhodnutí kárného senátu Kárné komise ČAK ze dne 5. 10. 2023, sp. zn. K 30/2023, jímž byla schválena dohoda o vině a kárném opatření, uzavřená téhož dne mezi kárně obviněným a zástupcem kárného žalobce.

Kárné opatření: pokuta ve výši 200 000 Kč.

Povinnost komunikovat datovou schránkou

§ 3 odst. 1 zákona o advokacii ve spojení s § 17

zák. č. 300/2008 Sb., o elektronických úkonech a autorizované konverzi dokumentů

§ 16 odst. 2 zákona o advokacii

Kárně obviněný JUDr. L. M., advokát se sídlem v Ř., se dopustil kárného provinění tím, že ode dne 23. 2. 2018, poté, co mu byla zpřístupněna datová schránka advokáta zřízená Ministerstvem vnitra, se nejméně do 14. 7. 2020 nepřihlašoval do datové schránky a nevyzvedával z ní dokumenty od orgánů veřejné moci.

Z rozhodnutí kárného senátu Kárné komise ČAK ze dne 15. 2. 2022 ve spojení s rozhodnutím odvolacího kárného senátu Odvolací kárné komise ČAK ze dne 3. 3. 2023, sp. zn. K 79/2020.

Kárné opatření: pokuta 20 000 Kč.

Z odůvodnění:

Bylo prokázáno, že si kárně obviněný nezprovoznil datovou schránku, ačkoliv je povinností advokáta být držitelem datové schránky, neboť advokát je osobou uvedenou v zákoně o elektronických komunikacích, která má zákonnou povinnost ji zřídit a provozovat. Datová schránka je výlučným prostředkem komunikace vůči advokátovi i ze strany České advokátní komory, a to jak v případě určení advokáta, tak ve všech jiných otázkách. Nepoužívání datové schránky je postaveno na roveň přístupu advokáta, který si řádně neoznačí své sídlo, nesdělí ČAK své aktuální kontaktní údaje či nepřebírá poštu doručovanou tradičně, tedy prostřednictvím držitele poštovní licence. Uplynutím 10 dnů od dodání zpráv

do datové schránky nastává fikce doručení takové zprávy, přičemž uplynutí této lhůty může mít zcela zásadní negativní dopad na ochranu práv a chráněných zájmů klientů kárně obviněného.

Z provedených důkazů vyplývá, že první zásilka s přístupovými kódy, která byla zaslána kárně obviněnému prostřednictvím České pošty, s. p., dne 24. 1. 2018, byla uložena na poště 26. 1. 2018 a zůstala nevyzvednuta. Přístupové kódy pak byly kárně obviněnému zasílány opakovaně a ten si opakovaně zásilky nevyzvedával. Kárně obviněný tak nevyvíjel ani elementární aktivitu směřující ke splnění jeho zákonných povinností. Naopak svou pasivitou možnost užívání datové schránky mařil. Pokud už kárně obviněný v předmětné věci nějakou aktivitu vyvíjel, pak ji rozhodně nenapřel správným směrem. Sepsal např. v kontextu věci zcela nesmyslný přípis ministru vnitra a 1. místopředsedovi vlády Janu Hamáčkovi se žádostí o „efektivní zásah ve prospěch obnovy respektování mých základních lidských práv“ ze dne 25. 2. 2019.

Ani po upozornění místopředsedy kontrolní rady ČAK ze dne 15. 7. 2019 přesto nezajistil nápravu a svou povinnost nesplnil, a to nejméně do 14. 7. 2020, když ani k tomuto datu si nevyzvedl přístupové údaje k datové schránce a nepoužíval ji k přijímání dokumentů od orgánů veřejné moci.

V rámci okolností spáchání kárného provinění nelze pominout ani prokazatelně nepravdivou informaci kárně obviněného v e-mailové zprávě ze dne 4. 11. 2019 o tom, že mu byl dne 1. 11. 2019 na třetí pokus zřízen funkční aktivní přístup do datové schránky advokáta „fj5mt8“, přitom ID datové schránky bylo smyšlené a sdělení kárně obviněného nepravdivé. Když pak kárně obviněný uváděl ohledně komunikace s ČAK, že „návodnou se pro něj stala až rada Mgr. S. ze dne 1. 6. 2020“, pak skutečně si dne 5. 6. 2020 požádal o vydání nových přístupových údajů elektronickou cestou zasláním aktivního linku na jeho e-mailovou adresu formou virtuální obálky, avšak ani poté si příslušné údaje nevyzvedl.

Výše uvedeným jednáním tedy kárně obviněný nepochybně porušil § 3 odst. 1 zák. o advokacii, dle něhož je advokát při posky-

tování právních služeb nezávislý, je vázán právními předpisy a v jejich mezích příkazy klienta. Je zcela mimo pochybnost, že kárně obviněný vázanost právními předpisy porušil, a to závažně, když porušil § 17 zák. č. 300/2008 Sb., o elektronických úkonech a autorizované konverzi dokumentů, resp. porušoval jej dlouhodobě.

Datová schránka mu byla zpřístupněna, a byl tedy povinen se do ní prostřednictvím svých přístupových údajů, které mu byly zaslány, přihlašovat a vyžadovat si z ní dokumenty orgánů veřejné moci. Současně porušil také ust. § 16 odst. 2 zák. o advokacii, když jeho jednání nelze v žádném případě označit za svědomité.

Povinnost prosazovat práva a oprávněné zájmy klienta, povinnost postupovat v souladu s pokyny klienta, povinnost informovat klienta, jak jeho věc postupuje

§ 16 odst. 1, 2 zákona o advokacii

§ 17 zákona o advokacii ve spojení s čl. 4 odst. 1 a čl. 9 odst. 1 Etického kodexu

Advokát se dopustil kárného provinění tím, že poté, co s J. K. a I. K. uzavřel příkazní smlouvu a následně převzal právní zastoupení v řízení vedeném u Vrchního soudu v Praze o odvolání proti usnesení Krajského soudu v Ústí nad Labem, a poté, co mu bylo doručeno usnesení vrchního soudu ze dne 14. 5. 2021, které nabylo právní moci dne 16. 6. 2021 a vykonatelnosti dne 22. 6. 2021, o doručení tohoto usnesení informoval J. a I. K. až dne 23. 7. 2021, a to až po jejich dotazu, aniž je poučil o jejich povinnosti zaplatit náhradu nákladů řízení dle usnesení krajského soudu ve výši 21 498 Kč ve spojení s usnesením vrchního soudu ze dne 24. 5. 2021 ve výši 10 107 Kč, v důsledku čehož bylo vůči J. a I. K. zahájeno exekuční řízení, a to k vymožení částky ve výši 31 605 Kč, a nepodal dovolání, ačkoli J. a I. K. mu k tomu dali pokyn.

Rozhodnutí Odvolacího kárného senátu ČAK ze dne 14. 12. 2023, sp. zn. K 78/2022

Kárné opatření: pokuta ve výši 80 000 Kč.

Z odůvodnění:

Jak je zřejmé ze stížnosti stěžovatelů, manželů K., i z jejich korespondence s kárně obviněným, vycházeli stěžovatelé po rozhodnu-

tí Vrchního soudu v Praze z předpokladu, že kárně obviněný proti tomuto rozsudku podá dovolání, a domnívali se, že podané dovolání má odkladný účinek ve vztahu k jejich povinnosti zaplatit náklady řízení. Z tohoto důvodu také tyto náklady nezaplatili, a teprve v rámci následné exekuce zjistili, že jejich předpoklad byl mylný, nehledě na to, že kárně obviněný dovolání nepodal. Protože klienti kárně obviněného, stěžovatelé manželé K., jsou právními laiky, bylo i dle názoru Odvolacího kárného senátu prvořadou povinností kárně obviněného klienty řádně poučit o právní situaci, která nastala po doručení usnesení Vrchního soudu v Praze – tedy jednak o zákonných podmínkách případného dovolání, a zejména pak o jejich povinnosti zaplatit náklady řízení bez ohledu na to, zda dovolání bude podáno, či nikoliv.

V průběhu jednání s klienty dne 3. 8. 2021 byl nepochybně pro takovéto poučení klientů dostatečný prostor a ze strany kárně obviněného nebyl předložen v průběhu kárného řízení žádný relevantní důkaz, který by prokazoval poučení klientů tak, jak je výše uvedeno, např. jimi podepsaný záznam z tohoto jednání. K tomuto pak přistupuje fakt, že kárně obviněný neinformoval klienty v přiměřené lhůtě o doručení usnesení Vrchního soudu v Praze, které mu bylo doručeno již dne 16. 6. 2021, ale klienty o něm informoval až 23. 7. 2021, a to způsobem pouhého „přeoslání“ rozhodnutí, bez jakéhokoliv odpovídajícího komentáře a poučení. Přitom již dne 30. 6. 2021 byl upozorněn právní zástupkyně oprávněného na exekuční vymáhání vykonatelné pohledávky ve vztahu k jeho klientům jako povinným, což je zřejmé z exekučního návrhu ze dne 27. 8. 2021.

Pokud by tedy kárně obviněný dostal svým povinností a informoval své klienty, manžele K., řádně a včas o jejich povinnostech plynoucích z rozhodnutí Vrchního soudu v Praze ze dne 14. 5. 2021, nedošlo by k tomu, že by jeho klienti byli vystaveni následné exekuci, neboť by náklady řízení dle tohoto řízení zaplatili, o čemž kárný senát naprosto nepochybuje.

✦ Mgr. PETRA VRÁBLIKOVÁ,
vedoucí Oddělení pro věci kárné ČAK

Odešli do nebeské síně

V listopadu a v prosinci 2023 a v lednu 2024 opustilo svoji praxi i své blízké šest advokátů a jedna advokátka:

JUDr. Josef Havlůj, advokát v Praze	*14. 3. 1950	+9. 1. 2024
JUDr. Milan Kestl, advokát v Praze	*30. 7. 1953	+1. 1. 2024
JUDr. Miloslav Křapka, advokát v Chrástavě	*30. 11. 1945	+9. 1. 2024
JUDr. David Štros, advokát v Hradci Králové	*13. 5. 1974	+10. 11. 2023
JUDr. Zdeňka Šustová, advokátka v Praze	*30. 7. 1950	+30. 11. 2023
JUDr. Václav Vlček, advokát v Praze	*5. 11. 1970	+19. 1. 2024
JUDr. Miloš Vorel, advokát v Liberci	*26. 8. 1949	+29. 12. 2023

Čest jejich památce!

I v roce 2024 se na nás obračejte ve všech záležitostech pojištění: Zajistíme vám atraktivní podmínky šité na míru

Velice si vážíme spolupráce s advokáty a s advokátkami v oblasti pojištění. Na konci loňského roku jsme pro vás ve spolupráci s ČAK a Generali Česká pojišťovna připravili speciální Bulletin – Příručku advokáta pro pojištění profesní odpovědnosti, která byla distribuována společně s BA č. 12/2023. Věříme, že vám bude ve vaší praxi k užítku. Nyní bychom vám chtěli připomenout i další oblasti, ve kterých jsme vám ochotně k dispozici.

Pojištění profesní odpovědnosti

ČAK zajišťuje pro advokáty a advokátky prostřednictvím společnosti WI-ASS ČR tzv. hromadné pojištění profesní odpovědnosti. V této oblasti jsme samostatným advokátům a účastníkům sdružení plně k dispozici jak pro konzultaci rozsahu poskytované pojistné ochrany, tak pro zajištění případných rozšíření pojistného krytí formou připojištění k hromadnému pojištění.

Pokud vykonáváte advokacii v jiné formě než jako samostatný advokát, příp. účastník sdružení, či máte jakékoli jiné specifické požadavky, neváhejte se na nás také obrátit. Vedle vyjednaných exkluzivních podmínek jsme dále připraveni hledat individuální řešení dle vašich potřeb.

Rádi vám ale budeme **nápomocni se sjednáním profesního pojištění i v dalších oblastech**: např. při činnosti insolvenčního správce, soudního tlumočnicka, rozhodce, mediátora, svěřenského správce, soudního znalce a dalších.

Výhodné podmínky pojištění motorových vozidel

S pojistitelem Generali Česká pojišťovna jsou vyjednány **exkluzivní podmínky pro pojištění vozidel advokátek či advokátů se slevou 60 %**.

Ostatní pojistné produkty

Nadstandardní pojistnou ochranu za příznivých cenových podmínek jsme připraveni vám nabídnout i v dalších pojistných oblastech:

- pojištění majetku advokátních kanceláří i majetku soukromého
- pojištění movitého a nemovitého majetku dlužníků a majetku společností v insolvenční správce z řad advokátů
- pojištění přerušení provozu kanceláře
- pojištění tzv. transakčních rizik
- pojištění kybernetických rizik
- cestovní pojištění
- životní pojištění
- a další

Neváhejte se na nás prosím obrátit v jakékoli záležitosti týkající se pojištění. Je nám ctí být dlouholetým partnerem ČAK, který jedná vždy ve vašem zájmu.

❖ Mgr. TEREZA POLÁKOVÁ,
jednatelka WI-ASS ČR

Pobočka Praha, Florentinum, vstup C, Na Florenci 15, 110 00 Praha					Sídlo Olomouc, Ostružnická 362/3, 779 00 Olomouc	
Zdeněk Chovanec	Ing. Pavla Bednářová	Šárka Kverková	Mgr. Martina Ludwig	Ing. Stanislav Pažout	Libor Karný	Ing. Jiří Rusz
+420 605 298 336	+420 605 298 336	+420 737 240 283	+420 739 524 298	+420 734 166 829	+420 730 522 520	+420 736 628 107
chovanec@wiass.cz	bednarova@wiass.cz	kverkova@wiass.cz	ludwig@wiass.cz	pazout@wiass.cz	karny@wiass.cz	rusz@wiass.cz

Zástupci ČAK v mezinárodních organizacích informují

ČAK je již řadu let aktivní v mezinárodních organizacích prostřednictvím svých zástupců, kteří jsou členy výborů, účastní se plenárních zasedání a výročních konferencí a dalších odborných jednání či seminářů. Zástupci ČAK v těchto mezinárodních organizacích zastávají různé funkce, jež potvrzují prestiž, kterou si Česká advokátní komora za léta svých aktivit v zahraničí vydobyla. Na následujících stránkách vám tak nabízíme soubor zpráv o činnosti příslušných mezinárodních organizací za uplynulý rok 2023.

Council of European Bars and Law Societies (CCBE)

JUDr. Antonín Mokry
vedoucí české delegace při CCBE,
bývalý prezident CCBE

www.ccbe.eu

V roce 2024 si ČAK připomene kulaté, již 20. výročí svého přetí do Rady evropských advokátních komor (CCBE). Ohlédnutí za činností CCBE v roce právě uplynulém může být prvním krokem k širšímu zamýšlení a zhodnocení toho, jaké výhody naše členství v této prestižní profesní organizaci českým advokátům přineslo, jakož i příležitosti k možnému otevření diskuse na téma, co naši členové od této organizace v budoucnu očekávají. V průběhu roku se k tématu dvacetiletého působení ještě vrátíme na stránkách Bulletinu, příp. v příspěvcích na Advokátním deníku.

Leden a únor 2023 prožívala CCBE ve znamení iniciativ, které v poslední době rezonují jak ve sféře podnikatelské, tak v širším společenském diskurzu, a to témat společenské odpovědnosti korporací (CSR) a ochrany životního prostředí a klimatických změn.

CCBE vydala v únoru **Prohlášení ke klimatické změně** a dále dokument **Společenská odpovědnost a advokátní profese: klíčové úvahy pro advokátní komory a advokáty**. V těchto dokumentech CCBE dává veřejně najevo, že evropští advokáti jsou si vědomi toho, že v oblasti právních služeb existuje řada možností a příležitostí, v nichž sami advokáti a jejich organizace mohou přispět k cílům udržitelného rozvoje (SDGs) tak, jak byly definovány už v roce 2015 usnesením Valného shromáždění OSN nazvaném „Transformace našeho světa: Agenda 2030 pro udržitelný rozvoj“; to zahrnuje boj proti chudobě (SDG1), hladu (SDG2), za genderovou rovnost (SDG5), podporu inkluzivního ekonomického růstu (SDG8), boj s klimatickými změnami (SDG13), podporu míru a spravedlnosti (SDG16) a posilování partnerství pro SDGs (SDG17). Příspěvkem k tématu boje s klimatickou změnou byl **společný webi-**

nář CCBE a ELF konaný v únoru 2023, zaměřený právě na praktické rady advokátům v oblasti napomáhání cílům ochrany životního prostředí, udržitelného rozvoje a prevence před silící klimatickou nerovnováhou.

Únor byl také měsícem **prvního zasedání Stálého výboru CCBE, konaného tradičně jako „prequel“ výroční Prezidentské konference**, setkání a rokování prezidentů všech evropských advokátních komor, organizovaného Rakouskou advokátní komorou (ORAK) **ve Vídni**. Na tomto prvním zasedání v roce 2023 bylo mj. schváleno znění **příspěvku CCBE ke zprávě o právním státu pro rok 2023**, který v řadě konkrétních zjištění a doporučení vychází jednak z rekapitulace aktivit samotné CCBE, jednak z národních zpráv jednotlivých členských advokátních komor (obsáhlou zprávu každoročně předkládá i ČAK). V tomto svém příspěvku CCBE zejména ocenila, že ve zprávě Evropské komise o právním státu za r. 2022 došlo k výslovnému uznání advokátů jako klíčových aktérů soudních systémů, a současně bylo zdůrazněno, že *„advokáti a jejich profesní sdružení hrají zásadní roli při posilování právního státu a zajišťování ochrany základních práv, včetně práva na spravedlivý proces“*. Na zmíněném vídeňském zasedání došlo také k přijetí **pozice CCBE k návrhu Úmluvy o ochraně profese advokáta**, klíčového právního dokumentu, jehož přípravou se na základě rozhodnutí Výboru ministrů Rady Evropy nyní zabývá k tomu speciálně ustavený výbor expertů. V oblasti práva informačních technologií bylo dále přijato **Prohlášení CCBE k Evropské deklaraci o digitálních právech a zásadách**.

Aktivity CCBE v období března až května 2023 se soustředily především na aktivní účast na nejrůznějších konferencích a setkáních dotýkajících se advokátního stavu [setkání s Japonskou federací advokátních komor v Tokiu, setkání vedoucích činitelů Komor v Helsinkách, na výročním plenárním zasedání CDCJ nebo březnové setkání s Výborem expertů pro problematiku strategických žalob proti účasti veřejnosti (SLAPP) ve Štrasburku].

Na jarním zasedání Stálého výboru CCBE v Bruselu byly přijaty další významné dokumenty: **Aktualizovaná doporučení CCBE týkající se státěm hrazené právní pomoci (Legal Aid) a Stanovisko CCBE k návrhu Komise na přijetí směrnice o harmonizaci trestných činů a trestů za porušení omezujících opatření EU z 2. prosince 2022**. CCBE také vyjádřila svůj postoj k připravované směrnici k tzv. „SLAPP“ (strategické žaloby vedené proti účasti veřejnosti), kde upozorňuje na skutečnost, že sami advokáti mohou být obětmi, a navrhla zlepšení k zajištění stejné ochrany práv. CCBE ve svém stano-

visku zdůraznila nejdůležitější problémy související s ochranou osob, které se veřejně angažují, a formulovala návrhy k zajištění rovnováhy mezi přístupem ke spravedlnosti pro každého a zárukami nezneužívání soudních řízení zjevně neopodstatněnými žalobami.

Dalším dokumentem, přijatým v květnu 2023, bylo **Prohlášení CCBE k využívání umělé inteligence (AI) v justičních systémech a při výkonu rozhodnutí**, které mj. upozorňuje na to, že použití některých nových technologií, jako jsou prediktivní a profilační nástroje umělé inteligence v oblasti vymáhání práva a trestního soudnictví, může v demokratické společnosti představovat nepřijatelná rizika. CCBE proto společně s dalšími zúčastněnými stranami vyzvala k jejich zákazu.

Iniciativy CCBE v období června a letních měsíců se opět koncentrovaly do oblasti proaktivní účasti na shromážděních, konferencích a jednáních na evropské i mimoevropské úrovni. Vhodné k připomenutí je červencové přijetí prezidenta a delegace CCBE papežem Františkem ve Vatikánu a také **Plenární zasedání CCBE konané na konci května v Chanii na Krétě**. Na tomto zasedání bylo mj. přijato znění společného otevřeného dopisu CCBE s řadou asociací a internetových poskytovatelů služeb, vyzývajícího poslance Evropského parlamentu, aby odmítl Komisí navrhovaný evropský balíček „elektronických důkazů“. Podle CCBE existuje řada výhrad ke Komisí navrženému textu tohoto právního instrumentu: v návrhu chybí účinný notifikační systém, návrh nezohledňuje národní kontext oslabeného právního státu a zvýšená rizika politické represe, má nedostatečně navržené záruky a poskytuje omezená práva na účinné opravné prostředky. V oblasti přistěhovaleckého a azylového práva byly přijaty **Předběžné připomínky CCBE k čl. 17 odst. 4 návrhu směrnice o dlouhodobě pobývajících rezidentech (přepřacované znění)** a v oblasti trestního práva **Stanovisko CCBE k návrhu nařízení Evropského parlamentu a Rady o předání řízení v trestních věcech**.

V oblasti práva IT pak **vystoupil předseda výboru IT Law Jiří Novák na konferenci European Lawyers Institute (ELI) k projektu „Digitalizace systémů civilního soudnictví v Evropě“ jako řečník a zástupce CCBE**. Komentoval zde praktické aspekty digitalizace systémů civilního soudnictví, jako jsou způsoby komunikace se soudy, pravidla pro distanční soudní jednání a provádění dokazování v digitální formě (např. prostřednictvím videokonference).

Ve druhé polovině roku 2023 přijala CCBE pozvání polských advokátů a právních poradců do Varšavy, nedlouho před konáním polských parlamentních voleb. Část zasedání Stálého výboru dne 29. září byla zaměřena na situaci právního státu v Polsku, k níž bylo přijato prohlášení, a na zasedání vystoupila celá řada významných osobností právnícké veřejnosti hostitelské země. Se zajímavým příspěvkem zde také vystoupila předsedkyně ukrajinského Centra pro občanské svobody Oleksana Matvijčuková, která připomněla složitou situaci na Ukrajině po napadení země Ruskou federací. Zmíněná organizace obdržela v r. 2022 Nobelovu cenu za mír.

Z období od konce září do konce roku 2023 je vhodné zmínit významnou akci pořádanou CCBE u příležitosti Evropského dne právníků a Evropského dne spravedlnosti (23. října) v prostorách Evropského parlamentu, která propojila zdůraznění úlohy evropských institucí s prosazováním základních hodnot právnícké profese a výkonu spravedlnosti. Této události se účastnili osobně i zástupci ČAK, spolu s čelnými představiteli institucí EU na vysoké úrovni, jakož i se zástupci Rady Evropy a Evropského soudu pro lidská práva. O tři dny později pak ČAK uspořádala (i s účastí řečníků ze CCBE) vlastní „doplňkový“ webinář s diskusí na téma „Dopady evropské legislativy a rozvoj ju-

dikatury evropských soudů v oblasti ochrany advokátního tajemství“.

Dne 10. listopadu 2023 CCBE zveřejnila a zaslala orgánům EU **„Poziční dokument k návrhu směrnice o pravidlech DPH pro digitální věk a jeho možném dopadu na profesní tajemství“**. CCBE zde nastínila potenciální problémy, které by zavedení e-reportingu a e-fakturace mohlo pro advokáty znamenat. Navrhla přitom zahrnout do znění směrnice konkrétní pozměňovací návrhy, které zachovávají důvěrnou povahu vztahu advokáta s klientem, a to formou zavedení výjimek šitých na míru právě pro tento specifický vztah, čímž bude možné předejít možnému porušení profesního tajemství.

Dne 30. listopadu 2023 představila CCBE aktualizovanou **Praktickou příručku pro advokáty intervenující u Evropského soudu pro lidská práva (ESLP)**. Cílem příručky je konkretizovat některé postupy ESLP, které jsou někdy pouze stručně obsaženy v řádu Soudu nebo v praktických pokynech Soudu a které doplňují další příručky a materiály Soudu, zabývající se zejména výkladem Úmluvy a jednotlivých práv a svobod, které Úmluva chrání.

Poslední zasedání v roce, zasedání **Pléna CCBE**, se konalo tradičně v zemi, z níž pochází prezident CCBE, kterým byl letos řecký advokát Panagiotis Perakis, a místem konání tedy byly Athény. Na tomto zasedání byla opět přijata celá řada dokumentů reagujících buď na připravovanou evropskou legislativu, nebo vnitřní organizaci CCBE a byla udělena cena Human Right Awards směřující za r. 2023 do rukou vězňených a pronásledovaných lidskoprávních aktivistů (právníků) z Číny. Byli také zvoleni noví členové předsednictva, jimiž pro r. 2024 budou Pierre-Dominique Schupp (Švýcarsko) v pozici prezidenta a Thierry Wickers (Francie), Roman Završek (Slovinsko) a Alex Tallon (Belgie) jako místopředsedové.

Závěrem dlužno připomenout, že ČAK se účastní naprosté většiny akcí pořádaných CCBE nejen osobní účastí členů své delegace na zasedáních a přizvaných expertů ve výborech a pracovních skupinách, ale pravidelně přispívá formou komentářů a připomínek k řadě připravovaných dokumentů, a to jak na úrovni členů samotné delegace (a jí přizvaných expertů), tak prostřednictvím svého stálého zastoupení v Bruselu, především v rámci pravidelných schůzek bruselských zástupců jednotlivých národních komor, konaných obvykle přímo v Bruselu.

International Bar Association (IBA)

JUDr. Dagmar Dubecká
zástupkyně ČAK v IBA
www.ibanet.org

I v r. 2023 pokračovala IBA nejen v organizaci řady zajímavých konferencí a webinářů zaměřených na poslední novinky a aktuální vývoj v různých právních oblastech, ale i v podpoře principu „vlády práva“ a nezávislosti advokátů. I nadále úzce spolupracovala s ukrajinskými advokátními komorami a pomáhala ukrajinským advokátům v době ruské agrese. Pozadu samozřejmě nezůstal ani **Institut lidských práv při IBA** (IBA Human Rights Institute – IBAHRI), který aktivně pomáhal (a stále pomáhá) např. afghánským ženám – právníčkám, nezávislým advokátům v Bělorusku a Rusku, mapoval varující signály

o porušování vlády práva v Nikaragui, spolupracoval s experty OSN zaměřenými na řešení humanitární situace v Dárfúru atd. Detailnější přehled všech aktivit a činností tohoto institutu můžete nalézt na webových stránkách IBA – www.ibanet.org/IBAHRI.

Jako každoročně, tak i v loňském roce se uskutečnila **dvě zasedání Rady IBA – pololetní v Helsinkách a následně výroční v Paříži**. Na obou zasedáních reprezentoval Českou advokátní komoru její předseda, Robert Němec, který se od svého zvolení aktivně o činnost IBA zajímá a účastní se jak pololetních, tak i výročních zasedání Rady IBA.

Výroční konference IBA, jež se konala na přelomu října a listopadu v Paříži, nabídla svým účastníkům nejen možnost navštívit velmi zajímavé přednášky na nejrůznější právní témata, ale i zapojit se do diskusí s tak zajímavými řečníky, jako jsou např. bývalý polský prezident Lech Wałęsa, ukrajinský generální prokurátor Andriy Kostin nebo bývalá premiérka Dánska paní Helle Thorning-Schmidt. Na úvodní ceremonii konference promluvil někdejší hlavní vyjednávač EU ve věci brexitu pan Michel Barnier a prostřednictvím videa účastníky konference pozdravil i francouzský prezident Emmanuel Macron. Řada těchto přednášek a diskusí byla zaznamenána, takže máte-li zájem podrobněji se s nimi seznámit, můžete tak učinit prostřednictvím návštěvy webových stránek IBA – konkrétně na www.ibanet.org/conference-details/CONF2244.

Přemýšlíte-li o tom, zda a příp. jaké akce organizované ze strany IBA v r. 2024 navštívit, prostudujte si detailně nejen jejich přehled (ročně jich bývá zhruba 60) zveřejněný na www.ibanet.org/conferences, ale (což platí zejména pro mladší advokáty) i podmínky různých stipendií nabízených ze strany IBA a jejich různých výborů (www.ibanet.org/search/?text=scholarships). Letošní výroční konference IBA se uskuteční v Mexico City. O uspořádání pololetního zasedání Rady IBA a dalších orgánů IBA v r. 2026 se uchází s podporou České advokátní komory Praha.

Hovoříme-li o výborech IBA, není možná od věci připomenout základní strukturu této největší a nejvýznamnější celosvětové asociace advokátů, která byla založena již v roce 1947. Základní pilíře IBA tvoří dvě divize – tzv. Legal Practice Division (LPD) a Public and Professional Interest Division (PPID), která se dále skládá z Bar Issues Commission (BIC) a Section on Public and Professional Interest (SPPI) a spadá pod ni i již zmíněný částečně autonomní IBA's Human Rights Institute (IBAHRI). Každá z uvedených divizí má celou řadu sekcí a výborů, které pak zaštiťují organizaci různých odborných konferencí a webinářů, vydávání newsletterů a další akce. Pokud máte zájem o zapojení do práce některého ze specializovaných výborů, lze doporučit, abyste kontaktovali některého z členů užšího vedení výboru – přehled výborů a jejich představitelů naleznete na www.ibanet.org/committees.

Union Internationale des Avocats (UIA)

Dr. iur. Erwin Hanslik
národní zástupce v UIA
www.uianet.org

Na pozici národního zástupce v UIA jsem byl nominován představenstvem ČAK začátkem tohoto roku. Členem této celosvětové

sítě advokátů jsem však již od roku 2007. UIA byla založena téměř před 100 lety. Dnes má více než dva miliony členů z přibližně 110 zemí. **Světový kongres se koná každoročně na konci října; letos se bude konat v Paříži od 30. října do 3. listopadu.** Hlavními tématy letošního kongresu jsou „Móda a udržitelnost“ a „Umělá inteligence“. Právníci se mohou zúčastnit tzv. odborných výborů dle své příslušné odbornosti nebo zájmu. Já jsem místopředsedou Real Estate Commission. Pro mě osobně je velmi inspirativní setkávat se s kolegy z celého světa a mít možnost zapojit se intenzivně do diskusí týkajících se dané problematiky.

Na rozdíl od jiných, mnohem větších sítí právníků, jako je IBA, se kongresu UIA obvykle účastní přibližně 800 lidí. Každý večer pořádají společné aktivity; předposlední večer se obvykle koná gala-večeře. Oficiálními jazyky UIA jsou angličtina, francouzština a španělština. I když mě stále udivuje a do jisté míry i překvapuje, že se v takové síti nelze dohodnout na společném jazyce, je to nakonec to, co činí síť UIA tak atraktivní, protože si nechce konkurovat s jinými organizacemi. Původním cílem UIA bylo založení platformy pro francouzsky mluvící právníky (proto francouzský název). Dnes však vliv UIA sahá mnohem dále. Zasedání jsou často simultánně tlumočena a některá se konají také přímo v angličtině.

Zejména v době, kdy je mezinárodní spojení výhodou, je členství v UIA dobrou volbou. Kongresy a semináře jsou přístupné všem členům a UIA pravidelně vydává časopis „Juriste“, který poskytuje informace o nejnovějších trendech a vývoji v síti UIA.

Veškeré informace o organizaci UIA najdete na internetových stránkách www.uianet.org. V případě jakýchkoliv dotazů jsem vám k dispozici jak telefonicky, tak i prostřednictvím e-mailu: e.hanslik@taylorwessing.com. Rád se s vámi podělím i o své osobní zkušenosti a doufám, že mnohé z vás motivují k členství v této zajímavé organizaci.

Federation des Barreaux d'Europe (FBE)

JUDr. Lenka Vidovičová, LL.M.
národní zástupkyně v FBE
www.fbe.org

Evropská federace advokátních komor (FBE) se sídlem ve Štrasburku sdružuje advokátní komory členských států Rady Evropy; je to přes 200 advokátních národních i regionálních komor, reprezentujících přibližně milion advokátů. Je tedy zřejmé, že vedle mezinárodních organizací, jejichž členy jsou jednotliví advokáti a advokátky, představuje mezinárodní sdružení komor o něco odlišnější vzhled do advokátního světa. Problémy organizace národních advokací, legislativy a aktivní účast na její tvorbě, ale i kárných řízení a obhajoba práv advokátů tak, aby mohli vykonávat svou profesi s maximálním přínosem pro klienta – to jsou oblasti, o kterých se advokátní komory v platformě FBE pravidelně informují a sdílejí své poznatky.

Za ČAK jsem se zúčastnila **výročního kongresu FBE v Amsterodamu ve dnech 15. až 17. června 2023**, jehož hlavními téma-

ty byly citlivé otázky etiky výkonu profese advokáta, zaměřené na právo či povinnost odmítnout právní službu, nejen v civilních věcech, ale zejména v závažných trestních případech (teroristické útoky např. ve Francii) a také hraniční případy dotčené evropskými sankcemi, které následovaly po válečných událostech na Ukrajině.

Dalším praktickým důkazem práce FBE v r. 2023 na poli boje o obranu rovnováhy mezi všemi složkami moci (zákonodárné, výkonné a soudní) a odražení útoků zejména ze strany moci výkonné v r. 2023 byla **rezoluce FBE proti chystané legislativě v Portugalsku, která by znamenala legální možnost poskytovat právní poradenství bez jakékoli garance kvality subjektům mimo advokacii.**

V r. 2023 se novými členy FBE staly velké regionální advokátní komory ze Sieny a Trenta a také významná irská Dublin Law Society. Na pozici pozorovatele byla přijata národní advokátní komora z Ázerbájdžánu.

European Criminal Bar Association (ECBA)

Mgr. Miroslav Krutina
národní zástupce v ECBA, viceprezident ECBA
www.ecba.org

Příští výroční kongres a valné shromáždění FBE bude hostit od 6. do 8. června 2024 španělská Málaga.

Evropská trestní advokátní komora (The European Criminal Bar Association nebo též „ECBA“) je sdružením obhájců ze všech členských států Rady Evropy. Jejím cílem je podpora základních práv a procesních záruk osob, které se účastní trestního řízení, a prosazování vysokých procesních standardů. Mimo to se ECBA též zaměřuje na podporu advokátního stavu v Evropě a svobodný výkon povolání obhájce.

ECBA prostřednictvím svých konferencí, výborů, pracovních skupin a médií – včetně internetových stránek www.ecba.org – vytváří **odborné fórum pro podporu vývoje evropské legislativy, a to zejména s ohledem na právo na spravedlivý proces v praxi.** ECBA hájí tyto zájmy na půdě orgánů EU, především na půdě Evropské komise a Evropského parlamentu. S ECBA z pozice člena, partnera, konzultanta či účastníka na konferencích spolupracují stovky expertů z celého světa.

Každoroční jarní a podzimní konference, které ECBA pořádá, poskytují prostor pro setkání a odbornou diskusi nad aktuálními tématy jak evropské, tak vnitrostátních jurisdikcí.

Jedním z hlavních témat **jarní konference konané 5. a 6. května 2023 ve Varšavě** byla otázka výzev, kterým čelí příslušníci právnických profesí v Polsku, Maďarsku či Bělorusku. Prostor byl věnován i současnému dění na Ukrajině.

Podzimní konferenci v Sofii ve dnech 6. a 7. října 2023 dominovala otázka procesních záruk v trestním řízení. Jako ukázka našich cílů může posloužit prohlášení ECBA z listopadu 2023 k novému návrhu unijní směrnice o boji proti korupci. Jakkoliv ECBA

sdílí názor, že fenomén korupce je třeba potírat, prosazování kriminalizace korupce musí být prováděno při plném respektování základních práv a zásad řádného procesu.

Téma procesních záruk se spolu s konfliktem jurisdikcí jeví být klíčovými mj. i pro nadcházející konferenci. Nejbližší nás čeká Brusel počátkem května 2024, kam si tímto coby viceprezident ECBA a šéf pracovní skupiny pro procesní záruky dovoluji pozvat české obhájce.

International Association of Young Lawyers (AIJA)

JUDr. Eva Indruchová, LL.M., Ph.D.
národní zástupkyně v AIJA, členka Výkonného výboru AIJA
www.aija.org

INTERNATIONAL ASSOCIATION OF YOUNG LAWYERS

Uplynulý r. 2023 byl pro Mezinárodní asociaci mladých právníků (AIJA) úspěšný. Počet členů AIJA se i nadále navyšuje, aktuálně sdružuje zhruba 4 000 individuálních členů (právníků do 45 let věku), a to z více než 100 různých zemí světa, a dále téměř sedmdesát tzv. kolektivních členů, především advokátních komor.

V r. 2023 AIJA uspořádala přes 40 akcí, ať už online webinářů, zasedání pracovních výborů, společenských setkání, nebo fyzických konferencí. Nejvýznamnější byl pak **výroční kongres v Riu v srpnu 2023 a dvě pololetní konference – na jaře v Haagu a na podzim v Paříži.** Pařížská konference, která byla tematicky zaměřena mj. na odolnost právníků (a součástí byla i osvěta ohledně well-being v právnických profesích, lekce jógy či indická meditace), byla dokonce zcela vyprodaná.

Velmi aktivní je nadále i **AIJA Women Network**, platforma v rámci organizace, která má za cíl zlepšení postavení žen v právnických profesích. Toto uskupení vzniklo v r. 2019 a od té doby zorganizovalo mnoho seminářů na rozličná témata, jako je rovnost platů mužů a žen či možnost kariéřního růstu pro ženy v právním prostředí.

AIJA nadále pokračuje i v nahrávání zajímavých **podcastů**, které si můžete zdarma poslechnout na stránkách AIJA: www.aija.org/spotlightaija-podcast.html.

V r. 2023 jsem opět iniciovala i setkání členů a přátel AIJA v České republice – jednalo se o neformální sešlost aktivních i bývalých českých členů AIJA. Tato úspěšná událost, která se konala v Praze, byla přístupná i potenciálním zájemcům o členství.

Pro r. 2024 se již připravuje mnoho zajímavých akcí, především **výroční kongres, který se uskuteční 3. až 7. září 2024 v Madridu**, a dvě pololetní konference – v Mexiku a v Lucemburku.

Na závěr bych ráda opět vyzvala všechny advokátní koncipienty a advokáty do 45 let věku, kteří by měli zájem o členství v AIJA, necht' mě neváhají kontaktovat na e-mailové adrese: indruchova@cak.cz. ❖

INFORMACE A ZAJÍMAVOSTI

Přednášky a semináře pro advokáty a advokátní koncipienty pořádané ČAK

Vážené advokátky, vážení advokáti,
vážené koncipientky, vážení koncipienti,

semináře plánujeme prezenčně i v online nebo v kombinované podobě – podrobnosti najdete u jednotlivých seminářů na webových stránkách ČAK www.cak.cz – viz levé menu nazvané Pro advokáty/Vzdělávání advokátů/Vzdělávací akce ČAK.

Semináře pořádané ČAK v Praze

- ve čtvrtek 4. dubna 2024 / Myslíkova 258/8, Praha 2
Novela zákoníku práce – první praktické dopady novely
JUDr. Petra Sochorová, Ph.D., advokátka s dlouhodobou specializací na pracovní právo, diverzitu, compliance a interní investigace

- ve čtvrtek 11. dubna 2024 / Myslíkova 258/8, Praha 2
Novinky v civilním řízení soudním
JUDr. Jaromír Jirsa, soudce Ústavního soudu

- ve čtvrtek 25. dubna 2024 / Myslíkova 258/8, Praha 2
Právo na odškodnění nezákonného trestního stíhání
Mgr. Pavel Kohút, advokát, externí doktorand na Katedře občanského práva PF UK

- v pondělí 29. dubna 2024 / ONLINE
Nájem bytu a nebytových prostor – aktuální judikatura NS
JUDr. Pavlína Brzobohatá, soudkyně Nejvyššího soudu

- ve čtvrtek 16. května 2024 / ONLINE
Aktuální otázky z právní úpravy judikatury k s. r. o. a a. s.
JUDr. Petr Čech, Ph.D., LL.M., odborný asistent na Katedře obchodního práva PF UK

- ve čtvrtek 23. května 2024 / Myslíkova 258/8, Praha 2
Přesvědčování
Ing. Vladimír Nálevka, specialista na problematiku vyjednávání (negociace)
Bc. Monika Nakládalová, specialista na rozvoj mezilidských dovedností, hlavně na oblast negociace

- v pondělí 27. května 2024 / Myslíkova 258/8, Praha 2
Rétorika pro právníky: praktický workshop
Mgr. Monika Hanych, Ph.D., LL.M., právníčka, vedoucí české delegace ve výboru Rady Evropy pro umělou inteligenci a lidská práva

- ve středu 29. května 2024 / Myslíkova 258/8, Praha 2
Insolvence a restrukturalizace 2024
JUDr. Michal Žižlavský, advokát a insolvenční správce, člen představenstva ČAK, předseda Sekce ČAK pro insolvenční právo

- v úterý 4. června 2024 / ONLINE
Aktuální problémy exekučního řízení po rozsáhlých novelizacích exekučního práva
JUDr. Martina Kasíková, soudkyně Krajského soudu v Praze

- ve čtvrtek 13. června 2024 / Myslíkova 258/8, Praha 2
Povinnosti advokátů podle AML předpisů
Mgr. Illia Antonov, advokát se specializací na všeobecné korporační právo, fúze a akvizice, bankovníctví a finance, řešení sporů a migrační právo

- ve čtvrtek 20. června 2024 / ONLINE
Věci péče soudu o nezletilé pohledem soudce Ústavního soudu
JUDr. Jaromír Jirsa, soudce Ústavního soudu

- ve středu 26. a ve čtvrtek 27. června 2024 / budova ČSVTS, Novotného lávka 200/5, Praha 1
Společné jmění manželů (4. a 5. část)
Mgr. Michal Králík, Ph.D., soudce Nejvyššího soudu

Semináře pořádané pobočkou ČAK v Brně

- ve čtvrtek 21. března 2024 / Sál u veřejného ochránce práv

Správní řízení (správní řád)

JUDr. Alena Kliková, advokátka, odborná asistentka na Katedře správní vědy a správního práva na PF MU v Brně, členka LRV

- v úterý 26. března 2024 / Sál u veřejného ochránce práv

Postavení a práva poškozeného a oběti v trestním řízení

Mgr. Martin Lýsek, soudce Krajského soudu v Ostravě, pobočka v Olomouci

JUDr. Jan Skřipický, Ph.D., advokát

- ve čtvrtek 4. dubna 2024 / ONLINE

Náhrada škody v podnikání

JUDr. Petr Čech, Ph.D., LL.M., odborný asistent na Katedře obchodního práva PF UK

- v úterý 9. dubna 2024 / ONLINE

Vybrané otázky exekučního řízení

JUDr. Martina Kasíková, soudkyně Krajského soudu v Praze

- ve čtvrtek 18. dubna 2024 / Sál u veřejného ochránce práv

Klíč k soudní síni

JUDr. Jaromír Jirsa, soudce Ústavního soudu

Mgr. Kryštof Janek, advokát, místopředseda Sekce ČAK pro rodinné právo

- ve čtvrtek 25. dubna 2024 / Sál u veřejného ochránce práv

Povinnosti advokátů podle AML předpisů

Mgr. Petra Vrábliková, vedoucí Oddělení pro věci kárné ČAK

- v úterý 14. května 2024 / Sál u veřejného ochránce práv

Insolvence a restrukturalizace 2024

JUDr. Michal Žižlavský, advokát a insolvenční správce, člen představenstva ČAK, předseda Sekce ČAK pro insolvenční právo

- v úterý 21. května 2024 / Sál u veřejného ochránce práv

Superficiální zásada a její praktické projevy v soudní a právní praxi (vybrané otázky se zaměřením na rozhodovací praxi NS)

Mgr. Michal Králík, Ph.D., soudce Nejvyššího soudu

- ve čtvrtek 30. května 2024 / ONLINE

Evidence skutečných majitelů (po velké novele účinné od 1. října 2022 a dalších změnách)

JUDr. Petr Čech, Ph.D., LL.M., odborný asistent na Katedře obchodního práva PF UK

- v úterý 4. června 2024 / Sál u veřejného ochránce práv

Whistleblowing v praxi, povinnosti organizací a tzv. příslušných osob

Mgr. Tomáš Fabík, advokát

- ve čtvrtek 13. června 2024 / ONLINE

Rodičovský plán v opatrovnickém řízení

Mgr. Ing. Martina Círbusová, Ph.D., vedoucí Mediačního a edukačního centra a Manželských a rodinných poraden v Brně

Mgr. Robin Brzobohatý, mediátor v Mediačních centrech v Brně a Olomouci

Seminář pro advokáty pořádaný regionem Střední Morava

- v pátek 22. března 2024 / Hotel FLORA, Olomouc

Aktuální obchodněprávní judikatura

JUDr. Petr Čech, Ph.D., LL.M., odborný asistent na Katedře obchodního práva PF UK

Seminář pro advokáty pořádaný regionem Východní Čechy

- ve středu 27. a ve čtvrtek 28. března 2024 / Hotel u Královny Elišky, Hradec Králové

Společné jmění manželů (3. a 4. část)

Mgr. Michal Králík, Ph.D., soudce Nejvyššího soudu

JÁ BYCH SE UŽ DÁVNO ŽIVIL POCTIVĚ, PANE PŘEDSEDO, KDYBYSTE MNĚ FURT NEZAVÍRALI!

Kresba pro Bulletin advokacie LUBOMÍR LICHÝ

Víte, že ...

- *Union internationale des avocats* byla založena dne 8. července 1927 v Charlesrovi? Prvním prezidentem byl Georges Guillaumin, následovali Lucemburčan Robert Brasseur, Belgičan Paul Crokaert a Holanďan Willem Maurits de Brauw. Národnostní složení prvních prezidentů odpovídalo tomu, že již v roce 1925 advokáti právě z těchto zemí zahájili přípravy založení UIA. V letech 1936-1937 stál v čele *Union internationale des avocats* exprezident Advokátní komory v Čechách Alois Stompfe. Do vypuknutí 2. světové války konala UIA devět kongresů, vesměs v evropských městech, poprvé se mimo Evropu konal až XIII. kongres v Riu de Janeiro v roce 1951. Kvůli válce byla činnost UIA přerušena až do roku 1948, v témže roce vznikla i *Union internationale du notariat*, jejíž původní název byl *Union internationale du notariat latin*.

- na domě č. 29 v Mýtě je od roku 1971 umístěna pamětní deska, připomínající tamějšího rodáka – advokáta? Jan Pohl (1861-1914), který působil postupně jako advokát ve Velké Bíteši (1891-1895), ve Slaném (1896-1898) a nakonec v letech 1899-1914 ve Zbirohu, se kromě advokacie věnoval hudbě a regionální historii, byl

flétnistou a violoncellistou, sbíral hudební nástroje, hudebniny a literaturu o hudbě, zajímal se zejména o díla Josefa Myslivečka a o osudy houslisty Josefa Slavíka a vydal český překlad sedmnácti písní Fryderyka Chopina. Práce z regionálních dějin publikoval ve Slánských listech, Časopisu přátel starožitností, Rokycanských listech, Žďáru, Brdském kraji a Stráži Podbrdské, byl i autorem *Kroniky města i zámku Zbiroha*.

- Národní listy přinesly dne 5. ledna 1884 pod titulkem *Starý zhýralec* zprávu o potrestání pokoutníka, který se navíc dopustil mravnostního zločinu? „*Frt. Lemari, 57letý pokoutní pisař a pro pokoutnictví mnohokrát potrestaný, vedl v Novém Strašecí tak nezřízený život, že byl z města a okolí vypovězen. Při příležitosti této vyšlo na jevo, že se dopustil na 6 školních děvčatech zločinu nemravného. Pro zločin tento byl včera odsouzen na dobu 3 roků do těžkého žaláře a k návrhu veřejného žalobce byl ihned ponechán ve vazbě,*“ uvádí se v rubrice *Denní zprávy*.

❖ JUDr. PhDr. STANISLAV BALÍK, Ph.D.

Zvolte si médium pro 21. století: TISK, nebo ONLINE?

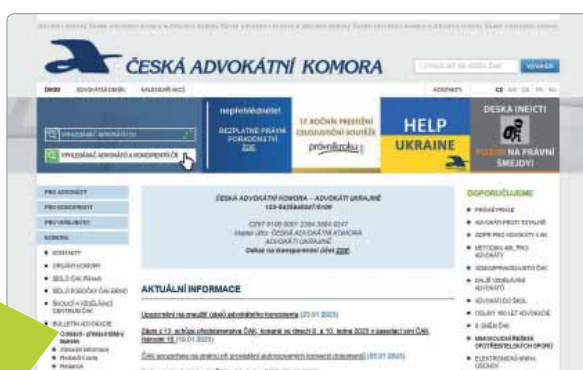
Patříte k pravidelným čtenářům Bulletinu advokacie, tradičního odborného časopisu ověřeného mnoha prestižními cenami, jehož je Česká advokátní komora mnohaletým vydavatelem a který 10x ročně dostávají advokátky/advokáti a advokátní koncipientky/koncipienti do svých schránek, resp. advokátních kanceláří?

Pak jste možná zaznamenali, že již několik let nabízí Komora jeho moderní online „listovací“ verzi. Pokud patříte k těm, jimž vyhovuje tato forma práce s informacemi, kterou Bulletin advokacie nabízí, anebo chcete z ekologických důvodů snížit počet tištěných vydání, které vaše kancelář odebírá, a rádi byste jej odhlásili, využijte k tomu náš nový jednoduchý

ONLINE ODHLAŠOVACÍ FORMULÁŘ

Formulář najdete:

- na úvodní stránce webu ČAK vlevo v hlavním menu pod rubrikou Komora/Bulletin advokacie:
- na webu Advokátního deníku, na hlavní stránce vpravo, pod bannerem Bulletin advokacie online:

POZOR! Pokud byste chtěli odhlásit zaslání Bulletinu advokacie pro více osob, např. pro více kolegů v jedné advokátní kanceláři, je zapotřebí vyplnit formulář pro každého advokáta/tku či koncipienta/tku samostatně, předejdete tak případným pochybením či nesrovnalostem.

Každý, kdo zaslání tištěného Bulletinu advokacie odhlásí, se k jeho zaslání v tištěné podobě může pochopitelně kdykoli vrátit! Využít k tomu můžete náš stejně jednoduchý online přihlašovací formulář. Ten najdete na stejném místě webu ČAK a webu Advokátního deníku jako formulář odhlásovací (viz obrázky výše).

V případě jakýchkoli dotazů nebo speciálních požadavků kontaktujte tajemnici redakce Bulletinu advokacie Evu Dvořakovou na telefonu: 273 193 165 či na e-mailu: dvorakova@cak.cz.

Vážení a milí čtenáři! Doufáme, že zůstanete Bulletinu advokacie věrni, ať ho již budete číst v elektronické, či v papírové podobě. My v redakci se budeme i nadále snažit, aby vám časopis i v budoucnu nabízel kvalitní, vysoce odborné a přitom zajímavé a aktuální příspěvky.

ZCELA NOVÝ LEXUS LBX

JIŽ ZA **7 990 Kč**
MĚSÍČNĚ BEZ DPH

Kontroly a opravy, výměna kapalin nebo některých součástí, vždy v našich autorizovaných servisech.

Před zimou i před létem vám vyměníme i uskladníme pneumatiky.

Můžete si vybrat pojištění, které vám bude vyhovovat.

Nepřetržitá asistence 24 hodin, 7 dní v týdnu.

Lexus LBX přináší nadčasový styl, prvotřídní komfort a nejmodernější technologie. Využijte naši akční nabídku operativního leasingu KINTO ONE a získejte Lexus LBX za neopakovatelných **7 990 Kč měsíčně bez DPH**.

KINTO ONE

Lexus Průhonice
K Chotobuzi 330
25101 Čestlice
www.lexus-pruhonice.cz

PRŮHONICE

Průměrná spotřeba paliva a produkce emisí CO₂ (WLTP) Lexus LBX: 5,2l/100km; 120g/km.

Leasingová splátka KINTO ONE pro leasingovou smlouvu uzavřenou na 48 měsíců s akontací 0 % ceny vozu a limitem najetých kilometrů 60 000 km během doby trvání smlouvy. Součástí kalkulace je finanční splátka, pojištění a zákonné poplatky. Uvedené ceny byly zaokrouhleny. Podrobnosti o leasingu KINTO ONE a konkrétní podmínky financování jsou k dispozici u autorizovaných prodejců Lexus. Tento materiál nepředstavuje nabídku na uzavření smlouvy ve smyslu občanského zákoníku a má pouze informativní charakter. Financující stranou je společnost Toyota Financial Services Czech s.r.o., IČ: 65413261, se sídlem Praha 5 – Stodůlky, Bavorská 2662/1, PSC 155 00.